

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ**

ΤΜΗΜΑ: ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Π.Μ.Σ: «ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

«Συγκρουσιακή Πολιτική και Τρομοκρατία. Μια πολιτισμική προσέγγιση των περιπτώσεων του Ι.Ρ.Α στην Ιρλανδία και της Ε.Τ.Α στη Χώρα των Βάσκων»

Φοιτητής: Δημήτρης Τσουκαλάς
Αριθμός Μητρώου: 17525
E- mail: dtsoukalas01@yahoo.com

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Επιβλέπων: Χρήστος Λυριντζής

Μέλος : Παντελής Λέκκας

Μέλος : Κύρκος Δοξιάδης

ΑΘΗΝΑ 2019

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη διερευνά τους μηχανισμούς συγκρότησης της συλλογικής ταυτότητας των τρομοκρατικών οργανώσεων του I.R.A και της E.T.A στη Βόρεια Ιρλανδία και τη Χώρα των Βάσκων. Εκκινώντας από τη διαπίστωση ότι κάθε κινηματική ομάδα αναπτύσσει μια διακριτή κοινωνική και πολιτισμική ταυτότητα αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο η κουλτούρα μιας ένοπλης ομάδας κωδικοποιείται από τα μέλη της μέσα από μια πολύ-επίπεδη διαδικασία βιωματικών και συναισθηματικών σχέσεων μεταξύ των συμμετεχόντων στην ομάδα αλλά και με αλληλεπίδραση με το εξωτερικό τους περιβάλλον συνδέοντας τα μέλη της ομάδας με όρους κουλτούρας. Η συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας του I.R.A και της E.T.A υπήρξε παρούσα σε κάθε διάσταση της σύγκρουσης του Καθολικού και του Προτεσταντικού πληθυσμού στην Βόρεια Ιρλανδία και του Βασκικού πληθυσμού με το Ισπανικό κράτος στη Χώρα των Βάσκων. Η ριζοσπαστικοποίηση του κοινωνικού και πολιτικού περιβάλλοντος παρείχε γόνιμο έδαφος στην εμφάνιση της πολιτικής βίας η οποία αποκρυσταλλώθηκε στην αντίληψη της ένοπλης δράσης για την επίτευξη πολιτικών σκοπών. Η τρομοκρατία όμως αφορά την ίδια την κοινωνία, την διαβρώνει και την υπονομεύει, την υποβάλλει σε μετασχηματισμούς και θέτει προκλήσεις στην κουλτούρα της.

ABSTRACT

The current dissertation investigates the mechanisms of the construction of collective identity considering the terrorist groups of I.R.A and E.T.A in Northern Ireland and in the Basque Country. Beginning with the proposition that every social movement develops a distinctive socio-cultural identity we analyze the way in which the culture of an armed group encoded by its members through a multi-level process of bio-emotional relations in interaction with the external environment, connecting the group members in terms of culture. The construction of the collective identity of I.R.A and E.T.A was present in every aspect of the conflict between Catholics and Protestants in Northern Ireland and Basques and the Spanish State in the Basque Country. The radicalization of the social and political environment created a fertile ground for the emergence of political violence which crystallized in the notion of armed struggle for the achievement of political goals. But terrorism affects, corrodes and undermines society, causes transformations and establishes challenges in its culture.

Στη σύζυγό μου Κατερίνα

στην κόρη μου Άννα Μαρία

Στη μνήμη των γονιών μου

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα της διπλωματικής μου εργασίας καθηγητή κ. Χρήστο Λυριντζή, για τη διαρκή διαθεσιμότητά του, για τις πολύτιμες συμβουλές του και για τις κατευθύνσεις που μου παρείχε ώστε να ολοκληρωθεί με επιτυχία αυτή η μελέτη. Ευχαριστώ τα μέλη της τριμελούς επιτροπής καθηγητές κκ. Ευθύμιο Λέκκα και Κύρκο Δοξιάδη για τις καίριες υποδείξεις τους. Επίσης όλους του καθηγητές μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία» για τις γνώσεις και την επιστημονική μεθοδολογία που μου προσέφεραν. Ένα μεγάλο ευχαριστώ και στη σύζυγό μου Κατερίνα για την υπομονή της και για την πολύτιμη βοήθειά της στις μεταφράσεις βιβλιογραφικών πηγών από την Ισπανική γλώσσα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	2
ABSTRACT.....	2
Ευχαριστίες.....	3
Εισαγωγή.....	6
Ερευνητικές Υποθέσεις.....	9
Μεθοδολογία.....	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Από το Μπέλφαστ στο Μπιλμπάο. Πολιτική, κινήματα και σφαίρες στη Βόρεια Ιρλανδία	10
και τη Χώρα των Βάσκων	
Η Ιστορία του I.R.A.....	11
Η E.T.A και το Βασκικό ζήτημα.....	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η συμβολή της Θεωρίας των Κοινωνικών Κινήματων στην ερμηνεία της τρομοκρατίας.....	21
Εντάσσοντας την τρομοκρατία στην κινηματική δράση.....	21
Τα κυρίαρχα μοντέλα προσέγγισης των κοινωνικών κινήματων και η εφαρμογή τους στην τρομοκρατία.....	23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η διάσταση της κουλτούρας στη μελέτη της τρομοκρατίας.....	27
Κουλτούρα και συλλογική δράση. Η συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας στα κινήματα.....	28
Τρομοκρατία, κουλτούρα και συλλογική ταυτότητα.....	34

ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΜΕΛΕΤΗΣ: I.R.A και E.T.A

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ριζοσπαστικοποίηση των ομάδων και των κοινοτήτων.....	38
Στρατολόγηση μελών και δυναμική της ένοπλης δράσης.....	45
Η στρατολόγηση μελών στον I.R.A.....	46
Η στρατολόγηση μελών στην E.T.A.....	48

Η εσωτερική δομή και η επιχειρησιακή δράση.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	
Συγκρουσιακή πολιτική, ένοπλη πάλη και κινηματικές δομές	55
Ο I.R.A και το κινηματικό του περιβάλλον.....	57
Η E.T.A ως κινηματική οργάνωση.....	59
Οι κινηματικές δομές ως παράγοντες αναπαραγωγής του I.R.A και της E.T.A.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	
Ο πόλεμος φθοράς	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ	
Η ειρηνευτική διαδικασία. Δύο διαφορετικοί δρόμοι.....	68
Το τέλος της σύγκρουσης στην Ιρλανδία.....	69
Το τέλος της σύγκρουσης χωρίς συμφωνία στη Χώρα των Βάσκων.....	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ	
Κουλτούρες στο παιχνίδι.....	76
Ο I.R.A και η σύγκρουση στο πολιτισμικό περιβάλλον της Βόρειας Ιρλανδίας	76
Euskadi Ta Askatasuna (Πατρίδα και Ελευθερία).....	82
Επίλογος- Συζήτηση.....	90
Βιβλιογραφία.....	96

Εισαγωγή

Η μελέτη της τρομοκρατίας ως φαινομένου, συνήθως οδηγεί συνειρμικά τον αναγνώστη σε σκέψεις γύρω από ένοπλες ή βομβιστικές επιθέσεις, σε αριθμούς θυμάτων και στατιστικά στοιχεία και δεδομένα που καταγράφουν το πρόβλημα. Παρά το γεγονός ότι αυτές οι παράμετροι παραμένουν σημαντικές στην ερμηνεία της ένοπλης δράσης αδυνατούν να παρουσιάσουν τους λόγους και το υπόβαθρο κάτω από το οποίο οι τρομοκρατικές οργανώσεις σχηματίζονται, δρουν και αλληλεπιδρούν σε άμεση σύνδεση με το εξωτερικό τους περιβάλλον. Οι οργανώσεις του I.R.A και της E.T.A που επιλέξαμε ως περιπτώσεις μελέτης σε αυτή την εργασία, παρέχουν ένα πεδίο ανάλυσης που ξεφεύγει από επιφανειακές διαπιστώσεις για την τρομοκρατία και εισάγει την έρευνα σε μια ευρύτερη και διεξοδική ανάλυση σχετικά με τις γενεσιουργές αιτίες, τα κίνητρα, τις προϋποθέσεις και κυρίως τις νοηματοδοτήσεις της συλλογικής δράσης. Πρόκειται για δύο οργανώσεις που έδρασαν επί μακρό χρονικό διάστημα και σχεδόν παράλληλα σε Ευρωπαϊκό έδαφος, δηλαδή στη Βόρεια Ιρλανδία και την Ισπανική περιφέρεια της Χώρας των Βάσκων και στο πλαίσιο ευρύτερων κοινωνικών διεργασιών και διεκδικήσεων για πολιτικά δικαιώματα και μορφές αυτονομίας.

Στην παρούσα μελέτη, η προσέγγισή μας απέναντι στο φαινόμενο της τρομοκρατίας εκτείνεται σε επίπεδο κουλτούρας, προτάσσοντας τους πολιτισμικούς παράγοντες έναντι άλλων και διερευνώντας τη συγκρουσιακή πολιτική και την πολιτική βία ως ένα ζήτημα συγκρότησης της συλλογικής ταυτότητας των ένοπλων ομάδων, όπως αυτή μπορεί να εκπορεύεται από τη ριζοσπαστικοποίηση κοινοτήτων και οργανώσεων. Η συμμετοχή και η συλλογική δράση σε μια ένοπλη ομάδα, εγείρει ζητήματα ταυτότητας καθώς πρόκειται για μία υψηλής έντασης και δυναμικής κοινωνική και συναισθηματική εμπειρία που μπορεί να προκαλέσει μετασχηματισμούς στις ταυτότητες των ατόμων που εμπλέκονται, στην ίδια την ταυτότητα της συλλογικής δράσης αλλά και σε εκείνη της κοινότητας την οποία αφορά η συγκρουσιακή πολιτική.. Καθώς αποτελεί μια έκφραση κοινωνικής και συναισθηματικής δέσμευσης η συλλογική ταυτότητα μπορεί να συγκροτηθεί σε κάθε είδους συσσωματώσεις, να αποτελεί τη γενεσιουργό αιτία κοινωνικών κινήματων και να εμφανίζεται με εθνο-θρησκευτικές ή εθνικιστικού τύπου εκφράσεις που διασυνδέου το κοινωνικό, το πολιτικό και το εξτρεμιστικό στοιχείο.

Η σύγκρουση στη Βόρεια Ιρλανδία είχε να κάνει με τη μακροχρόνια διαμάχη Καθολικών και Προτεσταντών, αποτελώντας μια διαμάχη με θρησκευτική νοηματοδότηση της διαφορετικότητας της κουλτούρας και της αντιμετώπισης των αντίστοιχων πληθυσμών από τη

Μεγάλη Βρετανία.. Στη Χώρα των Βάσκων η σύγκρουση με το Ισπανικό κράτος στηρίχθηκε στην αίσθηση διαφορετικότητας και διακριτής κουλτούρας του Βασκικού πληθυσμού,, ο οποίος θεωρούσε ότι καταπιεζόταν από την Ισπανική διοίκηση. Πρόκειται για παραμέτρους, που όσο κι αν είναι υπεραπλουστευμένες αναφορικά με την πολυπλοκότητα των συγκρούσεων, αποτέλεσαν σημεία αναφοράς σε σχέση με τους μηχανισμούς συγκρότησης συλλογικών ταυτοτήτων και τη δημιουργία και δράση οργανώσεων που κινήθηκαν σε ιδεολογικό και πρακτικό επίπεδο στο τρίπτυχο κοινωνία-πολιτική-εξτρεμισμός. Για αυτούς τους λόγους η τρομοκρατία στην παρούσα μελέτη δεν αντιμετωπίζεται ως φαινόμενο ξεκομμένο από το περιβάλλον του, αλλά ως μια δυναμική διαδικασία η οποία εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της κινηματικής δράσης, της συγκρουσιακής πολιτικής και της πολιτικής βίας. Συνεπώς στην ανάλυση που ακολουθεί η τρομοκρατία νοείται εντός εισαγωγικών, καθώς αυτό που μας ενδιαφέρει είναι να αναδείξουμε τους μηχανισμούς συγκρότησης της συλλογικής ταυτότητας του I.R.A και της E.T.A , να ερμηνεύσουμε τη συλλογική δράση και την επίδραση στην κοινωνία της δράσης αυτών των ένοπλων ομάδων.

Στο πρώτο κεφάλαιο καταγράφεται μια σύντομη ιστορία του I.R.A και της E.T.A, προκειμένου να οριοθετηθεί το γενικό πλαίσιο εντός του οποίου κινείται η ανάλυση για την τρομοκρατία ως συγκρουσιακής πολιτικής . Οι δύο οργανώσεις εντάσσονται στο ευρύτερο πλαίσιο της σύγκρουσης με τα κράτη, ενώ περιγράφεται το πολιτικό και πολιτισμικό υπόβαθρο από το οποίο δημιουργήθηκαν αυτές οι ένοπλες ομάδες καθώς και μια εικόνα για την τρομοκρατική τους δράση..

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η συμβολή της Θεωρίας των Κοινωνικών Κινήματων στην ερμηνεία και μελέτη των τρομοκρατικών ομάδων. Υποστηρίζεται ότι η συγκεκριμένη θεωρία και ιδιαίτερα εκείνη των Νέων Κοινωνικών Κινήματων που εστιάζει στις αξιακές πλαισιώσεις και τη νοηματοδότηση της συλλογικής δράσης παρέχει ένα επαρκές εννοιολογικό πλαίσιο και τα απαραίτητα θεωρητικά εργαλεία για να ερμηνευτούν οι τρομοκρατικές οργανώσεις από τη σύστασή τους και την ένοπλη δράση τους μέχρι τη διάλυσή τους, ως ομάδες που έχουν άμεση σχέση με ευρύτερα κινήματα και αλληλεπίδραση με το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο εμφανίζονται

Στο τρίτο κεφάλαιο αναδεικνύεται η σημασία της κουλτούρας στην προσέγγιση του φαινομένου της τρομοκρατίας;, εστιάζοντας στη θεωρία του Alberto Melucci για την πολιτισμική διάσταση της κινηματικής δράσης διαμέσου της συγκρότησης της συλλογικής ταυτότητας στα κοινωνικά

κινήματα και στις επιπτώσεις που μπορεί να έχει μια τέτοια διάσταση στη συλλογική δράση των τρομοκρατικών ομάδων, στη αναπαραγωγή και την επιβίωσή τους στο χρόνο.

Στο τέταρτο κεφάλαιο υποστηρίζεται ότι η συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας των ένοπλων ομάδων σχετίζεται με τη ριζοσπαστικοποίηση τόσο των ίδιων των ομάδων όσο και των κοινοτήτων από τις οποίες προέρχονται. Τα μέλη που στρατολογούνται στις ένοπλες ομάδες φέρουν μαζί τους όλα εκείνα τα στοιχεία του κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο έχουν αναπτυχθεί. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις του I.R.A και της E.T.A οι πολιτισμικές προσλαμβάνουσες και οι κουλτούρα που ενσωμάτωσαν τα μέλη τους, διαδραμάτισαν θεμελιώδη ρόλο στον τρόπο που συγκροτήθηκε η συλλογική ταυτότητα των δύο οργανώσεων, στη στρατολόγηση των μελών τους, στη δυναμική της ένοπλης δράσης τους και στην εσωτερική δομή τους.

Στο πέμπτο κεφάλαιο τονίζεται η σημασία της υιοθέτησης παραμέτρων των κοινωνικών κινήματων από τις ένοπλες ομάδες, προκειμένου να εξασφαλίζουν την ασφάλεια, την ορατότητά τους και την επίδρασή τους στην κοινωνία αλλά και την αλληλεπίδρασή τους με το πολιτικό περιβάλλον. Ο I.R.A και η E.T.A αποτέλεσαν δύο ένοπλες οργανώσεις που στήριξαν τη συλλογική τους δράση και την αντοχή τους στο χρόνο σε κινηματικές δομές είτε υπαρχόντων είτε δημιουργημένων από την αρχή για το σκοπό αυτό κοινωνικών κινήματων.

Στο έκτο κεφάλαιο εστιάζουμε στην επιχειρησιακή δράση του I.R.A και της E.T.A, αναλύοντας τον πόλεμο φθοράς με τη Μεγάλη Βρετανία και την Ισπανία αντίστοιχα. Ο ένοπλος αγώνας συνοδεύτηκε από μια σκλήρυνση στη συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας των ένοπλων ομάδων και μια απομάκρυνση από την αλληλεπίδραση με την κοινωνία, ενώ ενίσχυσε την αντίληψη του πολέμου καθώς τα κράτη προχώρησαν σε έντονη και οργανωμένη αντιτρομοκρατική δράση.

Στο έβδομο κεφάλαιο εξετάζεται η ειρηνευτική διαδικασία στη Βόρεια Ιρλανδία και τη Χώρα των Βάσκων. Το Ιρλανδικό μοντέλο ειρήνευσης είχε σαν βασικά χαρακτηριστικά τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων σε διαπραγματεύσεις και συνομιλίες και τη συμφωνία του I.R.A για μόνιμη εκκευρία. Αυτό το μοντέλο δεν μπόρεσε να εφαρμοστεί στη Χώρα των Βάσκων εξαιτίας της πολιτικής ατολμίας για συμβιβασμούς. Η σύγκρουση εκεί σταμάτησε με διαφορετικούς όρους.

Στο όγδοο κεφάλαιο, τέλος, αναλύεται ο ρόλος που διαδραμάτισαν η κόπωση, η δυσαρέσκεια και οι τραυματικές εμπειρίες των κοινωνιών από τη μακροχρόνια ένοπλη διαμάχη, στην

ειρήνευση. Σε κάθε περίπτωση η τρομοκρατία φέρει μαζί της πόνο, διάλυση των κοινωνικών δεσμών και αθώα θύματα. Τα αποτελέσματα της ένοπλης δράσης του I.R.A και της E.T.A διέτρεξαν τις εμπλεκόμενες κοινωνίες και μετασχημάτισαν την κουλτούρα και τη συγκρότηση συλλογικών ταυτοτήτων που οδήγησαν στην ένοπλη συλλογική δράση. Η μνήμη αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στη διαμόρφωση νέων πολιτισμικών πόρων στη Βόρεια Ιρλανδία και τη Χώρα των Βάσκων.

Ερευνητικές υποθέσεις

Γι την ανάλυση της τρομοκρατίας στις περιπτώσεις του I.R.A και της E.T.A θα βασιστούμε σε πέντε ερευνητικές υποθέσεις:

Ερευνητική υπόθεση 1 : *Η Θεωρία των Κοινωνικών Κινημάτων παρέχει το κατάλληλο θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο μπορεί να ενταχθεί η μελέτη του φαινομένου της τρομοκρατίας ως κινηματικό φαινόμενο.*

Ερευνητική υπόθεση 2 : *Η διάσταση της κουλτούρας είναι κομβικής σημασίας στη συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας των ένοπλων ομάδων όπως ο I.R.A και η E.T.A.*

Ερευνητική υπόθεση 3: *Η εμφάνιση και η ένοπλη συλλογική δράση του I.R.A και της E.T.A σχετίζονται θεμελιωδώς με τη ριζοσπαστικοποίηση των κοινοτήτων στο όνομα των οποίων δήλωναν ότι μάχονταν.*

Ερευνητική υπόθεση 4: *Οι κινηματικές δομές που υιοθέτησαν ο I.R.A και η E.T.A εξηγούν την αναπαραγωγή και την αντοχή τους στο χρόνο.*

Ερευνητική υπόθεση 5 : *Η δυσαρέσκεια, η θυματοποίηση και η από-ροζοσπαστικοποίηση των κοινοτήτων για τα αποτελέσματα της τρομοκρατίας ερμηνεύουν το τέλος της ένοπλης δράσης του I.R.A και της E.T.A και μετασχηματίζουν την κουλτούρα τα συλλογικής δράσης σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.*

Μεθοδολογία

Το ζήτημα της συγκρουσιακής πολιτικής και της τρομοκρατίας μελετήθηκε διαμέσου της σύνδεση της Θεωρίας των Κοινωνικών Κινημάτων με την ερμηνεία κομβικών παραμέτρων της συλλογικής ένοπλης δράσης . Θεμελιώδες στοιχείο της παρούσας μελέτης αποτελεί η διάσταση της κουλτούρας κοινοτήτων και τρομοκρατικών ομάδων και οι τρόποι που αυτή μορφοποιεί και διατρέχει τη συλλογική δράση των τρομοκρατικών ομάδων. Για το σκοπό αυτό επιχειρήθηκε

μια σύνθεση της εκτεταμένης βιβλιογραφίας για τα κοινωνικά κινήματα και την τρομοκρατία με αναγωγή στην πολιτισμική προσέγγιση του φαινομένου. Η έννοια της συγκρότησης της συλλογικής ταυτότητας όπως αυτή αναλύεται από τον Alberto Melucci αποτελεί βασικό άξονα της μελέτης μας. Οι υποθέσεις και οι παρατηρήσεις της ανάλυσής μας βασίστηκαν σε βιβλία από τα οποία αντλήθηκαν στοιχεία για την εύρεση του κατάλληλου γενικού πλαισίου για τη μελέτη της τρομοκρατίας και την ανάλυσή του. Χρησιμοποιήθηκαν στη μελέτη βιβλία και ακαδημαϊκά άρθρα για τις οργανώσεις του I.R.A και της E.T.A αλλά και πρωτογενείς πηγές που αφορούσαν κείμενα των δύο οργανώσεων κατά τη συγκρότηση και δράση τους.

Πολύτιμες πηγές αποτέλεσαν συνεντεύξεις πρώην μελών των δύο τρομοκρατικών οργανώσεων σε εφημερίδες και περιοδικά αλλά και η προσωπική εμπειρία του συγγραφέα από την ενασχόληση του με ζητήματα τρομοκρατίας κατά την δεκαπενταετή του επαγγελματική διαδρομή στο χώρο της δημοσιογραφίας και τις πληροφορίες που συνέλλεξε κατά την επίσκεψή του στο παρελθόν τόσο στη Βόρεια Ιρλανδία όσο και στη Χώρα των Βάσκων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Από το Μπέλφαστ στο Μπιλμπάο. Πολιτική, κινήματα και σφαίρες στην Βόρεια Ιρλανδία και τη Χώρα των Βάσκων

Ένα κοινό πρόβλημα που ανακύπτει όταν κάποιος επιχειρεί να αναλύσει τη δράση τρομοκρατικών οργανώσεων, είναι η αναγωγή τους και η κατηγοριοποίησή τους σε απελευθερωτική ένοπλη δράση (freedom fighters) ή σε καθαρή τρομοκρατία (terrorism). Στις περιπτώσεις του I.R.A και της E.T.A η συγκρότηση των ομάδων και η λογική της δράσης τους εμπεριέχουν έντονα το στοιχείο της απελευθερωτικής σύγκρουσης. Στην Ιρλανδία ο I.R.A παρουσιάστηκε ως η μόνη και απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της Καθολικής κοινότητας να σταματήσει η καταπίεσή της από τους Προτεστάντες και να επιτευχθεί η απομάκρυνση των Βρετανών από τη Βόρεια Ιρλανδία, με απώτερο σκοπό την συνένωση της Ιρλανδίας. Στη Χώρα των Βάσκων η E.T.A έχοντας λειτουργήσει ως πολιτικό και ακτιβιστικό αντίβαρο στη δικτατορία του Franco, απέκτησε ισχυρό έρεισμα στην Βασκική κοινότητα ως μια δύναμη απελευθέρωσης από την καταπίεση του Ισπανικού κράτους, στην ιδιαίτερη πολιτισμική Βασκική ταυτότητα. Συχνά, αν και δεν μας βρίσκει σύμφωνους μια τέτοια προσέγγιση, πολλοί ιστορικοί υιοθετώντας την ερμηνεία του Samuel Huntington (2002) έχουν

χαρακτηρίσει και τις δύο περιπτώσεις ως «σύγκρουση πολιτισμών» καθώς κυρίως η θρησκεία στην περίπτωση της Ιρλανδίας και η κουλτούρα στη Χώρα των Βάσκων διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο στη συγκρότηση και δράση των δύο οργανώσεων.¹

Δεχόμαστε επομένως ότι και στις δύο περιπτώσεις η συγκρότηση και η ανάπτυξη της συλλογικής ταυτότητας των ομάδων, εμπεριείχε την έννοια της απελευθερωτικής ένοπλης δράσης. Ο χαρακτηρισμός τρομοκρατία μπορεί να τους αποδοθεί ως μετασχηματισμός της δράσης τους και εδράζεται σε εκείνο ακριβώς το σημείο που άρχισε να κόβεται η σύνδεση με την κοινωνία οδηγώντας σε πράξεις ωμής βίας με αθώα θύματα, που απομακρυνόταν από τους αρχικούς στόχους τους αλλά και από την δικαιολόγηση της ένοπλης βίας ως μέσου επίτευξης του ιδανικού της «ελευθερίας». Υποστηρίζουμε ότι η απλή καταχώρηση του I.R.A και της E.T.A στην ευρεία λίστα των τρομοκρατικών οργανώσεων δεν μπορεί να αποδώσει την ουσία της συγκρουσιακής δράσης τους που είχε άμεση σχέση με πολιτισμικές δομές. Στα τριάντα χρόνια της δράσης τους οι δύο οργανώσεις όχι μόνο αλληλεπίδρασαν με την γενικότερη κουλτούρα που τις περιέβαλλε αλλά η ίδια η σύγκρουση δημιούργησε τη δική της κουλτούρα, στην εμπειρία των ανθρώπων να ζουν σε διχοτομημένες κοινωνίες, στη διαπραγμάτευση και την εξουδετέρωση δογματικών πολιτικών και πολιτισμικών διαφορών και στην ίδια τη βία ως παράγοντα που προκάλεσε βαθιές πληγές στην κοινωνική συνοχή. Για το λόγο αυτό οι όροι τρομοκρατία και τρομοκρατικός χρησιμοποιούνται στην παρούσα μελέτη ως προσδιοριστικοί των βαθύτερων αιτίων της ένοπλης βίας και όχι με απόλυτο τρόπο, καθώς εκείνο που μας ενδιαφέρει είναι η ανάλυση και η ερμηνεία της συγκρουσιακής δράσης διαμέσου της εστίασης στους εσωτερικούς μηχανισμούς δράσης ομάδων και κοινοτήτων.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και για σχεδόν 30 χρόνια ο I.R.A και η E.T.A υπήρξαν δύο από τις πλέον εντυπωσιακές περιπτώσεις τρομοκρατικών οργανώσεων στην Ευρώπη, Συνολικά οι δύο οργανώσεις ήταν υπεύθυνες για το θάνατο περισσότερων από 2.500 ανθρώπων, και τον τραυματισμό δεκάδων χιλιάδων άλλων,, σε μια περίοδο που αποτέλεσε αναμφίβολα την πιο βίαιη φάση στο χρονικό των δύο τρομοκρατικών ομάδων. Είναι αξιοσημείωτο ότι η ισχυρή παρουσία τόσο του I.R.A όσο και της E.T.A σε αυτή την τριακονταετία, δεν συνοδεύονταν τόσο στην Ιρλανδία όσο και στη Χώρα των Βάσκων από την ευρεία συμμετοχή μελών στις δύο οργανώσεις, ενώ και το οπλοστάσιό τους παρέμενε περιορισμένο (Sanchez-Cuenca, 2007: 292-294). Ωστόσο ο ένοπλος αγώνας στον οποίο επιδόθηκαν δεν μπορεί να εξηγηθεί μόνο με

¹ Η διαφωνία μας έγκειται στο γεγονός ότι η σύγκρουση πολιτισμών αφορά ένα ευρύτερο πεδίο πολιτισμικών ταυτοτήτων. Στις περιπτώσεις της Βόρειας Ιρλανδίας και της Χώρας των Βάσκων μπορούμε να μιλάμε για διαφορές κουλτούρας εντός ενός συγκεκριμένου πολιτισμικού πεδίου.

αναφορές και αναλύσεις εθνικιστικού χαρακτήρα, αλλά είναι απαραίτητο να δοθεί έμφαση στην ώσμωση του εσωτερικού περιβάλλοντος των ίδιων των οργανώσεων με το εξωτερικό περιβάλλον των κρατών εναντίον των οποίων στράφηκαν. Πρόκειται δηλαδή για μια πολυ-παραγοντική σύνθεση η οποία συμπεριλαμβάνει την πολιτική, την κοινωνία, την ιδεολογία και την κουλτούρα όλων όσοι εμπλέκονταν στο Ιρλανδικό και το Βασκικό ζήτημα. Για το λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητο να εκκινήσει η παρούσα μελέτη από την σύντομη καταγραφή της ιστορίας των δύο τρομοκρατικών ομάδων , ώστε να γίνει κατανοητό το γενικό πλαίσιο εντός του οποίου καθίσταται δυνατή η εμβάθυνση στην ανάλυση της τρομοκρατίας ως συγκρουσιακής πολιτικής, μέσα από τις περιπτώσεις του I.R.A και της E.T.A.

Εικόνα 1: Μέλη του I.R.A (αριστερά) και της E.T.A (δεξιά) σε ανάγνωση κειμένων της οργάνωσης στα Μ.Μ.Ε σε άγνωστες τοποθεσίες (Πηγή Α.Ρ)

Η Ιστορία του I.R.A

Αποτελεί θεμελιώδη παράγοντα στις περιπτώσεις χρήσης βίας για την επίτευξη πολιτικών στόχων , ότι αυτοί που τη χρησιμοποιούν αμφισβητούν τη νομιμοποιημένη δικαιοδοσία του κράτους να επιλύει πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα σύμφωνα με τη θέλησή του. Στην Ιρλανδία, κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα , το σεχταριστικό² κρατικό σύστημα που αγνοούσε επιδεικτικά τα δικαιώματα της Καθολικής κοινότητας προς όφελος της Προτεσταντικής υπήρξε απόλυτα αποτυχημένο. Αυτό στην πραγματικότητα σηματοδοτούσε

² Ο Σεχταρισμός αναφέρεται στην αυστηρή προσκόλληση στις πεποιθήσεις μιας σχέτας. Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται επίσης για να περιγράψει την στενότητα πνεύματος και την έλλειψη ανεκτικότητας όσον αφορά την στάση και συμπεριφορά ομάδας ατόμων, που παρουσιάζεται σε θρησκευτικό, πολιτικό ή άλλο επίπεδο και εκδηλώνεται με την προσκόλληση σε μια ιδεολογία, δόγμα ή παράδοση με αδιαλλαξία και φανατισμό. Ο σεχταρισμός την περίπτωση αυτή μπορεί να περιλαμβάνει διακρίσεις και αποδοκιμασία προς εκείνους που είναι εκτός σχέτας. Ο όρος μπορεί να αφορά επίσης ομάδες που μπορεί να αναπτύσσουν τη δική τους δογματική λογική εντός ενός ευρύτερου κινήματος από το οποίο κατά κανόνα αποσπώνται.

την αδυναμία της Μ. Βρετανίας να υπονομεύει τις εθνικές ταυτότητες εντός της Ιρλανδίας οι οποίες κάτω από αυτές τις περιστάσεις ενίσχυσαν την παρουσία και τις διεκδικήσεις τους. Το αποτέλεσμα αυτής της ολοκληρωτικής κατάρρευσης οδήγησε ταυτόχρονα στην ανάδυση μιας βίαιης παραστρατιωτικής αντίδρασης.

Ο I.R.A και το πολιτικό του σκέλος, το κόμμα Sinn Fein, υπήρξαν κομβικοί παράγοντες στο πολιτικό και κοινωνικό τοπίο της Ιρλανδίας από το 1920, όταν η Ιρλανδία απέκτησε το δικαίωμα στην αυτο-κυβέρνηση (Home Rule). Μπορεί εύκολα να υποστηριχθεί ότι σε γενικές γραμμές σε μεγάλο μέρος του 20^{ου} αιώνα ο I.R.A προσέδωσε στην Ιρλανδία τόση διεθνή δημοσιότητα όση δεν κατάφερε κανένας άλλος οργανισμός (Coogan, 1966:255). Από τη δεκαετία του 1920 ο I.R.A θεμελίωσε την παρουσία του ως μια ομάδα που δεν αφιερωνόταν μόνο στην επίτευξη ενός ανεξάρτητου Ιρλανδικού κράτους, αλλά και ως ένας αντιπροσωπευτικός οργανισμός των συμφερόντων, των αιτημάτων και των ανησυχιών της Ιρλανδικής-Καθολικής εργατικής τάξης. Σε αυτή την περίοδο ο I.R.A υπερηφανευόταν ότι τα μέλη του ανέρχονταν, με διακυμάνσεις, από 15.000 έως 30.000 παρά το γεγονός ότι παρέμενε μια ουσιωδώς μυστική και ένοπλη οργάνωση. Είναι αξιοσημείωτο ωστόσο, ότι κατά τη διάρκεια των επόμενων δεκαετιών τα μέλη της οργάνωσης μειώθηκαν δραματικά με τρόπο ώστε το 1952 να μην ξεπερνούν τα 1000 (Coogan, 1966: 255,256).

Εντούτοις ο μικρότερος αριθμός μελών δεν σήμαινε απαραίτητα ότι ο I.R.A δεν συνέχιζε να είναι λειτουργικός, καθώς σε όλη τη δεκαετία του 1950 φρόντισε να εξοπλίζεται διαμέσου επιδρομών και λαθρεμπορίου όπλων. Παράλληλα εξασφάλισε και απρόσκοπτη χρηματοδότηση με κεφάλαια που προέρχονταν κατά κύριο λόγο από οπαδούς της οργάνωσης στην Ιρλανδική κοινότητα της διασποράς, στις Ηνωμένες Πολιτείες. Το 1953 ο I.R.A δήλωσε επίσημα ότι ο αγώνας του θα στρεφόταν αποκλειστικά ενάντια στη Βρετανική κατοχή του Βόρειου τμήματος της Ιρλανδίας (Βόρεια Ιρλανδία). Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι η δράση του θα αφορούσε και θα επικεντρωνόταν στις έξι επαρχίες στο Βορρά και όχι στην υπόλοιπη Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Μέχρι το 1956 η οργάνωση είχε προχωρήσει σε έναν ευρείας κλίμακας πόλεμο κατά μήκος των συνόρων της Βόρειας με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας με στόχο, όπως διακήρυττε, την ανατροπή του Βρετανικού ιμπεριαλισμού και του συμμάχου του, του Ιρλανδικού καπιταλισμού (Darby, & MacGuinty, 2003:39)

Υπήρξαν δύο σημαντικοί λόγοι που οδήγησαν στη ριζοσπαστικοποίηση της οργάνωσης στη δεκαετία του 1950. Πρώτον, ο I.R.A είχε αποκτήσει καινούρια ηγεσία από ανθρώπους που αποτελούσαν τη δεύτερη γενιά ατόμων ενός ακτιβιστικού Ρεπουμπλικανισμού, που ήταν

αποφασισμένοι να μην αφήσουν τον αγώνα των πατεράδων τους να αποδειχθεί ανώφελος. Δεύτερον η κυβέρνηση συνασπισμού της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας δεν επιθυμούσε να προχωρήσει σε συζητήσεις με τον I.R.A. Όπως επισημαίνει ο Coogan (1966) η Ιρλανδική κυβέρνηση θεωρούσε ότι οποιαδήποτε διαπραγμάτευση με τον I.R.A θα ήταν» «σαν να βάζει κανείς φωτιά σε ένα δωμάτιο γεμάτο καπνό όπου σε κάποιο σημείο βρισκόταν ανοιχτό ένα δοχείο με βενζίνη». Στα τέλη της δεκαετίας του 1950 ο I.R.A εμφανιζόταν συρρικνωμένος. Τα σχέδιά του και η εφαρμογή τους, για μια μαζική κινητοποίηση και δράση με σαμποτάζ σε δρόμους, γέφυρες και στους αναμεταδότες του BBC καθώς και κατά της αστυνομίας της Βόρειας Ιρλανδίας (Royal Ulster Constabulary), εξασθένησαν την ικανότητά του για ένοπλο αγώνα με αποτέλεσμα το 1962 να κηρύξει παύση πυρός. Παρόλα αυτά η οργάνωση δήλωνε ότι παραμένει σε επιχειρησιακή ετοιμότητα προκειμένου να συνεχίσει τον ένοπλο αγώνα όποια στιγμή κριθεί απαραίτητο.

Επιπρόσθετα αξίζει να σημειωθεί ότι τα οποιαδήποτε σημάδια αδυναμίας σε οργανώσεις όπως του I.R.A, σε καμία περίπτωση δεν τις καθιστούν λιγότερο επικίνδυνες. Στην πραγματικότητα ο I.R.A απέδειξε, ότι ωθώντας τα πάσης φύσεως κινήματα στην Ιρλανδία στις παρυφές της κοινωνίας, κατασκεύασε όλα εκείνα τα συστατικά που απαιτούνταν για τη βίαιη και εξτρεμιστική συνέχιση της δράσης του. Πράγματι ο I.R.A πέρασε το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του 1960 αναθεωρώντας τις μεθόδους του και αναζητώντας αποτελεσματική ηγεσία, Άρχισε να ταυτίζεται όλο και περισσότερο με ιδέες και έμπνευση από την Μαρξιστική θεωρία ενώ παράλληλα άρχισε να αντιμετωπίζει τη Βρετανία ως μια νέο-ιμπεριαλιστική δύναμη και λιγότερο ως κράτος που έχει υπό τη διοίκησή του τη Βόρεια Ιρλανδία.. Το γεγονός που πυροδότησε το φιτίλι στη δράση του I.R.A ήταν αναμφίβολα το ξέσπασμα από το 1969 των διαβόητων «Ταραχών» (The Troubles)³. Εκμεταλλευόμενος την έξαρση της διαμαρτυρίας της Καθολικής κοινότητας μέσω του Κινήματος για τα Πολιτικά Δικαιώματα , και την παρουσία της Βρετανίας με στρατιωτική δύναμη στο Ιρλανδικό έδαφος ο I.R.A άρχισε να βασίζεται σε όλο και πιο ακραίες βίαιες τακτικές ακολουθώντας το τρίπτυχο άμυνα,-αντίποινα-επίθεση. Παράλληλα καλλιεργούσε και ένα πιο πολιτικό προφίλ υιοθετώντας όλο και περισσότερο την επαναστατική θεωρία του Μαρξ. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι εκείνη την περίοδο ήταν ιδιαίτερα

³ Το 1969, και κυρίως το χρονικό διάστημα μεταξύ 12 και 17 Αυγούστου, η Βόρεια Ιρλανδία συγκλονίστηκε από ταραχές. Παρουσιάστηκαν σποραδικά κρούσματα βίας όλο το έτος, που προέκυψαν από την εκστρατεία για τα πολιτικά δικαιώματα, η οποία απαιτούσε τον τερματισμό των διακρίσεων εις βάρος των Ιρλανδών καθολικών. Ο Βρετανικός Στρατός Ξηράς παρενέβη για να αποκαταστήσει την τάξη και ξεκίνησε την κατασκευή τείχους για να διαχωριστούν οι δύο αντιπαρατιθέμενες πλευρές, οι «ενωτικοί» Προτεστάντες από τους «αντιενωτικούς» Καθολικούς. Τα γεγονότα του Αυγούστου του 1969 θεωρούνται ως η αρχή της τριαντάχρονης σύγκρουσης στη Βόρεια Ιρλανδία.

ενεργές και αρκετές Προτεσταντικές παραστρατιωτικές ομάδες, οι οποίες θεωρούσαν ότι απειλείται ευθέως η Προτεσταντική ηγεμονία στην Ιρλανδία από τη δράση τόσο του .I.R.A όσο και των διάφορων ρεπουμπλικανικών κινήματων (Shanahan, 2009:22-28).

Η βίαιη απάντηση στο Κίνημα για τα Πολιτικά Δικαιώματα δημιούργησε συνθήκες εμφυλίου στην Ιρλανδία. Εξτρεμιστικές Προτεσταντικές οργανώσεις επιδόθηκαν σε επιθέσεις με αυτοσχέδιες βόμβες εναντίον της Καθολικής κοινότητας, με καταστροφή καταστημάτων, οικιών και σχολείων, στοχεύοντας τον I.R.A και τις συνεργαζόμενες με αυτόν ομάδες. Το Καθολικό Κίνημα για τα Πολιτικά Δικαιώματα, που υφίστατο στην Ιρλανδία από τη δεκαετία του 1920 ως ένα ειρηνικό κοινωνικό κίνημα, αντιμετωπίστηκε με επιθετικότητα και σφοδρότητα από το Προτεσταντικό καθεστώς της Βόρειας Ιρλανδίας οδηγώντας σε σοβαρή βίαιη σύγκρουση.. Σύμφωνα με τους McGarry & O'Leary (1995) *«Η πολιτική βία μετά το 1969 ερμηνεύεται από το γεγονός ότι οι ειρηνικές εκστρατείες για τα πολιτικά δικαιώματα αντιμετωπίστηκαν με βία και καταπίεση και τα καμένα σπίτια των Καθολικών στο δυτικό Μπέλφαστ παρέμειναν μια ζωντανή μνήμη ανάμεσα στα μέλη του Sinn Fein που ήταν νέοι άνθρωποι τη δεκαετία του 1960»* (McGarry & O' Leary, 1995:32,33)

Ως απάντηση στο ξέσπασμα της βίας η Βρετανία αποφάσισε την αποστολή μεγάλων δυνάμεων του Βρετανικού στρατού στη Βόρεια Ιρλανδία στις 14 Αυγούστου του 1969 κάτι που θα αποδεικνυόταν καθοριστικό για τις μετέπειτα εξελίξεις. Η Καθολική μειονότητα στον Βορρά πίστευε αρχικά ότι ο Βρετανικός στρατός κλήθηκε για να τους προστατεύσει από τις επιθέσεις των Προτεσταντικών παραστρατιωτικών οργανώσεων κατά του Κινήματος των Πολιτικών Δικαιωμάτων. (Post, 2007:48,49) Ωστόσο σύντομα συνειδητοποίησαν ότι ο σκοπός της παρουσίας του στρατού στη Βόρεια Ιρλανδία ήταν να προστατεύσει την Προτεσταντική ηγεμονία και το υφιστάμενο πολιτικό καθεστώς. Ήταν ένα γεγονός που εκμεταλλεύτηκε ο I.R.A, επιχειρώντας και επιτυγχάνοντας σε μεγάλο βαθμό να στρέψει την κοινή γνώμη εναντίον του Βρετανικού στρατού και κατ' επέκταση ενάντια στη Βρετανία.. (Coogan, 2002:435)

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ωστόσο ότι ο I.R.A δεν υπήρξε το στρατιωτικό σκέλος ενός πολιτικού κινήματος, αλλά αντίθετα το Sinn Fein λειτούργησε σαν το πολιτικό σκέλος μιας παραστρατιωτικής οργάνωσης. Το Sinn Fein συμμετείχε συστηματικά στις εκλογές τόσο στο Βορρά όσο και στο Νότο της Ιρλανδίας, όμως η αρχική του επιτυχία στα ποσοστά παρεμποδίστηκε σοβαρά από την σύνδεσή του με τον I.R.A. Οι ψηφοφόροι στη Βόρεια Ιρλανδία θεωρούσαν ότι οι θέσεις του κόμματος ήταν υπερβολικά Ρεπουμπλικανικές χωρίς να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τα τοπικά ζητήματα. Επιπρόσθετα η βιαιότητα της δράσης του I.R.A

δημιούργησε στο Νότο αισθήματα μόνιμου διαμελισμού της Ιρλανδίας. Ιδιαίτερα στις δεκαετίες του 1970 και του 1980, ο I.R.A και οι Βρετανικές κυβερνήσεις επιδόθηκαν σε ένα πόλεμο φθοράς όπου οι τρομοκρατικές επιθέσεις πολλαπλασιάστηκαν σε αριθμό και θύματα, όπως και οι συλλήψεις και φυλακίσεις μελών του I.R.A. Το 1981, έπειτα από τις γνωστές απεργίες πείνας στις Βρετανικές φυλακές όπου 10 Ρεπουμπλικάνοι κρατούμενοι πέθαναν (7 από τους οποίους ήταν μέλη του I.R.A) η σκέψη για πολιτική επίλυση των διαφορών άρχισε να συναγωνίζεται τον ένοπλο αγώνα., με το Sinn Fein να διαδραματίζει εξέχοντα ρόλο σε αυτή την προοπτική. Οι ηγέτες του κόμματος, Gerry Adams και Martin McGuinness αναζήτησαν τρόπους για να τερματιστεί η τρομοκρατική δράση του I.R.A και να επιστρέψουν οι διαδικασίες για την επίλυση του Ιρλανδικού ζητήματος στη δημοκρατική πολιτική σκηνή. Έπειτα από επαφές με τη Βρετανική και την Ιρλανδική κυβέρνηση ο I.R.A το 1994 προχώρησε σε «κατάπαυση πυρός» και το Sinn Fein αποτέλεσε βασικό παράγοντα στις διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν, υποσχόμενο τον αφοπλισμό του I.R.A και το σταμάτημα της βίας. Τελικά τον Απρίλιο του 1998 επιτεύχθηκε η Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής (Good Friday Agreement) στα αξιοσημείωτα της οποίας, πέρα από την εγκατάσταση μιας νέας ισχυρής κυβέρνησης στη Βόρεια Ιρλανδία, ήταν η συμφωνία των Ρεπουμπλικάνων ότι η Βόρεια Ιρλανδία θα παραμείνει τμήμα της Μ. Βρετανίας για όσο η πλειοψηφία του πληθυσμού το επιθυμεί. (Ο Dochartaigh, 2015:202-220)) Με αυτό τον τρόπο υπονομεύθηκε κάθε σκέψη για τη συνέχιση της ένοπλης βίας από τον I.R.A.

Η Ε.Τ.Α και το Βασκικό ζήτημα

Το πλέον αναγνωρίσιμο σύμβολο που συνδέεται με τις αποσχιστικές τάσεις στη Χώρα των Βάσκων είναι η οργάνωση *Euzkadi Ta Askatasuna* (Ε.Τ.Α), τα αρχικά της οποίας μπορούν να μεταφραστούν ως «*Βασκική Πατρίδα και Ελευθερία*». Σε πολλές περιπτώσεις η Ε.Τ.Α ακολούθησε στην τακτική και τη δράση της ένα παρόμοιο δρόμο με τον I.R.A και μάλιστα έχουν αναπτυχθεί εκτενείς συζητήσεις για την πιθανή διασύνδεση των δύο οργανώσεων. Ωστόσο υπάρχουν θεμελιώδεις διαφορές ανάμεσα στα δύο κινήματα. Στη Βόρεια Ιρλανδία η βία που αναπτύχθηκε είχε περισσότερο τη βάση της στις διαφορές μεταξύ κοινοτήτων που αντιμάχονταν η μία την άλλη., Στην περίπτωση των Βάσκων όμως, η βία αφορούσε κυρίως μια ομάδα η οποία στρεφόταν εναντίον του κράτους (του Ισπανικού).. Οι επιθέσεις που εξαπέλυσε ο I.R.A εναντίον κυβερνητικών αξιωματούχων ήταν λίγες σε αριθμό, επιλέγοντας κυρίως ως στόχους παμπς και καταστήματα στα οποία σύχναζαν Προτεστάντες αλλά και σε μεγάλο βαθμό στόχους που σχετίζονταν με τον Βρετανικό στρατό. Η Ε.Τ.Α από την άλλη πλευρά δεν είχε

αρχικά σκοπό να ασκήσει ένοπλη βία εναντίον των Ισπανικών στρατιωτικών δυνάμεων, αλλά επιχείρησε να δημιουργήσει έναν ψυχολογικό πόλεμο, στοχεύοντας στον μετασχηματισμό της κοινής γνώμης των μετριοπαθών Βάσκων ενάντια στην κυριαρχία της Καστιλιανικής κουλτούρας και γλώσσας (Sullivan, 1988:161-165) Είναι αξιοσημείωτο επίσης ότι ο I.R.A ανέλαβε την ευθύνη για τρεις φορές περισσότερα θύματα από ότι η E.T.A.

Η οργάνωση της E.T.A δημιουργήθηκε επίσημα στις 31 Ιουλίου του 1959. Από τον πρώτο καιρό της εμφάνισής της έκανε αισθητή την παρουσία της με συνθήματα γραμμένα με σπρέι στους τοίχους σε μεγάλες Βασκικές πόλεις. Ο συμβολισμός στην ημερομηνία ίδρυσής της έχει να κάνει με τον εορτασμό της 64^{ης} επετείου της ίδρυσης του Βασκικού Αυτονομιστικού Κόμματος από τον Sabino de Arana.. Ο Arana θεωρείται από πολλούς ως ο πατέρας του Βασκικού εθνικισμού και παρότι πέθανε στα 39 του χρόνια, οι ιδέες του και τα γραπτά του λειτούργησαν περίπου σαν μανιφέστο σχετικά με το Βασκικό ζήτημα. Πέρασε μεγάλο μέρος της σύντομης ζωής του στη φυλακή κατηγορούμενος για προδοσία καθώς επιχείρησε να στείλει ένα τηλεγράφημα στον Αμερικανό Πρόεδρο Theodore Roosevelt επιδοκιμάζοντας τις ενέργειες του ώστε η Κούβα να κερδίσει την ανεξαρτησία της από την Ισπανία μετά τον Αμερικανο-Ισπανικό πόλεμο του 1898.. Πριν από τον Arana, η ιδέα ενός ανεξάρτητου Βασκικού έθνους δεν υπήρχε ή στην καλύτερη περίπτωση αποτελούσε μια φιλολογική συζήτηση σε ένα περιορισμό αριθμό ανθρώπων. Ένας νεολογισμός του Arana η λέξη *Euskadi*, που σημαίνει κατά προσέγγιση «*Η γη των Βάσκων*». πέρασε στο καθημερινό λεξιλόγιο. Ο Arana ήταν πεπεισμένος ότι ο λαός των Βάσκων ήταν μοναδικός και πως θα έπρεπε να δοθεί στους Βάσκους το δικαίωμα στην αυτοκυβέρνηση και αυτοδιάθεση με αποκλειστικό και αυτόνομο έλεγχο στην περιφέρεια της Χώρας των Βάσκων. (Post, 2007:55,56).

Οι ιδέες του Arana επέδρασαν καταλυτικά στη δημιουργία της E.T.A. Το ξεκίνημα της οργάνωσης ωστόσο δεν υπήρξε ιδιαίτερα βίαιο ή επαναστατικό. Τα πρώτα μέλη της E.T.A προέρχονταν κυρίως από την εργατική τάξη , εμφανίζοντας την οργάνωση ως προϊόν της βιομηχανοποίησης που χαρακτήρισε την περιφέρεια στο μεγαλύτερο μέρος του 20ου αιώνα. Οι πρώτες δράσεις της περιορίζονταν στη ρίψη φυλλαδίων και στη χρήση της σημαίας της Χώρας των Βάσκων που αποκαλείται *Ikurriña*.

:

Εικόνα 2: Η σημαία της Χώρας των Βάσκων

Επιπρόσθετα οι δράσεις της Ε.Τ.Α στόχευαν πρωτίστως στο να πειστεί η Βασκική κοινή γνώμη ότι ο αποσχιστικός αγώνας ήταν δίκαιος. Όμως από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 υπήρξε μια ριζοσπαστικοποίηση της οργάνωσης που εμφανιζόταν και αυτο-προσδιοριζόταν πλέον με τις ιδέες του επαναστατικού σοσιαλισμού. Το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας η Ε.Τ.Α το πέρασε προσπαθώντας να κερδίσει υποστήριξη μέσω της προπαγάνδας και αποκτώντας χρήματα (μέσω ληστειών σε τράπεζες) και όπλα (μέσω λαθρεμπορίου). (Reinares, 2004:465-488)

Στις 18 Ιουλίου του 1961 η Ε.Τ.Α επιχείρησε την πρώτη της προσπάθεια για σαμποτάζ, ενεργοποιώντας ένα σχέδιο εκτροχιασμού μιας αμαξοστοιχίας που ήταν γεμάτη με οπαδούς του Προέδρου Franco. Το σχέδιο απέτυχε καθώς η αντίδραση των δυνάμεων ασφαλείας του Franco ήταν ταχύτατη και αποτρεπτική. Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι το οργανωτικό σχέδιο της Ε.Τ.Α έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην αποφυγή θυμάτων μεταξύ των πολιτών, καθώς σχεδίαζε να εκτροχιάσει μόνο τα βαγόνια που μετέφεραν αυτοκίνητα και όχι εκείνα στα οποία βρίσκονταν επιβάτες. Αυτή η τακτική αποτέλεσε βασικό στοιχείο της μεθοδολογίας και του τρόπου δράσης της Ε.Τ.Α, καθώς τα μέλη της φρόντιζαν να είναι προσεκτικά στην επιλογή των στόχων ώστε να διασφαλίζονται οι μικρότερες δυνατές απώλειες απλών πολιτών. Είχαν σαν στόχους αξιωματούχους του καθεστώτος του Franco και όσους αντιπροσώπευαν το καταπιεστικό Καστιλιάνικο καθεστώς της Μαδρίτης. Ακολουθούσαν επίσης τη μέθοδο της προειδοποίησης για την τοποθέτηση βόμβας ώστε να δίνουν επαρκή χρόνο στις αρχές να εκκενώνουν την εκάστοτε περιοχή.

Η Ε.Τ.Α αποτελούσε για την κοινή γνώμη στη Χώρα των Βάσκων τη διακεκριμένη ομάδα που υποστήριζε την ανεξαρτησία και την αυτονομία της Βασκικής περιφέρειας. Ακριβώς όπως συνέβη και με τον Ι.Ρ.Α, υπήρξε μια παρατεταμένη περίοδος κατά την οποία η οργάνωση απέκτησε πολλούς υποστηρικτές ανάμεσα στην Βασκική κοινωνία. Πολλοί άνθρωποι θεωρούσαν τα μέλη της οργάνωσης ως πατριώτες που μάχονταν για την προστασία και την υποστήριξη της Βασκικής γλώσσας, κουλτούρας και ταυτότητας. Αντίθετα ο ένοπλος αγώνας του Ι.Ρ.Α είχε χαρακτηριστικά τρομοκρατίας χωρίς τέτοιες διακρίσεις. Έχει υποστηριχθεί ότι εάν τη δεκαετία του 1960 υπήρχε τρομοκρατία στην περιφέρεια των Βάσκων αυτή ασκείτο από το Ισπανικό κράτος. Πράγματι οι προσαγωγές σε δίκες, οι φυλακίσεις και οι εκτελέσεις ύποπτων για συμμετοχή στην Ε.Τ.Α και υποστηρικτών της οργάνωσης, συγκέντρωσαν την αποδοκιμασία από όλη την Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο. Όπως ακριβώς συνέβαινε και στην Ιρλανδία με τον Βρετανικό στρατό, πολλοί άνθρωποι στη Χώρα των Βάσκων αντιμετώπιζαν τη βία της Ε.Τ.Α ως απάντηση στην καταπιεστική δράση του Ισπανικού κράτους απέναντι στο Βασκικό

αποσχιστικό κίνημα, ή απέναντι στον υπερβολικό ζήλο που επιδείκνυαν οι αστυνομικές αρχές και οι δυνάμεις ασφαλείας.

Βέβαια η Ε.Τ.Α υπήρξε υπεύθυνη για μερικές εντυπωσιακές τρομοκρατικές ενέργειες όπως η δολοφονία το 1973 του πρωθυπουργού της Ισπανίας, ναυάρχου Luis Carrero Blanco, με την τοποθέτηση 165 κιλών εκρηκτικών κάτω από το αυτοκίνητό του. Η έκρηξη ήταν τόσο ισχυρή ώστε το αυτοκίνητο εκτινάχθηκε και προσγειώθηκε στο μπαλκόνι διαμερίσματος παρακείμενης πολυκατοικίας. Η τρομοκρατική ενέργεια ήταν άριστα σχεδιασμένη καθώς περιλάμβανε το σκάψιμο ενός τούνελ από παρακείμενο ισόγειο κτίριο μέχρι το σημείο που πάρκαρε το αυτοκίνητό του ο Blanco. Η Ε.Τ.Α παράλληλα επέλεγε σαν στόχους Βρετανούς και Αμερικανούς τουρίστες, ενώ προσπάθησε αρκετές φορές να δολοφονήσει τον Βασιλιά της Ισπανίας Juan Carlos Με τη στροφή της οργάνωσης τις επόμενες δεκαετίες σε τρομοκρατικές επιθέσεις ευρείας κλίμακας άρχισε να αυξάνεται σε μεγάλο βαθμό και η απέχθεια της κοινής γνώμης των Βάσκων για τη χρήση τρομοκρατικής βίας για πολιτικούς σκοπούς. Η Ε.Τ.Α διατήρησε ως υποστηρικτές της μόνο εκείνους που υποστήριζαν την πλήρη ανεξαρτητοποίηση της περιφέρειας από την υπόλοιπη Ισπανία, όπως η πλειοψηφία των Βάσκων απλά υποστήριζε τη δυνατότητα για παροχή μεγαλύτερης αυτονομίας από την κυβέρνηση της Μαδρίτης.

Ωστόσο η Ε.Τ.Α διατήρησε έναν ικανό αριθμό μελών προκειμένου να συντηρεί την επιχειρησιακή της ικανότητα σε πυκνότερα ή πιο αραιά διαστήματα στα σχεδόν 30 χρόνια της δράσης της. Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο Sullivan (1988:161) « η ελκυστικότητα και ο ρομαντισμός του να ανήκει κανείς σε μια οργάνωση που συνδύαζε τη γοητεία συμμετοχής στον ένοπλο αγώνα μαζί με την απόρριψη συντηρητικών κοινωνικών συμπεριφορών έδωσαν στην Ε.Τ.Α σημαντικό πλεονέκτημα έναντι των παραδοσιακών πολιτικών δυνάμεων της περιφέρειας των Βάσκων». Είναι αναμφισβήτητο όμως, ότι η οργάνωση έχασε σταδιακά την όποια υποστήριξη της κοινής γνώμης, η οποία συνειδητοποιούσε ότι η τρομοκρατία όχι μόνο δεν πέτυχε την ανεξαρτητοποίηση της περιφέρειας των Βάσκων αλλά επέφερε πολλά δεινά στην Ισπανική κοινωνία. Το 1998 η Ε.Τ.Α δήλωσε ότι σταματάει την ένοπλη δράση της. Η εξέλιξη αυτή δημιούργησε έκπληξη στους Βάσκους γιατί παρά το γεγονός ότι ασκήθηκε αρκετή πίεση στην Ε.Τ.Α να σταματήσει την βίαιη δραστηριότητα της, υπήρχαν λιγосτές ελπίδες ότι αυτό το μήνυμα θα μπορούσε να έχει θετικά αποτελέσματα. Όπως σημειώνει ο Mees (2001) «Για πρώτη φορά μέσα σε τριάντα χρόνια φάνηκε να σχηματοποιείται μια πραγματική ευκαιρία για δημοκρατική διεύθετηση.. Η ανακωχή λειτούργησε σαν υπενθύμιση -πιθανόν ενάντια στις προθέσεις εκείνων που την ανακοίνωσαν-, ότι η βία δεν αποτελούσε εγγενές χαρακτηριστικό της Βασκικής κοινωνίας αλλά μάλλον ένα αφύσικο, παράπλευρο υποπροϊόν της» (Mees, 2001:799).

Το 2005 και παρά τις πολιτικές αντιδράσεις η κυβέρνηση Zapatero έλαβε έγκριση από το ισπανικό κοινοβούλιο να ξεκινήσει συνομιλίες με αποσχιστικές ομάδες στην περιφέρεια των Βάσκων , κάποιες από τις οποίες σχετίζονταν με την Ε.Τ.Α. Οι συνομιλίες επρόκειτο να επικεντρωθούν στη δυνατότητα μεγαλύτερης αυτονομίας στη Χώρα των Βάσκων, ενώ είχε ληφθεί και πρόβλεψη για τη διενέργεια δημοψηφίσματος για την ανεξαρτησία εφόσον το εθνικιστικό κόμμα των Βάσκων (PNV) λάμβανε καθαρή εντολή στις περιφερειακές εκλογές. Τον Μάρτιο του 2006 η Ε.Τ.Α κήρυξε μόνιμη ανακωχή χωρίς ωστόσο να προχωρήσει και στον αποπλισμό της. Η οργάνωση ζητούσε διαπραγματεύσεις για την απελευθέρωση κρατουμένων μελών της, και τη δημιουργία προϋποθέσεων για την ανεξαρτητοποίηση της χώρας των Βάσκων. Όπως ωστόσο προαναφέρθηκε, ο αριθμός των Βάσκων πολιτών που υποστήριζαν την ανεξαρτητοποίηση από την Ισπανία ήταν και παραμένει σχετικά μικρός. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις εκλογές που διεξήχθησαν το 2005 , το Βασκικό εθνικιστικό κόμμα που έλπιζε να λάβει διευρυμένη πλειοψηφία προκειμένου να προχωρήσει σε δημοψήφισμα, δεν κατόρθωσε να εξασφαλίσει τον απαιτούμενο αριθμό βουλευτών. Παρά το γεγονός ότι η ανακωχή που κήρυξε η Ε.Τ.Α συνοδεύτηκε από υπόνοιες ότι δεν σταμάτησε τη δράση της καθώς συνδέθηκε από ορισμένους με διάφορες τρομοκρατικές επιθέσεις , είναι γεγονός ότι με το πέρασμα των χρόνων η εξαφάνιση της Ε.Τ.Α από το προσκήνιο, δημιούργησε βάσιμες ελπίδες για επιστροφή στις δημοκρατικές διαδικασίες και στην ειρηνική επίλυση των πολιτικών διαφορών στην Ισπανία.

Από την παράθεση κάποιων βασικών σημείων της ιστορίας των δύο οργανώσεων γίνεται αντιληπτό ότι η μελέτη της τρομοκρατίας δεν μπορεί να είναι απλά η εξαγωγή συμπερασμάτων με βάση την εκάστοτε ανάλυση συγκεκριμένων τρομοκρατικών χτυπημάτων. Η τρομοκρατία αποτελεί ένα πολύ-παραγοντικό φαινόμενο και ένα ζήτημα που είναι δύσκολο να αναλυθεί στην ολότητά του. Οι ερμηνείες της μπορεί να εμπεριέχουν πολιτικές υποθέσεις και κοινωνικές προκαταλήψεις. Η αδυναμία των δομικών αναλύσεων της τρομοκρατίας να συνεισφέρουν αποτελεσματικά στην κατανόηση των παραγόντων δημιουργίας εξέλιξης και αλληλεπίδρασης των τρομοκρατικών ομάδων με το εξωτερικό τους περιβάλλον, στρέφει το ερευνητικό ενδιαφέρον στις εσωτερικές διαδικασίες αυτών των ομάδων και στην αλληλεπίδρασή τους με το κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον. Σε αυτό το πλαίσιο παρατηρείται μια στροφή στη μελέτη της τρομοκρατίας διαμέσου θεωρητικών κατασκευών που έχουν ήδη συνεισφέρει στην αποτίμηση και εξήγηση της συλλογικής δράσης των κάθε μορφής κινημάτων.

Μια τέτοια προσέγγιση στρέφει ουσιαστικά το ενδιαφέρον, στην προσπάθεια εξήγησης της κοινής πραγματικότητας που μοιράζονται τα μέλη μιας «τρομοκρατικής» ομάδας κατά τη συγκρότησή της και την πολύπλευρη σχέση της με το εξωτερικό της περιβάλλον. Σε αυτό το

πλαίσιο, που περιλαμβάνει την ένταξη της «τρομοκρατίας» στα θεωρητικά εργαλεία της θεωρίας των κοινωνικών κινημάτων και στην ανάδειξη του παράγοντα της κουλτούρα, θα κινηθεί η θεωρητική επισκόπηση που ακολουθεί, ώστε στη συνέχεια να πραγματευτούμε τις περιπτώσεις μελέτης του I.R.A και της E.T.A μέσα από μια πολιτισμική οπτική που παρέχει τη δυνατότητα για πληρέστερη ερμηνεία της πολιτικής βίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η συμβολή της Θεωρίας των Κοινωνικών Κινήματων στην ερμηνεία της τρομοκρατίας

Παρά το γεγονός ότι οι εμπειρικές έρευνες για το φαινόμενο της τρομοκρατίας έχουν πολλαπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια, η θεωρητική γνώση για την τρομοκρατία ως πολιτική βία παραμένει κατακερματισμένη και χαρακτηρίζεται από σαφή έλλειψη μιας γενικευμένης θεωρίας και μεθοδολογίας. Στην παρούσα μελέτη θα υποστηριχθεί ότι η Θεωρία των Κοινωνικών Κινήματων μπορεί να προσφέρει το απαραίτητο εννοιολογικό γενικό πλαίσιο για την κατανόηση της τρομοκρατίας, ειδικά σε περιπτώσεις όπως εκείνες του I.R.A και της E.T.A.. Η Θεωρία των Κοινωνικών Κινήματων, εξαιτίας της ενοποιητικής και διεπιστημονικής φύσης της, μπορεί να συνεισφέρει με αποτελεσματικό τρόπο ένα απαραίτητο εννοιολογικό γενικό πλαίσιο για τη μελέτη της πολιτικής βίας. Η τρομοκρατία αποτελεί μια μορφή συγκρουσιακής πολιτικής που μπορεί να αναλυθεί με τα θεμελιώδη εργαλεία προσέγγισης των κοινωνικών κινημάτων όπως η κινητοποίηση πόρων, οι δομές των πολιτικών ευκαιριών και σε μεγάλο βαθμό με την ενσωμάτωση στο φαινόμενο της έννοιας των αξιακών πλαισιώσεων (framing). Προσθέτοντας την οπτική της κουλτούρας και της πολιτισμικής διάστασης στη δημιουργία και τη δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων η προσοχή της μελέτης μας στρέφεται σε κομβικά ζητήματα συλλογικής ταυτότητας και συλλογικής δράσης αντιμετωπίζοντας την «τρομοκρατία» πρωτίστως ως ακτιβισμό και ως αποτέλεσμα εσωτερικών κοινωνικών και πολιτικών διεργασιών σε επίπεδο δικτύων.

Εντάσσοντας την τρομοκρατία στην κινηματική δράση

Η κατασκευή ενός αθροιστικού σώματος έρευνας και γνώσης για οποιοδήποτε ζήτημα απαιτεί ένα βαθμό κοινής κατανόησης του θέματος το οποία τίθεται υπό μελέτη. Θεωρούμε ότι αποτελεί μια αντιπαραγωγική τακτική η προσπάθεια ένταξης ενός δυναμικού, περιπτώσιολογικού και

μεταβαλλόμενου φαινομένου όπως η τρομοκρατία σε διάσπαρτες θεωρητικές κατασκευές που επιχειρούν να εξάγουν συμπεράσματα για όλες τις μορφές τρομοκρατικών ομάδων (Beck and Schoon, 2018: 699,700) Άλλωστε στη βιβλιογραφία η απουσία αναλυτικής καθαρότητας για το φαινόμενο εκκινεί από την ύπαρξη περισσότερων από 100 ορισμών της τρομοκρατίας που προέρχονται από την ανάλυση επιμέρους περιπτώσεων μελέτης (Schmid & Jongman 1988).. Η μελέτη της τρομοκρατίας ως πολυδιάστατο φαινόμενο, απαιτεί να δίνεται έμφαση σε επιμέρους στοιχεία του όπως τα κίνητρα, τα αποτελέσματα, τους συμβολισμούς την ένταση, τους στόχους την ασυμμετρία, το περιβάλλον (εσωτερικό και εξωτερικό στις ένοπλες ομάδες) και την κουλτούρα στα πλαίσια της οποίας αναπτύσσεται και εντάσσεται η συγκρουσιακή δράση (Tilly, 2004:5-13, Hoffman, 1998, Lizardo, 2008:91). Στην παρούσα μελέτη δεχόμαστε ότι μια πιο αποδοτική προσέγγιση προκειμένου να μελετηθεί το φαινόμενο της τρομοκρατίας στην Ιρλανδία και τη Χώρα των Βάσκων, μπορεί να αναδυθεί από τη θεωρία για τα κοινωνικά κινήματα. Τοποθετώντας την τρομοκρατία εντός του θεωρητικού φάσματος άλλων φαινομένων που έχουν μελετηθεί ευρέως, μπορούν να αποφευχθούν οι προβληματικές προσπάθειες να ερμηνευτούν μονοδιάστατα οι ετερογενείς κατηγορίες δραστηριοτήτων της τρομοκρατίας (McAdam et al., 2001) Για το λόγο αυτό δεν θα ορίσουμε την τρομοκρατία ούτε με περιοριστικό ούτε με ευρύτερο τρόπο αλλά το φαινόμενο θα αντιμετωπιστεί μέσα από την ευρύτερη σχέση του με τη μελέτη της συγκρουσιακής πολιτικής και επομένως θα αναλυθεί με το υπάρχον γενικό πλαίσιο της Θεωρίας των Κοινωνικών Κινήματων

Τις τελευταίες δεκαετίες η σύνθεση στην ανάλυση της Θεωρίας των Κοινωνικών Κινήματων δίνει έμφαση σε μια ενοποιητική προσέγγιση όλων των μορφών πολιτικής σύγκρουσης (McAdam et al, 2001: Tarrow 1998, della Porta & Diani, 2006). Αυτή η τάση απομακρύνεται από τη συνήθη στρατηγική των μελετητών της τρομοκρατίας να αναλύουν μικρής κλίμακας οργανώσεις που εμπλέκονται σε βίαιη δράση. Η διαπίστωση που αναδύεται από τέτοιου είδους μελέτη είναι πως αυτές οι εξτρεμιστικές οργανώσεις δεν αποτελούν απλά και μόνο μέρος ευρύτερων κοινωνικών κινήματων, αλλά επηρεάζονται από παρόμοιες (με τα ευρύτερα κινήματα) ευκαιρίες δράσης και περιορισμούς και σχηματοποιούνται θεμελιωδώς από την αλληλεπίδραση με αυτά τα ευρύτερα κινήματα Η Θεωρία των Κοινωνικών Κινήματων έχει αναπτυχθεί με τέτοιο τρόπο ώστε τα κινήματα να ερμηνεύονται ως ανεπίσημα δίκτυα που βασίζονται σε κοινές πεποιθήσεις και αλληλεγγύη και που κινητοποιούνται για συγκρουσιακά ζητήματα διαμέσου της συχνής χρήσης διαφόρων μορφών διαμαρτυρίας (della Porta & Diani, 2006:15,16). Σύμφωνα με τον Tilly (2004) η τρομοκρατία αποτελεί μία τακτική και μια μορφή διαμάχης που εγείρει πολιτικά αιτήματα και επιχειρεί να επηρεάσει την πολιτική διαδικασία και

τα αποτελέσματά της. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια μορφή συλλογικής δράσης. (Tilly 2004: 5 and Oberrschall, 2004:26-37) Επιπρόσθετα η πολιτική βία (τρομοκρατία) υιοθετείται από οργανωμένες ομάδες που αναλαμβάνουν να διαχειριστούν συλλογικές αμφισβητήσεις που βασίζονται σε κοινούς στόχους και κοινωνική αλληλεγγύη διατηρώντας την αλληλεπίδραση με τις ελίτ, τους αντιπάλους και τις αρχές (Tarrow, 1998: 4). Επομένως η προσέγγιση που επιλέγουμε αφορά την τρομοκρατία ως κινητοποίηση «από τα κάτω» και δεν αφορά ανάλυση περιπτώσεων όπως η κρατική τρομοκρατία ή η τρομοκρατία που αποδίδεται σε μεμονωμένα άτομα, γνωστά και ως «μοναχικοί λύκοι».

Δεδομένης της μεγάλης διαφοροποίησης που προκύπτει από τη μελέτη των κοινωνικών κινημάτων επιλέγουμε εκείνες τις προσεγγίσεις που είναι ευκρινέστερα εφαρμόσιμες στην ανάλυση της τρομοκρατίας. Καταρχήν θα αναφερθεί εν συντομία η συμβολή του κυρίαρχου παραδείγματος της Θεωρίας των Κοινωνικών Κινημάτων, που αφορά τα ζητήματα της κινητοποίησης πόρων, των πολιτικών ευκαιριών και των αξιακών πλαισιώσεων. Επιπρόσθετα μια κινηματική προσέγγιση στη μελέτη της τρομοκρατίας, απαιτεί μια προσέγγιση πέραν των δομικών περιγραφών λαμβάνοντας υπόψη τα ισχυρότερα ή χαλαρότερα δίκτυα που προκύπτουν από τη δέσμευση αλλά και την στρατολόγηση των μελών των τρομοκρατικών οργανώσεων. Τέλος μέσα από τους μηχανισμούς ερμηνείας της τρομοκρατίας που προκύπτει από τη Θεωρία των Κοινωνικών Κινημάτων, αναδύεται μια θεμελιώδης παράμετρος που δεν έχει τύχει ανάλογης προσοχής στην ανάλυση. Πρόκειται για την πολιτισμική οπτική στην δημιουργία, οργάνωση και δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων που υπογραμμίζει τη σημασία της κουλτούρας των κινημάτων φέρνοντας στο προσκήνιο τα ζητήματα της συλλογικής ταυτότητας και της ριζοσπαστικοποίησης, παράγοντες που συνδέονται άμεσα με την παράμετρο των αξιακών πλαισιώσεων.

Τα κυρίαρχα μοντέλα προσέγγισης των κοινωνικών κινημάτων και η εφαρμογή τους στην τρομοκρατία.

Τις προηγούμενες δεκαετίες, η θεωρία των κοινωνικών κινημάτων συνενώθηκε σε ένα τρίπτυχο γενικό πλαίσιο που περιλαμβάνει ως ερμηνευτικά εργαλεία την κινητοποίηση πόρων, τις πολιτικές ευκαιρίες και τις αξιακές πλαισιώσεις. Πριν από το 1970 τα κλασικά μοντέλα μελέτης, των κοινωνικών κινημάτων και της συλλογικής συμπεριφοράς, διατύπωναν πρωτίστως μια ψυχολογική διάσταση κατά την οποία οι κοινωνικές συνθήκες επηρεάζουν τα άτομα και να κινητοποιούν ώστε να αμφισβητήσουν την κυρίαρχη κατάσταση πραγμάτων. Συνεπώς το κρίσιμο πρόβλημα ήταν το κόστος το κίνητρο και το όφελος για τους ατομικά δρώντες να

εμπλακούν σε μια επισφαλή και επικίνδυνη συλλογική δράση χωρίς διασφάλιση εκ των προτέρων οποιουδήποτε βαθμού επιτυχίας. Στην ανάλυση της τρομοκρατίας, η κοινωνική αδικία και η ένταση εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, καθώς υποστηρίζεται συχνά ότι η τρομοκρατία υποκινείται από απειλούμενες αξίες ή εξιδανικευμένες θρησκευτικές ή πολιτισμικές δοξασίες, από αντιδράσεις απέναντι στην ένταση του εκμοντερνισμού της κοινωνίας, ή ακόμη και από εξωτερικούς παράγοντες όπως η παρουσία ξένων στρατιωτικών ή μη δυνάμεων στο εσωτερικό μιας κοινωνίας.

Κινητοποίηση πόρων: Η οπτική της θεωρίας της κινητοποίησης πόρων θεωρεί ότι το θεμελιώδες πρόβλημα για τη συλλογική δράση είναι η διαθεσιμότητα και η επάρκεια των πόρων για κινητοποίηση και ο τρόπος με τον οποίο κατανέμονται. Μια λύση στο πρόβλημα των πόρων είναι η εγκαθίδρυση μιας οργανωτικής ικανότητας των κινημάτων που θα επιτρέψει την επιστράτευση οπαδών, θα αναζητήσει υλικές συνεισφορές και θα σχηματοποιήσει τη συλλογική δράση σε κίνημα. Επιπρόσθετα νεο-αναδυόμενα κινήματα μπορεί να στηρίζονται σε ήδη υπάρχουσες οργανώσεις, η ώσμωση με τις οποίες οδηγεί σε νέες περισσότερο επαγγελματικά οργανωμένες ομάδες, με καλύτερη διαχείριση και κατεύθυνση της συλλογικής δράσης. Αυτό επιτρέπει στις οργανώσεις να προσαρμόζονται ευκολότερα στις αλλαγές του εξωτερικού τους περιβάλλοντος. Η τρομοκρατία, περισσότερο και από μια συμμετοχική συλλογική δράση, αποτελεί μια επιχείρηση υψηλού κόστους. Μια τρομοκρατική οργάνωση που επιδιώκει να έχει αντοχή στο χρόνο, χρειάζεται πόρους και υποστήριξη για να ασκήσει τη δράση της. Το κόστος, πέρα από υλικό είναι και σε επίπεδο στρατολόγησης καθώς η ομάδα χρειάζεται μια σταθερή εισροή συμμετεχόντων, που γνωρίζουν ότι ίσως χρειαστεί και να πεθάνουν για κάποιο σκοπό.

Επομένως, οι τρομοκρατικές ομάδες αντιμετωπίζουν διλήματα σε επίπεδο οργάνωσης και πόρων παρόμοια ή ακόμη οξύτερα σε σχέση εκείνα των κοινωνικών κινημάτων. Στην πραγματικότητα, πολλές τρομοκρατικές ομάδες δομούνται με τρόπο παρόμοιο με εκείνο των μοντέρνων κοινωνικών κινημάτων δημιουργώντας έναν άκρως επαγγελματικό πυρήνα μελών, που διευθύνει και διαχειρίζεται τις επιθέσεις της ομάδας, συγκεντρώνει τους πόρους και παρέχει ολοκληρωτική ηγεσία σε μια ευρύτερη βάση υποστηρικτών της οργάνωσης. Οι τρομοκρατικές ομάδες που συντηρούν τη δράση τους για μεγάλα χρονικά διαστήματα, όπως οι περιπτώσεις του I.R.A και της E.T.A, μετατρέπονται σε μεγάλο βαθμό σε επίσημες οργανώσεις οι οποίες ενεργοποιούνται και περιορίζονται από την ίδια τη δυναμική της οργάνωσης και των πόρων όπως ακριβώς και τα κοινωνικά κινήματα. Σε αυτό το πλαίσιο η ακτιβιστική οπτική στη μελέτη των τρομοκρατικών ομάδων, συλλαμβάνει εκ νέου τους ακτιβιστές ως δρώντες με ορθολογική επιλογή και απορρίπτει την άποψη ότι πρόκειται για άτομα με αποκλίνουσα συμπεριφορά

ψυχολογικού τύπου, κάτι για το οποίο άλλωστε δεν υπάρχει καμία απόδειξη ότι ισχύει (Gunning, 2009: 159)

Πολιτικές ευκαιρίες: Μια δεύτερη διάσταση στο τρίπτυχο της κυρίαρχης οπτικής για τα κοινωνικά κινήματα είναι η δομή των πολιτικών ευκαιριών και περιορισμών που θέτει το εξωτερικό περιβάλλον. Η αντίληψη των πολιτικών ευκαιριών αναδύθηκε σαν ένας τρόπος ώστε να τοποθετηθούν τα κινήματα στο ευρύτερο πολιτικό περιβάλλον στο οποίο κατευθύνουν τη δράση τους. Τα κινήματα δημιουργούνται όχι μόνο γιατί αποκτούν την ικανότητα κινητοποίησης των πόρων αλλά επειδή οι κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες στο σύνολό τους είναι κατάλληλες για επιτυχημένο και συνεχή αγώνα. Η θεωρία της πολιτικής διαδικασίας υποστηρίζει ότι οι πολιτικές ευκαιρίες συνδυάζονται με την οργανωτική ικανότητα κάποιων ομάδων για κινητοποίηση οδηγώντας στην εμφάνιση κοινωνικών κινήματων. Από τη μία πλευρά οι ευκαιρίες για κινητοποίηση μπορεί να είναι αποτέλεσμα θεμελιωδών αλλαγών στις πολιτικές δομές και από την άλλη συγκεκριμένα γεγονότα μπορεί να παρέχουν συγκεκριμένες ευκαιρίες για συγκρουσιακή δράση. Παρά το γεγονός ότι η ακαδημαϊκή συζήτηση για το ζήτημα των πολιτικών ευκαιριών συνεχίζεται με δεδομένο ότι μια πολιτική ευκαιρία μπορεί να δημιουργεί ένα κοινωνικό κίνημα και μια άλλη όχι, είναι ξεκάθαρο ότι τα κινήματα σχηματίζονται εντός ενός ευρύτερου πολιτικού περιβάλλοντος. (Mc Adam et. al., 1996).

Η τρομοκρατία εξαρτάται σαφώς από το εξωτερικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί και δρα μια ομάδα. Για παράδειγμα σε ένα ασταθές πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον χωρίς αποτελεσματική ή με καταπιεστική κεντρική εξουσία οι οργανώσεις μπορούν να βρουν ασφαλές καταφύγιο, να προσελκύσουν άτομα για στρατολόγηση, να «αποθηκεύουν» πόρους και να πραγματοποιούν επιθέσεις. Γίνεται φανερό ότι η συζήτηση παραμένει ανοικτή για το κατά πόσο η δράση των τρομοκρατικών οργανώσεων με πράξεις όπως οι βομβιστικές επιθέσεις, οι δολοφονίες, οι απαγωγές κ.λπ. είναι πιθανό να εξαρτώνται από εξωτερικούς στις οργανώσεις παράγοντες. Το μοντέλο των πολιτικών ευκαιριών έχει συνεπώς σημαντικές επιπτώσεις στη μελέτη της τρομοκρατίας, εστιάζοντας στα περιβάλλοντα που κάνουν την τρομοκρατία και γενικά τη χρήση βίας περισσότερο ή λιγότερο πιθανές. Πολλοί μελετητές συμφωνούν επίσης πως όταν ένα πολιτικοκοινωνικό περιβάλλον μετασχηματίζεται παρέχοντας περιορισμένες πολιτικές ευκαιρίες μπορεί να γεννά εξτρεμιστικό ακτιβισμό που σύντομα ριζοσπαστικοποιείται και συμβάλει καθοριστικά στη συγκρότηση τρομοκρατικών ομάδων (Della Porta, 2009:8-11)

Αξιακές πλαισιώσεις: Μια τρίτη διάσταση της θεωρίας των κοινωνικών κινήματων αποδίδει ιδιαίτερη σημασία και έμφαση στη ρητορική και συμβολική πλευρά της πολιτικής διαμάχης. Ο

όρος *πλαισίωση* χρησιμοποιείται για να περιγράψει την αιτιολόγηση του αγώνα και την ελκυστικότητα που χρησιμοποιούν τα κινήματα για να αποκτήσουν υποστηρικτές στην κινητοποίησή τους. Μια βασική παρατήρηση είναι πως τα κινήματα χρειάζεται να προβάλλουν διεκδικήσεις που έχουν απήχηση σε ευρύτερα κοινωνικά αιτήματα προκειμένου να αποκτήσουν δημοφιλία, μια διαδικασία που αποκαλείται «*ευθυγράμμιση της πλαισίωσης*» (Benford & Snow, 2000:611-620). Σύμφωνα με αυτή, η νοηματοδότηση που οι συμμετέχοντες σε ένα κίνημα αποδίδουν στη δράση τους, αποτελεί κομβικό σημείο για την κινητοποίηση. Είναι σημαντικό επίσης ότι οι αξιακές πλαισιώσεις της κινητοποίησης μπορεί να μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου από την αλληλεπίδραση ενός κινήματος με το κράτος, τις ελίτ ή τα αντίπαλα κινήματα, αλλά και από τις ευκαιρίες διαλόγου και διαπραγμάτευσης που πιθανόν να αναδύονται. Οι αξιακές πλαισιώσεις αποτελούν μια σημαντική διάσταση σε πολλές περιπτώσεις συλλογικής δράσης όπως για παράδειγμα στα κινήματα με συγκεκριμένες διεκδικήσεις.

Όπως τα περισσότερα κοινωνικά κινήματα, οι τρομοκρατικές οργανώσεις δαπανούν πολύ χρόνο και προσπάθεια αιτιολογώντας και εξηγώντας τους λόγους της δράσης τους. Ο χρόνος αυτός μπορεί να χρησιμοποιείται για την κοινοποίηση ιδεολογικών μανιφέστων, εκκλήσεις για υποστήριξη και δράση, ανακοινώσεις προς τους υποστηρικτές ή πιθανούς υποστηρικτές. Στην διάχυση των αξιακών πλαισιώσεων μιας τρομοκρατικής ομάδας ενεργό και θεμελιώδη ρόλο διαδραματίζουν τα media, που αποτελούν κομβικό δίαυλο επικοινωνίας των τρομοκρατικών ομάδων με το εξωτερικό τους περιβάλλον. Είναι σύνηθες οι τρομοκρατικές ομάδες να επιχειρούν να επανερμηνεύσουν, να γεφυρώσουν, να ενισχύσουν ή να επεκτείνουν υπάρχουσες ιδεολογίες, αξιακές πλαισιώσεις της κουλτούρας που πρεσβεύει η ομάδα και εμπειρίες ζωής προκειμένου να κινητοποιήσουν ακτιβιστές και να επηρεάσουν την κοινή γνώμη. Επομένως η ρητορική και οι αξιακές πλαισιώσεις όπως αναπτύσσονται στη θεωρία των κοινωνικών κινήματων αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της τρομοκρατίας (Smith et. al, 2017:91-105)

Περαιτέρω ώθηση στη μελέτη της τρομοκρατίας διαμέσου της θεωρίας των κοινωνικών κινήματων έδωσε η Θεωρία των Νέων Κοινωνικών Κινήματων. Αντί για την εστίαση στις μακροχρόνιες κοινωνικο-οικονομικές και πολιτικές αλλαγές και στην ιδεολογία, η Θεωρία των Νέων Κοινωνικών Κινήματων δίνει έμφαση στην κουλτούρα, στην ταυτότητα και στα συναισθήματα των δρώντων ατομικών και συλλογικών υποκειμένων, παραμέτρους που είχαν παραβλέψει τα κυρίαρχα μοντέλα ανάλυσης. Η συγκεκριμένη θεωρία ακολουθεί μια περιοριστική αλλά συγκεκριμένη οπτική εξετάζοντας τα κινήματα στις μετα-βιομηχανικές κοινωνίες, που χαρακτηρίζονται από λιγότερη ιεραρχία, λιγότερη έμφαση στις κοινωνικές

τάξεις και περισσότερη στην ταυτότητα και τον τρόπο ζωής των δρώντων. (Della Porta & Diani, 2006:8)

Οι τρομοκρατικές οργανώσεις αποτελούν κατά κανόνα ριζοσπαστικοποιημένα τμήματα ευρύτερων κοινωνικών κινήματων. Οι τρομοκράτες ξεκινούν συνήθως σαν ακτιβιστές και καταλήγουν στον ένοπλο αγώνα ως αποτέλεσμα της δυναμικής που αναπτύσσεται ανάμεσα στο ευρύτερο κίνημα και στο εξωτερικό του πλαίσιο. Τρομοκρατικές οργανώσεις όπως ο I.R.A , η E.T.A, οι Ερυθρές Ταξιαρχίες και η Χαμάς για παράδειγμα αναδύθηκαν από ευρύτερα κοινωνικά κινήματα και σχηματοποιήθηκαν από την οργανωτική , ιδεολογική και πολιτισμική κληρονομιά αυτών των κινήματων και την αλληλεπίδρασή τους με τα κράτη και τους ιδεολογικούς τους αντιπάλους. Είναι αξιοσημείωτο ότι τα όρια ανάμεσα στις ένοπλες ομάδες και τις μη βίαιες αντίστοιχές τους εντός του ίδιου κινήματος είναι ρευστά καθώς οι μεν θεωρούν τους δε ως δρώντες εντός του ίδιου κοινωνικού κινήματος, αλλά τους κατηγοριοποιούν ως «συντρόφους» που πήραν τον «λάθος δρόμο» (della Porta, 1995:12).

Υπό αυτή την οπτική, η πολιτική βία των τρομοκρατικών ομάδων δεν προκύπτει απλά ως μια ιδεολογική επιτακτική ανάγκη, αλλά ως προϊόν έντονων διεργασιών και συζητήσεων εντός του ευρύτερου κινήματος από το οποίο αποσπάται μια ομάδα μέσα από τις ανταγωνιζόμενες ερμηνείες των συμφερόντων και των ταυτοτήτων των μελών του κινήματος. Η δημιουργία της τρομοκρατικής ομάδας σχηματοποιείται σε αλληλεπίδραση με τη μεταβλητότητα των πολιτισμικών, ιδεολογικών και ενίοτε θρησκευτικών συμπεριφορών απέναντι στη βία σε σχέση με άλλες μορφές διαμαρτυρίας . Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται αυτό που ο Tarrow (1994) έχει αποκαλέσει «*συγκρουσιακούς κύκλους διαμαρτυρίας*» οι οποίοι επηρεάζονται άμεσα από τις κρατικές πρακτικές όχι μόνο απέναντι στις τρομοκρατικές ομάδες αλλά και απέναντι στα ευρύτερα κινήματα από τα οποία αυτές προέρχονται (Gunning, 2009: 162).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η διάσταση της κουλτούρας στη μελέτη της τρομοκρατίας

Είδαμε ότι τα κυρίαρχα μοντέλα ανάλυσης των κοινωνικών κινήματων συμβάλλουν σημαντικά στη μελέτη της τρομοκρατίας. Ειδικότερα το μοντέλο των αξιακών πλαισιώσεων μπορεί να θεωρηθεί ως τμήμα μιας γενικότερης πολιτισμικής στροφής στη θεωρία των κοινωνικών κινήματων. Η εξέταση των κινήματων υπό το πρίσμα της κινητοποίησης πόρων και των

πολιτικών ευκαιριών έχει δεχθεί έντονη η κριτική .ότι είναι υπερβολικά δομική, αφήνοντας έξω από την ανάλυση τόσο το ζήτημα της κουλτούρας όσο και σχεσιακούς παράγοντες (Goodwin & Jasper, 1999: 27-54). Όπως είδαμε η έμφαση στην κουλτούρα είναι χαρακτηριστική στη Θεωρία των Νέων Κοινωνικών Κινημάτων η οποία αναπτύχθηκε στο γενικό πλαίσιο των Ευρωπαϊκών κινημάτων από τη δεκαετία του 1970 και μετά. Η θεωρία κατηύθυνε την προσοχή της σε μη δομικούς παράγοντες στη μελέτη των κοινωνικών κινημάτων αναφορικά με τα ζητήματα της κινητοποίησης και της δυναμικής τους. Η οπτική της κουλτούρας φέρνει στο προσκήνιο ευρύτατες συνέπειες στην έρευνα για την τρομοκρατία, καθώς οι διαδικασίες συγκρότησης και δράσης όπως αναλύονται στη θεωρία των Νέων Κοινωνικών Κινημάτων είναι εμφανείς σε μια σειρά τρομοκρατικών ομάδων ιδιαίτερα στον Ευρωπαϊκό χώρο.

Η συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας αποτελεί μια κρίσιμη διάσταση της κινητοποίησης που επιτρέπει τη δημιουργία μιας ευρείας βάσης κινηματικών συμμετεχόντων με ειδικά κίνητρα δράσης. Ο Jasper (1997) υποστηρίζει ότι οι ακτιβιστές είναι πιθανό να οδηγούνται σε στρατηγικές προτιμήσεις δράσης ακόμη κι αν αυτές δείχνουν παράλογες, ως αποτέλεσμα της δημιουργίας κινηματικής συλλογικής ταυτότητας και συναισθηματικής δέσμευσης των δρώντων. Όποια κι αν είναι τα κίνητρα μιας τρομοκρατικής ομάδας (εθνοτικά, θρησκευτικά, ιδεολογικά κ.ά.), τα ζητήματα κουλτούρας και οι πολιτισμικοί παράγοντες μπορούν να ερμηνεύουν την πιθανή ανορθολογικότητα στις τακτικές και στο είδος της βίας που χρησιμοποιείται, καθώς οι τρομοκρατικές ομάδες επιδιώκουν όχι μόνο τη συγκρότηση αλλά και τη διατήρηση στο χρόνο της συλλογικής τους ταυτότητας. Έχει παρατηρηθεί ότι οι ένοπλες τρομοκρατικές ομάδες συχνά κάνουν εμφανή την προσπάθειά τους να αυτό-τοποθετούν με ελκυστικό τρόπο τη δική τους ταυτότητα εντός μιας ευρύτερης, προκειμένου να αιτιολογήσουν τη δράση τους και να αναζητήσουν υποστήριξη ή απλά συμπάθεια από την κοινή γνώμη. Μια τέτοιου είδους διεκδίκηση αποτελεί ταυτόχρονο δήλωση ταυτότητας και πολιτική δήλωση/. (Beck, 2008:1571) . Το παλιό απόφθεγμα ότι «Αυτόν που ένας άνθρωπος θεωρεί τρομοκράτη είναι για κάποιον άλλο μαχητής της ελευθερίας» δείχνει την επίδραση που έχει η συγκρότηση της ταυτότητας στην συγκρουσιακή αντιπαράθεση.,

Κουλτούρα και συλλογική δράση. Η συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας στα κινήματα.

Η έρευνα για τα κοινωνικά κινήματα χαρακτηρίζεται τα τελευταία χρόνια από μια ανανέωση του ενδιαφέροντος για την ανάλυση της κουλτούρας , γεγονός που ανταποκρίνεται σε μια μεταστροφή ή ακόμη και αλλαγή παραδείγματος, καθώς τίθενται επιτακτικά νέα ερωτήματα

σχετικά με το πώς οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τον κόσμο τους και πως σχετίζονται και νοηματοδοτούν τα υλικά και νοητικά πολιτισμικά στοιχεία του πολιτισμού. Για να κατανοηθεί η συλλογική δράση και η σύγκρουση που μπορεί να επιφέρει δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε παράγοντες όπως οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, η ρητορική κατασκευή συμφωνιών, διαφωνιών και σκέψεων καθώς επίσης και οι αντανακλάσεις από τη συλλογιστική κατασκευή της ταυτότητας των δρώντων υποκειμένων. Αυτά τα στοιχεία θεωρούνται κομβικά για την πληρέστερη κατανόηση της ανθρώπινης ικανότητας να κατασκευάζει νοήματα και να δίνει λογική υπόσταση στη δράση.

Η μεταστροφή της έρευνας προς την κουλτούρα και τη νοηματοδότηση της δράσης κινείται παράλληλα με ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον σχετικά με το ζήτημα της ταυτότητας τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Τα νέα ερωτήματα που τίθενται για την συλλογική δράση με άξονες την κουλτούρα, την ταυτότητα και τη νοηματοδότηση εφορούν από το γεγονός ότι παρατηρείται μια εγγενής αδυναμία των παραδοσιακών κυρίαρχων θεωριών να εξηγήσουν βασικές πτυχές των σύγχρονων κοινωνικών κινήσεων, αλλά και περιπτώσεων κινηματικής δράσης που χαρακτηρίζονται από ακτιβισμό όπως οι τρομοκρατικές οργανώσεις. Ένας από τους κύριους εισηγητές της σημασίας της κουλτούρας στη μελέτη των κοινωνικών κινήσεων είναι ο Ιταλός κοινωνιολόγος Alberto Melucci ο οποίος εισήγαγε το μοντέλο της συλλογικής ταυτότητας ως αναλυτικό εργαλείο προκειμένου να μελετηθούν διεξοδικά οι πραγματικές δυνατότητες των ατόμων και των ομάδων να αναλάβουν δράση εντός ενός διαφοροποιημένου κοινωνικού και πολιτικού περιβάλλοντος. Ο Melucci δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προσέγγιση των «απαντήσεων» της ταυτότητας, στους τρόπους δηλαδή με τους οποίους οι άνθρωποι συνδέονται ατομικά και συλλογικά με τις κοινωνικές και πολιτικές διεργασίες, στους τρόπους με τους οποίους επεξεργάζονται νοητικά και πολιτισμικά σχέδια ζωής, βιογραφικές κατευθύνσεις και μορφές συλλογικής δράσης που μπορούν υπό προϋποθέσεις να αναπροσαρμόσουν την παρουσία τους στον κόσμο (Melucci, 2002:12).

Η σημασία μιας τέτοιας προσέγγισης έγκειται στο γεγονός ότι επιχειρεί να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στη συμπεριφορά των δρώντων και στο νόημα της δράσης τους, ανάμεσα στις αντικειμενικές συνθήκες και τα υποκειμενικά κίνητρα και προσανατολισμούς, ανάμεσα στους δομικούς παράγοντες και την αυτενέργεια των δρώντων υποκειμένων. Οι ερμηνείες που βασίζονται σε δομικούς καθοριστικούς παράγοντες από τη μία πλευρά και στις αξίες και τις πεποιθήσεις από την άλλη δεν μπορούν από μόνες τους να απαντήσουν στα ερωτήματα για το πώς οι κοινωνικοί δρώντες μορφοποιούν μια συλλογικότητα ή ένα κίνημα και αναγνωρίζουν τους εαυτούς τους ως συστατικό μέρος τους. Ακόμη για το πώς οι δρώντες διατηρούν τους

εαυτούς τους και τη συλλογική δράση στο χρόνο, πως η συλλογική δράση δημιουργεί νόημα για τους συμμετέχοντες σε ένα κίνημα, ή πως το νόημα της συλλογικής δράσης πηγάζει από δομικές προϋποθέσεις ή από το άθροισμα των ατομικών κινήτρων (Melucci, 1996:83)

Η μετά-νεωτερική εποχή χαρακτηρίζεται από ένα μετασχηματισμό του κοινωνικού περιβάλλοντος που γίνεται πολύπλοκο, διαφοροποιημένο και αβέβαιο στο οποίο είναι εμφανής η μετατόπιση προς μια σύλληψη του ατόμου ως υποκειμένο που εμπλέκεται αναπόφευκτα σε διαδικασίες κατασκευής της ταυτότητάς του. Η μορφή που λαμβάνει η ατομική ταυτότητα αποκτά τον χαρακτήρα μιας συνεχούς αναζήτησης η οποία με τη σειρά της προϋποθέτει την ενεργή παρουσία του υποκειμένου και των δυνατοτήτων του. Με όποιον τρόπο κι αν διαμορφώνεται η ατομική ταυτότητα, εκείνο που παραμένει αναλλοίωτο είναι η ζωτική ανάγκη του ατόμου, βιολογικά, γνωστικά και συναισθηματικά, να διατηρηθεί στο χρόνο, εξασφαλίζοντας ένα ελάχιστο σταθερής και αναγνωρίσιμης παρουσίας στον κόσμο από τον οποίο περιβάλλεται και στις κάθε μορφής σχέσεις του (Melucci, 2002). Ο Melucci υποστηρίζει ότι με αυτές τις συνθήκες η ταυτότητα μετατρέπεται σε μια διαδικασία διαρκούς διαπραγμάτευσης ανάμεσα σε διαφορετικές πλευρές του ατόμου, σε διαφορετικούς χρόνους του εαυτού και σε διαφορετικά συστήματα στα οποία κάθε υποκειμένο συμμετέχει. Εκείνο το στοιχείο που επιτρέπει τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης δεν είναι μονοδιάστατα η προθετικότητα του ατόμου ή η επίδραση των κοινωνικών διεργασιών, αλλά ο συνδυασμός των δύο αυτών παραγόντων. Συνεπώς η ταυτότητα συνιστά για το άτομο ένα πεδίο σχέσεων δυνατοτήτων και ορίων. (Melucci, 2002).

Για τον Melucci, η ατομική ταυτότητα επιβεβαιώνεται ως διαφορά μόλις τοποθετηθεί και συνδεθεί σε μια συλλογική ταυτότητα, στο πλαίσιο δηλαδή συλλογικών διεργασιών που ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες της ομάδας δημιουργούν και καθορίζουν νοηματικές, συμβολικές και αξιακές παραμέτρους μιας ιδιαίτερης πολιτισμικής ταυτότητας στον κόσμο. Η συμμετοχή του ατόμου σε μια ομάδα, επιτρέπει στο άτομο να αντιλαμβάνεται τα αποτελέσματα της συλλογικής δράσης ως δικά του αποτελέσματα (Melucci, 2002). Σύμφωνα με τον Melucci η *συλλογική ταυτότητα* αποτελεί μια διαδραστική διαδικασία που παράγεται και διαμοιράζεται ανάμεσα σε διάφορα άτομα ή ομάδες σε ένα πιο πολύπλοκο επίπεδο και η οποία κατασκευάζεται και γίνεται διαπραγματεύσιμη διαμέσου μιας επαναλαμβανόμενης ενεργοποίησης των σχέσεων που ενώνουν τα άτομα ή τις ομάδες. Σχετίζεται με τους προσανατολισμούς της δράσης και το πεδίο των ευκαιριών και των περιορισμών στα οποία πραγματοποιείται η δράση (Melucci, 1995:44). Στο επίπεδο της διαδικασίας η συλλογική ταυτότητα περιλαμβάνει νοητικές κατασκευές που συνδέονται με τους σκοπούς, τις προθέσεις

και το πεδίο της δράσης μιας ομάδας ατόμων. Αυτοί οι διαφορετικοί άξονες καθορίζονται με μια κοινή γλώσσα μιας μερίδας ή ολόκληρης της κοινωνίας, που είναι συγκεκριμένη για την ομάδα. Τα άτομα που συγκροτούν την ομάδα ενσωματώνονται σε ένα λειτουργικό σώμα τελετουργιών, πρακτικών και πολιτισμικών κωδίκων τα οποία πλαισιώνουν τη συλλογικότητα με διαφορετικούς τρόπους επιτρέποντας ωστόσο στα άτομα κάποιας μορφής υπολογισμό ανάμεσα σε σκοπούς και προθέσεις, σε επενδύσεις και επιβραβεύσεις. (Melluci, 1995: 45.)

Η συλλογική ταυτότητα ως διαδικασία σχετίζεται και αναφέρεται σε ένα δίκτυο ενεργών σχέσεων ανάμεσα σε δρώντες, οι οποίοι αλληλεπιδρούν, επικοινωνούν, επηρεάζονται μεταξύ τους, διαπραγματεύονται και λαμβάνουν αποφάσεις. Συστατικά στοιχεία αυτού του δικτύου αποτελούν οι μορφές οργάνωσης, τα διάφορα μοντέλα ηγεσίας και οι δίαυλοι επικοινωνίας. Επιπρόσθετα στις ομάδες παρατηρείται και απαιτείται ένας σημαντικός βαθμός συναισθηματικής επένδυσης, που επιτρέπει στα άτομα να αισθάνονται ως μέρη μιας ενότητας. Η συλλογική ταυτότητα δεν μπορεί να είναι ολοκληρωτικά διαπραγματεύσιμη γιατί η συμμετοχή στη συλλογική δράση είναι φορτισμένη με νοήματα, δεν μπορεί να περιοριστεί σε υπολογισμούς κόστους-οφέλους και πάντοτε κινητοποιεί συναισθήματα. Πάθη και συναισθήματα, αγάπη και μίσος, πίστη και φόβος, αποτελούν όλα μέρη μιας ομάδας ανθρώπων που δρουν συλλογικά, ειδικά σε περιοχές της κοινωνικής πραγματικότητας όπως είναι τα μη θεσμοποιημένα κοινωνικά κινήματα. (Melucci, 1995: 45,46).

Η συλλογική ταυτότητα επιτρέπει στους κοινωνικούς δρώντες να αντιλαμβάνονται τη δράση τους ως ενοποιημένα και οριοθετημένα υποκείμενα, ελέγχοντας παράλληλα τις πράξεις τους. Επιπρόσθετα αποκτούν τη δυνατότητα να δρουν συλλογικά επειδή έχουν πετύχει σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό να κατασκευάσουν τη συλλογική ταυτότητα.. Η συλλογική δράση δεν αποτελεί απλά μια αντίδραση απέναντι σε κοινωνικούς περιορισμούς και περιορισμούς από το περιβάλλον. Αντίθετα παράγει συμβολικούς προσανατολισμούς και νοήματα που οι δρώντες είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και εμπεριέχει μια αίσθηση του ανήκειν και μια αντίληψη αιτιότητας που αντιλαμβάνονται οι δρώντες, αποδίδοντας τα αποτελέσματα των πράξεών τους στους εαυτούς τους. Επιπλέον, η ικανότητα ενός συλλογικού δρώντα να διακρίνει τον εαυτό του από τους άλλους απαιτεί την αναγνώρισή του από αυτούς τους άλλους. Για το λόγο αυτό δεν μπορεί να γίνεται λόγος για συλλογική ταυτότητα χωρίς να αναφερόμαστε στις σχεσιακές της διαστάσεις.

Οι συλλογικοί δρώντες αποκτούν τη δυνατότητα να αναγνωρίζουν τους εαυτούς τους όταν έχουν μάθει να αναγνωρίζουν τη διάκριση ανάμεσα στους εαυτούς τους και στο περιβάλλον. Ένα

κοινωνικό κίνημα ή μια κινηματική ομάδα αποκτά αυτο-επίγνωση διαμέσου της σχέσης του με το εξωτερικό του περιβάλλον, γεγονός που παρέχει στη δράση ένα συγκεκριμένο πεδίο ευκαιριών και περιορισμών που αναγνωρίζονται ως τέτοια από τους δρώντες. Για το λόγο αυτό η ενότητα της συλλογικής δράσης που παράγεται και διατηρείται από μια διαδικασία αυτο-αναγνώρισης, εδράζεται στην ικανότητα ενός κινήματος να εγκαθιστά τον εαυτό του εντός ενός συστήματος σχέσεων. Προκειμένου να δράσει, κάθε συλλογικός δρώντας νοηματοδοτεί τη βασική υπόθεση ότι η παρουσία του είναι διακριτή από άλλους δρώντες ακόμα κι αν η διάκριση αυτή φτάνει στην ακραία περίπτωση της άρνησης. Πρέπει να υπάρχει ακόμη και ένας ελάχιστος βαθμός αμοιβαιότητας στην κοινωνική αναγνώριση ανάμεσα στους δρώντες (κινήματα, αρχές , πολιτική εξουσία, άλλα κινήματα, τρίτα μέρη) ακόμη κι αν αυτή παίρνει τη μορφή αντίθεσης ή και σύγκρουσης. Η αυτόνομη ικανότητα ενός κινήματος ή μιας ομάδας να αναγνωρίσει και να αντιμετωπίσει τη συλλογική δράση στην κοινωνική πραγματικότητα ως «εμείς» και οι «άλλοι», αποτελεί σύμφωνα με τον Melucci μια παράδοξη κατάσταση. Το παράδοξο συνίσταται στο γεγονός ότι από τη μία πλευρά το κίνημα επιβεβαιώνει τη διαφορετικότητά του από την υπόλοιπη κοινωνία , αλλά ταυτόχρονα δηλώνει επίσης ότι ανήκει σε μια κοινή κουλτούρα μιας κοινωνίας ακριβώς γιατί χρειάζεται να είναι αναγνωρίσιμο ως κοινωνικός δρώντας. (Melucci, 1995 48).

Η συλλογική ταυτότητα περιλαμβάνει μια ανεπίλυτη ένταση ανάμεσα στην οριοθέτηση και τον ορισμό που ένα κίνημα προσδίδει στον εαυτό του και στην αναγνώριση που του παραχωρείται από την υπόλοιπη κοινωνία. Η σύγκρουση αποτελεί το ακραίο παράδειγμα αυτής της απόκλισης και της έντασης που προκαλείται. Στις κοινωνικές συγκρούσεις η αμοιβαιότητα καθίσταται αδύνατη καθώς αρχίζει ο ανταγωνισμός. Τα υποκείμενα που εμπλέκονται στη σύγκρουση απορρίπτουν την ταυτότητα του αντιπάλου και αρνούνται να παραχωρήσουν στον αντίπαλο αυτό που απαιτούν για τον εαυτό τους. Οι κοινωνικοί δρώντες εισέρχονται σε μια σύγκρουση προκειμένου να επιβεβαιώσουν την ταυτότητα την οποία τους αρνείται ο αντίπαλος επαναπροσδιορίζοντας κάτι που τους ανήκει, επειδή έχουν την ικανότητα να το αναγνωρίσουν ως δικό τους. Κατά τη διάρκεια μιας σύγκρουσης η εσωτερική αλληλεγγύη της ομάδας ενισχύει την ταυτότητα και την εγγυάται. Τα άτομα νοιώθουν μια σύνδεση με τους υπόλοιπους στην ομάδα όχι μόνο επειδή μοιράζονται τα ίδια ενδιαφέροντα και σκοπούς, αλλά κυρίως γιατί χρειάζονται αυτό το δέσιμο προκειμένου να βγάλει νόημα αυτό το οποίο κάνουν. Η αλληλεγγύη που συνενώνει τα άτομα με άλλους , τους επιτρέπει να επιβεβαιώνουν τον εαυτό τους ως υποκείμενα της δράσης τους και να αντιστέκονται στον κλονισμό των κοινωνικών σχέσεων που προκαλείται από τη σύγκρουση. Η συμμετοχή του ατόμου σε μορφές συλλογικής

κινητοποίησης, σε κοινωνικά κινήματα ή σε ομάδες, η εμπλοκή τους σε διαστάσεις της κουλτούρας και η εθελοντική συμμετοχή σε συλλογική δράση είναι παράγοντες που εδράζονται στην ανάγκη για ταυτότητα και συνεισφέρουν στην ικανοποίησή της (Melucci, 1989: 119-121 και Della Porta & Diani, 2006: 89-113)

Ωστόσο, σε περιπτώσεις κρίσης ή έντονης σύγκρουσης η ταυτότητα ενός κινήματος δοκιμάζεται, καθώς δέχεται αντικρουόμενες πιέσεις και απειλείται η ενότητα της συλλογικής δράσης. Σε μια τέτοια κατάσταση οι συλλογικοί δρώντες αναδιαμορφώνουν τη δράση τους προς νέους προσανατολισμούς ή κατηγοριοποιούν τις σφαίρες δράσης τους με τρόπο ώστε να διατηρείται ένας ικανός βαθμός αμοιβαιότητας έστω και μόνο στο εσωτερικό του κινήματος. Στις πιο σοβαρές περιπτώσεις σύγκρουσης προκαλείται μια κατάρρευση ή ένας κατακερματισμός και πιθανόν και μια ρωγμή στη συγκρότησή του, κάτι που εξηγεί και το γεγονός ότι κάποια κινήματα, συμπεριλαμβανομένων και των τρομοκρατικών οργανώσεων οδηγούνται στο τέλος της δράσης τους. Η κατάρρευση της ενότητας της συλλογικής δράσης μπορεί να οδηγήσει στην αδυναμία παραγωγής και διατήρησης ενός σαφούς προσδιορισμού του κινήματος ή της σταθερότητάς του προκαλώντας την εμφάνιση μια άκαμπτης ταυτότητας από την οποία ο συλλογικός δρώντας είναι δύσκολο να ξεφύγει. Τέτοιες περιπτώσεις είναι εκείνες των τρομοκρατικών οργανώσεων οι οποίες εγκαθιστούν για τα μέλη τους μια άκαμπτη συλλογική ταυτότητα, η οποία ξεφεύγει από τις προτιμήσεις των δρώντων και τους επιβάλλεται. Η διαδρομή που ακολουθούν τα άτομα μέχρι την ένταξή τους σε τέτοιες οργανώσεις εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο εκτίθενται σε συμβολικούς και πολιτισμικούς, νοηματικούς και σχεσιακούς πόρους προκειμένου να οδηγηθούν στην αλληλεπιδραστική κατασκευή της συλλογικής ταυτότητας. Για παράδειγμα πολλές μελέτες για την τρομοκρατία έχουν καταδείξει ότι οι ακτιβιστές και οι συμμετέχοντες ενεργητικά και σε επίπεδο ηγεσίας σε ένοπλες οργανώσεις στρατολογούνται μεταξύ εκείνων που είναι σε μεγάλο βαθμό ενσωματωμένοι στην κοινωνική δομή, διαδραματίζουν κάποιο σημαντικό ρόλο στα δίκτυα στα οποία ανήκουν και έχουν στη διάθεσή τους επαρκείς νοηματικούς και σχεσιακούς πόρους, δηλαδή πολιτισμικούς πόρους. (Oberschall, 2004:29-37)

Ο Melucci υπογραμμίζει ότι η ώσμωση των εσωτερικών και εξωτερικών διαδικασιών συγκρότησης της συλλογικής ταυτότητας σε ένα κίνημα, καθορίζει το πεδίο των ευκαιριών και των περιορισμών εντός του οποίου οι συλλογικά δρώντες σχηματοποιούνται, διαιωνίζονται ή είναι επιδεκτικοί στην αλλαγή. (Melucci 1995: 52). Μέσω αυτής της διαμόρφωσης τα κινήματα λαμβάνουν τη μορφή δικτύων αλληλεγγύης με ισχυρές πολιτισμικές νοηματοδοτήσεις που είναι ακριβώς εκείνες που τα διακρίνουν από τους πολιτικούς δρώντες ή τις επίσημες οργανώσεις.

Γίνονται αντιληπτά ως συστήματα δράσης και πολύπλοκα δίκτυα ανάμεσα στα διαφορετικά επίπεδα και νοήματα της κοινωνικής δράσης. Διαπλέκουν μαζί πολλαπλά νοήματα, μύθους από το παρελθόν, ιδεατές αναπαραστάσεις του μέλλοντος και αντιστάσεις στην κυρίαρχη κοινωνική κατάσταση. Με αυτό τον τρόπο αναπαράγεται η κουλτούρα της συλλογικής ταυτότητας διαμέσου των προσλήψεων, των αναπαραστάσεων και των αξιών των συλλογικά δρώντων.

Είναι απαραίτητο να επισημάνουμε σε αυτό το σημείο ότι η συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας στα κοινωνικά κινήματα και ειδικότερα στις τρομοκρατικές οργανώσεις, που μας απασχολούν στην παρούσα μελέτη, δεν αποτελεί μια έκφραση της πραγματικότητας όπως αυτή μπορεί να παρατηρηθεί. Αντίθετα η διαδικασία συγκρότησης της συλλογικής ταυτότητας αποτελεί περισσότερο έναν ιδεότυπο, ένα αναλυτικό εργαλείο που μας επιτρέπει να σχηματοποιήσουμε το έντονο, πολλαπλό και συχνά αντικρουόμενο σύστημα νοημάτων που συνιστά τη συλλογική ταυτότητα ενός κινήματος. Ο συγκεκριμένος ιδεότυπος μας παρέχει τη δυνατότητα να αποκτήσουμε πρόσβαση στο αόρατο δίκτυο διαπραγματεύσεων και αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στα διαφορετικά μέρη και επίπεδα ενός κινήματος, στα ζητήματα κουλτούρας και αξιών που εμπεριέχονται στη συλλογική ταυτότητα επιτρέποντας μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της συλλογικής δράσης πέρα από μια απλή καταγραφή συμπεριφορών..

Τρομοκρατία κουλτούρα και συλλογική ταυτότητα

Πέρα από το μακρό-επίπεδο των κοινωνικών και πολιτικών μεταβλητών η έρευνα για τις τρομοκρατικές οργανώσεις έχει καταδείξει μια αυξανόμενη σημασία των διαδικασιών που λαμβάνουν χώρα στο μικρο-επίπεδο δηλαδή εντός των τρομοκρατικών ομάδων. Για παράδειγμα η μελέτη των κοινωνικών δικτύων υπογραμμίζει την σημασία των δικτύων συγγένειας και φιλικών σχέσεων στη στρατολόγηση μελών και στην διατήρηση στο χρόνο των τρομοκρατικών ομάδων (Sageman, 2004). Πέρα από τη δομική συνιστώσα των τρομοκρατικών ομάδων, υφίσταται η κουλτούρα της οργάνωσης, οι κανόνες και οι συνήθειές της, οι αξίες και οι πεποιθήσεις της, που διαδραματίζουν ένα κρίσιμο ρόλο στην τρομοκρατική δραστηριότητα. Με άλλα λόγια οι πολύτιμες έως «ιερές» αξίες εντός της ομάδας αποτελούν ένα σημαντικό μοχλό κινήτρων και κινητοποίησης για τρομοκρατική δράση. Αυτές οι παράμετροι συστήνουν σε μεγάλο βαθμό την ιδεολογία ή την «κοινή πραγματικότητα» της τρομοκρατικής ομάδας και τον παράγοντα που δικαιολογεί στο εσωτερικό της ομάδας τις πράξεις πολιτικής βίας εναντίον εξωτερικών εχθρών (Hofstede, 1980 και Gelfand & LaFree, 2013: 495-517). Τα άτομα της ομάδας που εμπλέκονται σε ένοπλες επιθέσεις συχνά εμφανίζουν μια οξυμένη αίσθηση

αποφασιστικότητας για κάποιο σκοπό, αφοσίωση στην οργάνωση στην οποία μετέχουν και στη συλλογική της ταυτότητα και εστίαση στην επίτευξη του στόχου. Η εμπλοκή τους μπορεί να ερμηνευτεί σαν μια έκφραση της ταυτότητας που έχουν ήδη αναπτύξει ή καθορίσει διαμέσου της συμμετοχής τους σε μια ομάδα, δηλαδή της συλλογικής ταυτότητας. (Arena & Arrigo, 2005:486,487 και Lester et al, 2004: 283-288)

Ο Melucci (2002) υπογραμμίζει ότι η κατασκευή και η συγκρότηση μιας συλλογικής ταυτότητας είναι μια αποστολή που τοποθετείται σε διαφορετικό επίπεδο από εκείνο της αποτελεσματικής δράσης των ομάδων και των κινημάτων. Πρόκειται για μια αποστολή που δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά στο οριζόντιο επίπεδο ως άθροισμα ατόμων και ομάδων γύρω από συμφέροντα και σκοπούς εργαλειακής φύσης. Για να διαρκέσουν οι αιτίες της συνύπαρξης των ατόμων και της συλλογικής δράσης, πρέπει αυτές να ανευρεθούν και να οικοδομηθούν στο εσωτερικό της κουλτούρας και όχι μονοδιάστατα από τη σύγκλιση συμφερόντων των ατόμων. Μόνο η αναφορά σε διαφορές και ανάγκες ενσωμάτωσης, σε αξίες και ιδανικά που επιλέγουν από κοινού τα άτομα αποτελεί τη ζωογόνο δύναμη ενός συλλογικού υποκειμένου. (Melucci, 2002:104). Η συλλογική ταυτότητα οδηγεί τα άτομα που συγκροτούν τη συλλογικότητα σε διανοητικούς καθορισμούς, διαμορφώνοντας τους σκοπούς, τα νοήματα και το πεδίο δράσης της ομάδας μέσα από μια ειδική γλώσσα. Επιπρόσθετα η συλλογική ταυτότητα καθορίζεται από τη δημιουργία ενός δικτύου ενεργών σχέσεων όπου τα άτομα αλληλεπιδρούν επικοινωνούν, επηρεάζονται, κινητοποιούν συναισθήματα διαπραγματεύονται και λαμβάνουν αποφάσεις. Πρόκειται ουσιαστικά για τον καθορισμό της «υπογραφής» της ομάδας που εσωτερικεύεται από τα μέλη της και την χαρακτηρίζει στην αλληλεπίδρασή της με το εξωτερικό περιβάλλον. (Melucci, 2012, della Porta, 2006, 95,96, Bradley, 2011:208., Jensen, 2013: 189-196)

Στο διχουτομικό σχήμα «εμείς» εναντίον «εκείνων» (για παράδειγμα Καθολικοί εναντίον Προτεσταντών και Καθολικοί εναντίον Βρετανίας στην Ιρλανδία ή Βάσκοι εναντίον Ισπανών στη Χώρα των Βάσκων), όσοι σχετίζονται με το «εμείς» έχουν μια εικόνα της ομάδας στην οποία ανήκουν ως ηθικής, με σωστές απόψεις και δυνατής. Αντίθετα όσοι συνδέονται με το «εκείνοι» αντιμετωπίζονται από τα μέλη της συγκεκριμένης ομάδας ως ανήθικοι, λανθασμένοι, και αδύναμοι. Όσο μεγαλύτερη είναι η έκταση κατά την οποία οι πολιτισμικές επιρροές προωθούν διχουτομικές διανοητικές κατασκευές τόσο λιγότερο πρόθυμα και ικανά είναι τα μέλη της ομάδας να αποκτήσουν μια θέαση του κόσμου από την οπτική του «άλλου». (Schwartz et al., 2009:541).

Η διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας σε μια τρομοκρατική οργάνωση σχετίζεται άμεσα σύμφωνα με τον Obershall (2004) με τέσσερις διαστάσεις της συλλογικής δράσης που είναι απαραίτητες προκειμένου να ερμηνευτεί το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Οι διαστάσεις αυτές είναι 1) δυσαρέσκεια, 2) ιδεολογικής μορφής διαμαρτυρία, 3) ικανότητα της οργάνωσης και 4) πολιτική ευκαιρία.

Πρώτον, είναι απαραίτητο να υπάρχει μια εκτεταμένη δυσαρέσκεια και δυσφορία, τα οποία θεωρείται ότι δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με τους συνήθεις τρόπους. Εάν απουσιάζουν οι παράγοντες της δυσαρέσκειας και της δυσφορίας η ομάδα καθορίζεται ως μια κοινή εγκληματική οργάνωση που επιδιώκει ιδιοτελείς σκοπούς.

Δεύτερον, χρειάζεται να υπάρχει μια ιδεολογία ή ένα σύστημα πεποιθήσεων, το οποίο να είναι ευρέως διαδεδομένο ανάμεσα στον πληθυσμό τον οποίο εκπροσωπεί η ομάδα, και το οποίο μετατρέπει τη δυσαρέσκεια σε νομιμοποιημένο παράπονο. Η ιδεολογία και το σύστημα πεποιθήσεων επιτρέπει στην ομάδα να τονίζει την ευθύνη των ελίτ και των πολιτικών ηγετών, μετατρέπει τη δυσαρέσκεια σε καταγγελία, νομιμοποιεί την απαίτηση για αλλαγή ή μεταρρύθμιση προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα και τελικά δικαιολογεί τη χρήση βίας για την ανατροπή του κυρίαρχου status quo. Χωρίς ενός βαθμού νομιμοποίηση της ιδεολογίας της, ομάδας, η τρομοκρατική βία χαρακτηρίζεται από έλλειψη δικαιολόγησης και αποδοχής από τον πληθυσμό που είναι εκείνος που δίνει νομιμοποιητική κάλυψη στους τρομοκράτες. Αυτές οι δύο συνθήκες δηλαδή η ύπαρξη δυσαρέσκειας και η αποκρυστάλλωση μιας ιδεολογίας ή ενός συστήματος πεποιθήσεων, δημιουργούν μια δεξαμενή συμπάθειας και υποστήριξης από την οποία αναδύονται πολιτικοί ακτιβιστές και μικρές ομάδες τρομοκρατών που αποτελούν δυνητικά τα μέλη μιας τρομοκρατικής οργάνωσης.

Η τρίτη διάσταση αφορά την ικανότητα της οργάνωσης σε παραμέτρους όπως η στρατολόγηση μελών, η χρηματοδότηση, η ηγεσία, η εσωτερική επικοινωνία και η λήψη αποφάσεων, διαδικασίες που εντάσσονται στην ευρύτερη έννοια της κινητοποίησης. Για μια μικρή μυστική ομάδα, όπως είναι μια τρομοκρατική οργάνωση, η οποία αντιμετωπίζει το πρόβλημα ότι οι κατασταλτικές αρχές επιχειρούν να διεισδύσουν σε αυτή για να την εξαρθρώσουν, πρέπει να υφίστανται ασυνήθιστα υψηλά επίπεδα εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών, και αφοσίωση στον κοινό σκοπό. Συχνά τα μέλη των τρομοκρατικών οργανώσεων γνωρίζονται μεταξύ τους για χρόνια πριν την εμπλοκή τους στην ένοπλη βία, για παράδειγμα από τα πανεπιστήμια, πιθανόν οργανωμένοι ως αντιφρονούντες με διακριτή κουλτούρα. Τέτοιες περιπτώσεις αποτέλεσαν τόσο η E.T.A στην Ισπανία όσο και ο I.R.A στην Ιρλανδία όπου μια κοινωνικο-πολιτική παράδοση

σε πληθώρα οικογενειών και στις γειτονιές λειτούργησε σε τέτοιο βαθμό ώστε οι νέοι άνδρες να αναμένεται να ακολουθήσουν τα βήματα των πατεράδων ή των παππούδων τους. Η διαπίστωση είναι ότι οι τρομοκράτες ανατρέφονται διαμέσου και εντός προϋπαρχουσών ομάδων που συνήθως συνδέονται με κάποια υπο-κουλτούρα . Πρόκειται για ομάδες που με κάποιους τρόπους χαίρουν νομιμοποίησης και δεν είναι αποκλίνουσες. Μέσα σε αυτή τη δομή που περιγράψαμε, οι τρομοκράτες στρατολογούν νέα μέλη, διασφαλίζουν κεφάλαια και οπλισμό, κρύβονται σε ασφαλή μέρη για να μην γίνονται αντιληπτοί, συνεργάζονται μεταξύ τους, επικοινωνούν με τους ανθρώπους για τους οποίους υποστηρίζουν ότι μάχονται αλλά και με τους αντιπάλους τους, χρησιμοποιώντας διαθέσιμους διαύλους επικοινωνίας, και συγκεντρώνουν πληροφορίες για τους πιθανούς στόχους της ένοπλης δράσης τους αλλά και για τις αντιτρομοκρατικές αρχές. (Oberrschal, 2004: 28).

Η τέταρτη διάσταση για την εμφάνιση της τρομοκρατίας αφορά την πολιτική ευκαιρία ή και συγκυρία. Η υποστήριξη από μέρος της κοινής γνώμης, και η ύπαρξη πολιτικών συμμάχων, δημιουργούν ευνοϊκό κλίμα για την ριζοσπαστικοποίηση ομάδων που επιλέγουν το δρόμο της τρομοκρατίας. Για τις τρομοκρατικές ομάδες είναι απαραίτητο να εξηγηθούν οι λόγοι για τους οποίους μια μικρή ομάδα διασπάται ή διαφοροποιείται από ένα μεγαλύτερο πολιτικό κίνημα που επιδιώκει παρόμοιους πολιτικούς σκοπούς με λιγότερο ή και καθόλου βίαιες δηλαδή με φανερές και συμβατικές μεθόδους. Η έναρξη μιας τρομοκρατικής καμπάνιας είναι ένα γεγονός που επισπεύδει τη στροφή μιας ομάδας στην παρανομία και στη βία. Ο Ι.Ρ.Α επανέφερε την τρομοκρατία στη Βόρεια Ιρλανδία μετά το 1969, όταν η Βρετανική κυβέρνηση έστειλε το στρατό προκειμένου να σταματήσει την εμφύλια διαμάχη ανάμεσα στους Καθολικούς και τους Προτεστάντες, κίνηση που οι Καθολικοί εξέλαβαν ως υποστήριξη της Βρετανίας στον Προτεσταντικό πληθυσμό της Ιρλανδίας. Στην περίπτωση της Ε.Τ.Α οι αντιφρονούντες πέρασαν στην τρομοκρατία σταδιακά. Οι Βάσκοι εθνικιστές σπουδαστές, που δημιούργησαν την Ε.Τ.Α, δεν ανέχτηκαν τον αργό ρυθμό με τον οποίο το Βασκικό Εθνικιστικό Κόμμα εξέφραζε τις απόψεις των Βάσκων κατά της Ισπανικής κυβέρνησης. Ξεκίνησαν ζωγραφίζοντας γκράφιτι με εθνικιστικά συνθήματα στους τοίχους , συνέχισαν με καταστροφές δημόσιας περιουσίας στην Ισπανία και προσχώρησαν έπειτα σε βασανισμούς και δολοφονίες μελών της πολιτοφυλακής. Η δικαιολόγηση για τη χρήση βίας ήταν ότι η δικτατορία του Franco έθεσε εκτός νόμου μη βίαιες μορφές αντιπολίτευσης και διαμαρτυρίας (Oberrschal, 2004: 29-31).

Περιπτώσεις μελέτης: I.R.A και E.T.A.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ριζοσπαστικοποίηση των ομάδων και των κοινοτήτων.

Η μελέτες για την τρομοκρατία έχουν καταδείξει ότι η στρατηγική και η δυναμική των τρομοκρατικών ομάδων εξαρτάται μεταξύ άλλων παραγόντων και από την υποστήριξη από μικρότερα ή μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού (Crenshaw, 1991: 70-87). Επιπρόσθετα η ριζοσπαστικοποίηση μιας ομάδας ή και μιας κοινότητας συνδέεται άμεσα με την ύπαρξη μιας επίθεσης από ένα κράτος ή από συλλογικούς δρώντες εναντίον μιας κοινότητας με έντονα θρησκευτικά ή εθνοτικά χαρακτηριστικά..

Όταν η Μεγάλη Βρετανία διαχώρισε την Ιρλανδία σε δύο ξεχωριστές οντότητες , έξι κομητείες στη βορειοανατολική περιφέρεια του Ulster⁴ παρέμειναν υπό τη Βρετανική κυριαρχία (Βόρεια Ιρλανδία), ενώ η Δημοκρατία της Ιρλανδίας εγκαθιδρύθηκε στον Νότο. Η νέα επαρχία της Βόρειας Ιρλανδίας δημιουργήθηκε με τρόπο ώστε οι πιστοί στον Βρετανικό θρόνο Προτεστάντες που αποτελούσαν σχεδόν τα δύο τρίτα του τοπικού πληθυσμού, να διατηρήσουν την πολιτική και πολιτισμική τους ένωση με τη Μεγάλη Βρετανία . Το υπόλοιπο ένα τρίτο του πληθυσμού ήταν Ιρλανδοί Καθολικοί που πολιτικά και πολιτισμικά θεωρήθηκε ότι ανήκαν στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας στο Νότο. Η Βόρεια Ιρλανδία δημιουργήθηκε ως μια ημι-αυτόνομη επαρχία εντός της Μεγάλης Βρετανίας, με δικό της κοινοβούλιο, τοπική κυβέρνηση, δικαστικό σύστημα και με πλήρη υπευθυνότητα για την εσωτερική της ασφάλεια και την τήρηση της δημόσιας τάξης. Το τοπικό κοινοβούλιο αποτέλεσε τον συμβολικό τόπο όπου δημιουργήθηκε, αναπαράχθηκε και εκτελέστηκε η κυριαρχία των Ενωτικών Προτεσταντών απέναντι στην Καθολική μειονότητα (Bosi & De Fazio, 2017:20), με τη Μεγάλη Βρετανία να μην δείχνει ζωηρό ενδιαφέρον για την πολιτική στη Β. Ιρλανδία, αντιμετωπίζοντας τις διενέξεις Προτεσταντών και Καθολικών ως μια περιφερειακή διένεξη σε μια προβληματική περιφέρειά της.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 η δυσαρέσκεια του Καθολικού πληθυσμού άρχισε να εκφράζεται με τη συγκρότηση ακτιβιστικών ομάδων, οι οποίες διαμαρτύρονταν για τις

⁴ Το Ulster αποτελεί περιφέρεια στα Βόρεια του νησιού της Ιρλανδίας. Αποτελείται από 9 κομητείες 6 από τις οποίες συνιστούν τη Βόρεια Ιρλανδία και οι υπόλοιπες 3 ανήκουν στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Ο πληθυσμός του Ulster είναι διαχωρισμένος σε Καθολικούς και Προτεστάντες με τους τελευταίους να αποτελούν την πλειοψηφία.

διακρίσεις που αφορούσαν ζητήματα όπως η στέγη, η αγορά εργασίας αλλά και οι εκλογικές διακρίσεις. Η ρητορική αυτών των ομάδων δανείστηκε πολλά στοιχεία από το Κίνημα για τα Πολιτικά Δικαιώματα που βρισκόταν σε πλήρη ανάπτυξη στις Η.Π.Α. Οι μεταρρυθμιστικοί στόχοι του κινήματος ήταν η αντιμετώπιση των θεσμικών διακρίσεων σε βάρος των Καθολικών διαμέσου μιας πολιτικής και νομικής καμπάνιας ώστε να επισημανθούν οι αδικίες του πολιτικού συστήματος στην Β. Ιρλανδία σε σύγκριση με τη δημοκρατική λειτουργία των θεσμών στη Βρετανία. Το κίνημα ζητούσε την παρέμβαση της Μ. Βρετανίας στο τοπικό κοινοβούλιο προκειμένου να δοθεί ένα τέλος στις κάθε λογής διακρίσεις. Το 1968, η αυξανόμενη δυσαρέσκεια από την ανικανότητα της κυβέρνησης των Ενωτικών να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις οδήγησε τους ηγέτες του Κινήματος για τα Πολιτικά Δικαιώματα να αναθεωρήσουν τις τακτικές τους και να υιοθετήσουν παραβατικές τακτικές πολιτικής ανυπακοής και διαδηλώσεων, θεωρώντας αυτές τις πρακτικές περισσότερο αποτελεσματικές στον αγώνα για τα πολιτικά δικαιώματα.

Τον Οκτώβριο του 1968 ο Ενωτικός υπουργός Εσωτερικών απαγόρευσε μια πορεία διαμαρτυρίας του κινήματος στην πόλη του Derry για λόγους δημόσιας τάξης και η αστυνομία έκανε χρήση υπέρμετρης και χωρίς διάκριση βίας εναντίον ειρηνικών διαδηλωτών και περαστικών. Αυτό το γεγονός μετέτρεψε μια ήσσονος σημασίας διαμαρτυρία σε κομβικό γεγονός που προκάλεσε ένα κύμα διαδηλώσεων που έρχονταν σε ευθεία σύγκρουση με την κυρίαρχη Προτεσταντική κοινότητα και τους θεσμούς της. Μέσα σε λίγους μήνες η κοινωνικο-πολιτική κρίση δημιούργησε τον κατάλληλο χώρο για την εμφάνιση το καλοκαίρι του 1969 μιας ακραίας κοινοτικής βίας, την ανάπτυξη του Βρετανικού στρατού στους δρόμους του Belfast και του Derry και το κυριότερο την ανάδυση του Περιφερειακού I.R.A (Provisional I.R.A) που προέκυψε από τη διάσπαση με τον Επίσημο I.R.A (Official I.R.A),

Σε αυτό το πλαίσιο δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στην περίπτωση της Βόρειας Ιρλανδίας ήταν οι Προτεστάντες και όχι οι Καθολικοί που πρώτοι κατέφυγαν στη βία. Η Προτεσταντική κοινότητα αντέδρασε βίαια στα αιτήματα για ίσα πολιτικά δικαιώματα που διατυπώθηκαν με έντονο τρόπο από την μεσαία και την εργατική τάξη των Καθολικών στα τέλη της δεκαετίας του 1960, διαμέσου ωστόσο πλήρως ειρηνικών διαδηλώσεων διαμαρτυρίας. Ειδικότερα στο Belfast όπου οι δύο κοινότητες ζουν δίπλα η μία στην άλλη, συγκροτημένες ομάδες Προτεσταντών, ειδικά της εργατικής τάξης, άρχισαν να εκδιώκουν τους Καθολικούς από τις συνοικίες στις οποίες ζούσαν, προχωρώντας ακόμη και σε εμπρησμούς των σπιτιών τους (Waldmann, 2005:241).

Εκείνη την περίοδο ο Καθολικός πληθυσμός ήταν ουσιαστικά ανυπεράσπιστος , επειδή ο I.R.A εξαιτίας της ιδεολογικής του μετατόπισης προς τον Μαρξισμό, δεν ήταν προετοιμασμένος για μάχη. Αυτός είναι και ο κύριος λόγος που οι Καθολικοί δέχτηκαν αρχικά με ικανοποίηση τα Βρετανικά στρατεύματα που αναπτύχθηκαν στη Βόρεια Ιρλανδία προκειμένου να θέσουν υπό έλεγχο τη σύγκρουση. Ωστόσο , μια σειρά περιστατικών και επεισοδίων, οδήγησαν το Βρετανικό στρατό σε αναθεώρηση της ουδέτερης στάσης του απέναντι σε Καθολικούς και Προτεστάντες και σύντομα αντιμετώπιστηκαν από τους Καθολικούς ως ένας ακόμη εχθρός. Σε κάθε περίπτωση η Καθολική κοινότητα και οι ηγέτες της είχαν συνειδητοποιήσει ότι παρέμεναν απροστάτευτοι καθώς δεν μπορούσαν να περιμένουν βοήθεια από κανέναν και πως έπρεπε να φροντίσουν οι ίδιοι για τις δικές τους υποθέσεις.

Στην περίπτωση της Ιρλανδίας υπήρξαν δύο προαπαιτούμενα τα οποία συνέβαλαν στη ριζοσπαστικοποίηση της κοινότητας και της ομάδας που εξελίχθηκε σε τρομοκρατική οργάνωση. Πρώτον θα πρέπει να υπάρχει μια κατ' ελάχιστο χωρική συγκέντρωση πληθυσμού που υφίσταται καταπίεση. Σχετικά διασκορπισμένες εθνοτικές ή με θρησκευτικά χαρακτηριστικά ομάδες πληθυσμού εντός ενός ευρύτερου γεωγραφικού πλαισίου οι οποίες καταπιέζονται από έναν κυρίαρχο διαφορετικό πληθυσμό είναι απίθανα να αναπτύξουν μια συνεκτική δομή. Στην Ιρλανδία ωστόσο, σε πολλές πόλεις (με χαρακτηριστικά παραδείγματα το δυτικό Belfast και το Derry) και περιφέρειες αναπτύχθηκε ένα ιδιαίτερο Ρεπουμπλικανικό πνεύμα με στρατιωτικά χαρακτηριστικά. Δεύτερον οι ριζοσπαστικές κοινότητες και ειδικά οι ένοπλες ομάδες τους χρειάζεται να διατηρούν έναν βοηθητικό γεωγραφικό χώρο μια ζώνη όπου δεν υπάρχει κατασταλτικός έλεγχος και όπου οι ακτιβιστές μπορούν να καταφεύγουν ώστε να καταστρώνουν τα σχέδιά τους και να συντονίζουν τη δράση τους. Στη Βόρεια Ιρλανδία τα μέλη του I.R.A που καταδιώκονταν μπορούσαν πάντα να υπολογίζουν σε κάποιες ασφαλείς περιοχές και σε σπίτια σε ορισμένες πόλεις και χωριά. (Waldmann, 2005: 243)

Στην Ιρλανδία ο σχηματισμός της ριζοσπαστικής κοινότητας του Καθολικού πληθυσμού και της ομάδας των ακτιβιστών που συνέστησαν τον I.R.A, είχε σαν συνθήκη ένα αίσθημα αλληλεγγύης και την αποδοχή μιας κοινής συλλογικής ταυτότητας και μοίρας από τον αντίστοιχο πληθυσμό. Το αίσθημα ενός κοινού δεσμού και η θέληση να παραμείνουν ενωμένοι θεμελιωνόταν σε ένα κοινό παρελθόν γεμάτο μύθους και αναμνήσεις. Στην Ιρλανδία κάθε φορά που αναφέρεται κανείς στο ζήτημα «Των Ταραχών» (The Troubles) σχεδόν κάθε Καθολική οικογένεια μπορεί να ανακαλέσει μια ιστορία με τον πατέρα, τον παππού ή έναν συγγενή ο οποίος υπέστη κάποιας μορφής αδικία σκοτώθηκε ή θυματοποιήθηκε με κάποιο τρόπο από τους Βρετανούς. Παρά το γεγονός ότι οι Καθολικές Κοινότητες στη Βόρεια Ιρλανδία δεν ήταν οργανωμένες σε δίκτυα

εθελοντικής αλληλοβοήθειας , η επίθεση που θεώρησαν ότι δέχονται οδήγησε στη συγκρότηση ανεπίσημων συμβουλίων, ενώσεων αυτο-βοήθειας και αυθόρμητων συζητήσεων για αυτά τα ζητήματα. Πολλές από αυτές τις ενώσεις δημιουργήθηκαν από την Καθολική εκκλησία που ήταν ο μόνος θεσμός που επηρεάστηκε λιγότερο από «Τις Ταραχές». Κάθε μία από τις παραπάνω παραμέτρους είχε ισχυρό αντίκτυπο στη ριζοσπαστικοποίηση της κοινωνίας των Καθολικών στη Βόρεια Ιρλανδία και στην συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας των ακτιβιστών που εντάχθηκαν στον I.R.A. Ουσιαστικά συνέβαλλαν σε ένα μετασχηματισμό μιας ανοικτής και μοντέρνας κοινωνίας , σε μια κλειστή κοινότητα που ανέσυρε τους δεσμούς με το παρελθόν της (Waldman, 2005: 245-253)

Η συγκρότηση του I.R.A ως τρομοκρατικής ομάδας και η ανατροφοδότησή του σε επίπεδο μελών και σχέσεων του με την Καθολική Ιρλανδική κοινωνία, βασίστηκε σε εξαιρετικά μεγάλο βαθμό στις προσωπικές επαφές ανάμεσα στα μέλη της ομάδας οι οποίες δημιούργησαν έναν κύκλο εμπιστοσύνης και μια γνώση ότι και άλλοι άνθρωποι μοιράζονται τις ίδιες πεποιθήσεις και την αποφασιστικότητα για δράση. Αναδείχθηκε επομένως μια κουλτούρα συλλογικής δράσης η οποία επιτάχυνε τις διαδικασίες συγκρότησης της τρομοκρατικής οργάνωσης. Οι προσωπικές σχέσεις αποτελούν επίσης την πηγή για την εμφάνιση μιας ειδικής μορφής κοινωνικού ελέγχου, καθώς τόσο η εμπιστοσύνη όσο και ο έλεγχος αποτελούν ουσιώδεις παράγοντες στην προσπάθεια να εξηγηθεί η ικανότητα των ριζοσπαστικών κοινωνιών και των ριζοσπαστικών ομάδων τους για αντίσταση απέναντι στον θεωρούμενο ως εχθρό.

Οι Βάσκοι του δεύτερου μισού του 20^{ου} αιώνα αποτέλεσαν μια γενιά ανθρώπων που έζησαν την αυτονομιστική αναζωπύρωση, ιδιαίτερα με τη συμβολική βία που ασκήθηκε στη Χώρα των Βάσκων κατά τη διάρκεια της δικτατορίας του Franco. Οι νεότερες γενιές ήταν εκείνες που αντιστάθηκαν βίαια στις πολιτικές συνέπειες των στρατιωτικών μέτρων που λήφθηκαν κατά τη διάρκεια της δικτατορίας σε όλη τη δεκαετία του 1960 και ως τα μισά εκείνης του 1970. Για μια εικοσαετία μέχρι το 1975 , ο βιομηχανικός και κοινωνικός εκμοντερνισμός δημιούργησε έντονη πίεση στην κουλτούρα των Βάσκων, απειλώντας να εξαλείψει τις παραδοσιακές δομές τους και να αφομοιώσει τον Βασκικό λαό σε έναν ομογενοποιημένο Ισπανικό πληθυσμό. Το ίδιο το Ισπανικό κράτος (του δικτάτορα Franco) συνέβαλε στην όξυνση της διχοτόμησης «εμείς» εναντίον «εκείνων», με το να διαχωρίσει ουσιαστικά τα Βασκικά εδάφη από την υπόλοιπη Ισπανία νομοθετώντας δώδεκα περιπτώσεις εξαίρεσης που επηρέασαν κυρίως τις Βασκικές

επαρχίες⁵ Στην πραγματικότητα με τη διάκριση σε βάρος των Βασκικών επαρχιών υπήρξε η απο-νομιμοποίηση της κοινωνικής πραγματικότητας ενός ενωμένου Ισπανικού έθνους και αντίστροφα η νομιμοποίηση της κοινωνικής κατασκευής μιας διακριτής Βασκικής εθνότητας. δημιούργησε τις συνθήκες συνεκτικότητας του Βασκικού πληθυσμού.

Από τη στιγμή που το κράτος εξείρεσε την εδαφική περιοχή των Βάσκων ήταν φυσικό να δημιουργηθεί ένα μεγάλο χάσμα ανάμεσα στη δημόσια ζωή και τη δυνατότητα ιδιωτικής έκφρασης. Η διχοτόμηση της δημόσιας και της ιδιωτικής ζωής έγινε ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα της ζωής των Βάσκων , ιδιαίτερα καθώς ο συμβολικός τους χώρος αντιπροσωπεύθηκε με όλο και μεγαλύτερη ένταση από την Ε.Τ.Α και τη βίαιη αντίστασή της απέναντι στην Ισπανική κουλτούρα και το Ισπανικό κράτος. Για τους Βάσκους η ουσία της ταυτότητάς τους περιστράφηκε γύρω από ένα ιερό σώμα αξιών και πεποιθήσεων και εμφανίστηκε διαμέσου ενός κοινωνικού χώρου με σαφώς αναγνωρίσιμα μέλη και εχθρούς. Επιπρόσθετα δημιουργήθηκε μια αίσθηση αδελφότητας για τους Βάσκους οι οποίοι μοιράζονταν μια κοινή πραγματικότητα αδικίας και διάκρισης αλλά και κοινές πεποιθήσεις , παράμετροι που ιεροποιήθηκαν και έδωσαν ώθηση στην ανάδυση μιας δομής αξιών που συνένωνε ηθικά τον πληθυσμό. Η αδυναμία έκφρασης των συμβολικών αναπαραστάσεων των Βάσκων , μαζί με τη φυσική καταπίεση από το κράτος, συνέτειναν στην κατασκευή ενός πυκνού δικτύου κοινωνικών σχέσεων στις οποίες η βία, φυσική και συμβολική , διείσδυσε ακόμη πιο βαθιά στην καθημερινότητα των Βάσκων. (Llera et. al., 2007, 107).

Ο δυισμός στην δημόσια και ιδιωτική έκφραση των Βάσκων ενισχύθηκε περαιτέρω από έναν πολιτισμικό δυισμό οι συναισθηματικές ρίζες του οποίου εκφράζονταν σε ακόμη βαθύτερα επίπεδα, μέσω της αντιπαράθεσης των ταυτοτήτων Βάσκων και Ισπανών οι οποίες αρθρώνονταν γύρω από δύο αντιτιθέμενους συμβολικούς κόσμους. Γίνεται αντιληπτό ότι ορισμένα αντικειμενικά πολιτισμικά γνωρίσματα όπως η γλώσσα, η ιστορία και η παράδοση που ενισχύθηκαν από τις δομές αλληλεγγύης των κοινοτήτων, αποτέλεσαν θεμελιώδεις παράγοντες στην κινητοποίηση του Βασκικού αυτονομιστικού κινήματος, όπως αυτό ενσωματώθηκε στην Ε.Τ.Α. Στο εσωτερικό της Βασκικής κοινωνίας αναπτύχθηκαν σταδιακά μυστικότητα, ακτιβισμός και αισθήματα αποκλεισμού που τροφοδότησαν, εγκαθίδρυσαν και θεμελίωσαν την ανάπτυξη μιας υπο-κουλτούρας της βίας. Η συλλογική μνήμη από την

⁵ Με τη χρήση των περιπτώσεων εξείρεσης η κυβέρνηση Franco παραμέριζε επανειλημμένα τη συνταγματική προστασία όλων των Ισπανών πολιτών, προκειμένου να δικαιολογήσει τη δράση της αστυνομίας και της πολιτοφυλακής. Αφορούσε την άρση των κατοχυρωμένων δικαιωμάτων των πολιτών όπως η ελευθερία της έκφρασης, της συνάθροισης, την ιδιωτικότητα των επικοινωνιών, την αιτιολογημένη δίκη και τις συλλήψεις χωρίς εντάλματα για το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου από το 1956 έως το 1975 (Clark, 1984:241).

διχοτόμηση «εμείς» εναντίον «εκείνων» που επιβλήθηκε με το καθεστώς Franco συνδυάστηκε με εκρηκτικό τρόπο με τις ατομικές εμπειρίες βίας που διαστρέβλωσαν το πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον στην Ισπανία και τα Βασκικά εδάφη. Στα τελευταία χρόνια της δικτατορίας του Franco, δηλαδή στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 1970, η βία δεν υπήρξε απλά μια πολιτική στρατηγική ή ένα ακόμη συστατικό της ρητορικής της αντίστασης των Βάσκων, αλλά κατέληξε να είναι το βασικό σημείο αναφοράς στην καθημερινή τους ζωή (Anderson, 2003).

Μετά το θάνατο του Franco το 1975, και την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ισπανία, η διχοτόμηση με τη Χώρα των Βάσκων δεν υπήρξε απλά πολιτισμική και σε οργανωτικό επίπεδο αλλά κατέστη πολιτική και εννοιολογικού περιεχομένου. Οι ρίζες της αντιπαράθεσης έγιναν και για τις δύο πλευρές ουσιαστικές, με βαθιά εγκαθιδρυμένες ταυτότητες και ανταγωνιζόμενους πολιτισμικούς και συμβολικούς κόσμους, που αναπαρήγαγαν σοβαρή πολιτική και κοινωνική σύγκρουση. Η γενιά των Βάσκων αυτονομιστών αυτής της περιόδου συνέπεσε με ένα περιβάλλον στο οποίο οτιδήποτε συμβόλιζε τη Βασκική ταυτότητα, ειδικότερα η γλώσσα και η ιδιαίτερη ιστορία, προικίστηκαν με τεράστια αξία και συναισθηματική ένταση. Στην έκταση που αυτή η γενιά των Βάσκων εσωτέριευσε τη συλλογική πραγματικότητα της διχοτόμησης «εμείς» εναντίον «εκείνων», η αντιπαράθεση ανάμεσα στην Ισπανική και τη Βασκική κοινωνία εμφανίστηκε ως μια ριζοσπαστική συγκρουσιακή κατάσταση στην οποία κάθε Βάσκος έπρεπε να διαλέξει πλευρά. (Llera, 2007:109). Δεν αποτελεί επομένως έκπληξη ότι μια τέτοια σύγκρουση θα έδινε προτεραιότητα στη βία. Για τους Βάσκους η υιοθέτηση της βίας δεν προέκυψε συγκυριακά, αλλά επιλέχθηκε συνειδητά ως στρατηγική.

Το γεγονός ότι η πολιτική βία διαμέσου των τρομοκρατικών ενεργειών της Ε.Τ.Α υπήρξε ιδιαίτερα αυξημένη την περίοδο της μετάβασης στον εκδημοκρατισμό της Ισπανίας, αντανάκλα την αντίληψη που είχαν τα μέλη της οργάνωσης για τη χρήση της βίας, ότι δηλαδή μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εμπόδιο στην παγίωση του Ισπανικού κράτους. Είναι χαρακτηριστικό ότι η κορύφωση των τρομοκρατικών ενεργειών παρατηρήθηκε κατά τη διάρκεια των σημαντικότερων γεγονότων της μετάβασης της Ισπανίας στη δημοκρατία, δηλαδή στις περιόδους του δημοψηφίσματος για την έγκριση του Ισπανικού Συντάγματος το 1978, του νομοθετήματος για την αυτονομία της Χώρας των Βάσκων το 1979⁶, και των πρώτων περιφερειακών εκλογών στη Χώρα των Βάσκων το 1980. Για να δικαιολογήσουν τη χρήση της βίας οι αυτονομιστές της Ε.Τ.Α βασίστηκαν σε υπερθετικό βαθμό στη συλλογική μνήμη της καταπίεσης του παρελθόντος.

⁶ Στο πρώτο άρθρο του νομοθετήματος για την αυτονομία της Χώρας των Βάσκων αναφέρεται: «Ο Βασκικός λαός, ή "Euskal-Herria" ως έκφραση της εθνικότητά του και προκειμένου να συνααινέσει στην αυτό-κυβέρνηση, συστήνει μια αυτόνομη Κοινότητα εντός του Ισπανικού Κράτους υπό το όνομα "Euskadi" ή «Χώρα των Βάσκων» σε συμφωνία με το Σύνταγμα και το παρόν νομοθέτημα το οποίο θεσπίζει τους βασικούς θεσμικούς κανόνες.»

Η στρατηγική του τρίπτυχου δράση-καταπίεση-αντίδραση, δηλαδή ενός σπινάλ βίας , που περιλάμβανε κινητοποιήσεις ενάντια στην καταπίεση, αιτήματα για αμνηστία σε Βάσκους αυτονομιστές , ο ρόλος των φυλακισμένων και των οικογενειών τους αλλά και διάφορων οργανώσεων , έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της ένοπλης πάλης και της κοινωνικής υποστήριξης που αυτή απολάμβανε. Επιπρόσθετα η Βασκική κοινωνία, παρέχοντας υποστήριξη στην αυτονομιστική ομάδα, συντέλεσε στην κατασκευή και προστασία σύγχρονων ηρώων και συνέβαλε στη συνολική διαδικασία αναπαραγωγής του εθνοτικού μύθου (Cuenca, 2001)

Μια αξιοπρόσεκτη παράμετρος είναι ότι από την ίδρυσή της η Ε.Τ.Α περιβαλλόταν από άλλες ομάδες, οργανώσεις και πρωτοβουλίες. Το σύνολό τους, αυτοαποκαλούνταν *Βασκικό Κίνημα για την Εθνική Απελευθέρωση (Movimiento de Liberation National Vasco –MLNV)*. Το συγκεκριμένο κίνημα συμπεριλάμβανε τον πυρήνα της τρομοκρατικής οργάνωσης της Ε.Τ.Α και τα με οποιοδήποτε τρόπο συνδεδεμένα μαζί της πολιτικά κόμματα, ενώσεις και πολλές άλλες ομάδες τόσο νόμιμες όσο και παράνομες. Το Μ.Λ.Ν.Β υπήρξε το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας διαχωρισμού της Ε.Τ.Α το 1974. Υπήρξαν δύο τμήματα της Ε.Τ.Α το πολιτικό-στρατιωτικό (Ε.Τ.Α –pm) και το στρατιωτικό (Ε.Τ.Α-m), τα οποία αποφάσισαν να οργανωθούν με τρόπο ώστε να μοιραστούν μεταξύ τους τις ευθύνες και τις αποστολές μεταξύ της τρομοκρατικής δραστηριότητας και της πολιτικής έκφρασης. Ο σκοπός αυτού του διαχωρισμού ήταν να διατηρηθούν σε νόμιμα πλαίσια όλες εκείνες οι ενέργειες που δεν εμπεριείχαν καθαρή τρομοκρατική δραστηριότητα, προκειμένου να επιτευχθεί μεγαλύτερη διείσδυση στην κοινωνία και να ελαχιστοποιηθούν οι συνέπειες από την αντιτρομοκρατική δράση του κράτους. (Peco, 2007:9-15)

Το δίκτυο οργανώσεων και ομάδων επιφορτίστηκε με τη διεύθυνση νόμιμων ενεργειών καθώς συμπεριλάμβανε πολιτικά κόμματα, κοινωνικές οργανώσεις , εργατικά συνδικάτα κ.λ.π. Πολλά μέλη αυτών των ομάδων συμμετείχαν σε αστικές και χαμηλής έντασης βίαιες δραστηριότητες όπως για παράδειγμα σε επεισόδια κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων. Σε αυτό το δίκτυο ανήκε και το πολιτικό κόμμα *Herri Batasuna (Λαϊκή Ενότητα)* που θεωρείται ως το πολιτικό σκέλος της Ε.Τ.Α , και το οποίο συμμετείχε στις Ισπανικές εκλογές για περισσότερο από δύο δεκαετίες. Ο πολιτικός λόγος στον οποίο επιδόθηκε, συμπεριλάμβανε την ιδεολογική κάλυψη και δικαιολόγηση της δραστηριότητας της Ε.Τ.Α και παράλληλα την τοποθέτηση αυτής της δραστηριότητας σε ένα υποτιθέμενο πλαίσιο πολιτικής σύγκρουσης. Είναι αξιοσημείωτο επίσης ότι στην περίπτωση της Χώρας των Βάσκων και της τρομοκρατικής δραστηριότητας της Ε.Τ.Α δεν υπήρξαν καταστάσεις έκτακτης ανάγκης όπως οικονομική κρίση ή παράγοντες που ορισμένες φορές συντελούν στην αυθόρμητη ή παρορμητική βία. Η Χώρα των Βάσκων σε όλη

την περίοδο δραστηριοποίησης της E.T.A υπήρξε μια από τις πλουσιότερες περιφέρειες στην Ισπανία, διέθετε ένα από τα υψηλότερα επίπεδα αυτο-κυβέρνησης στην Ευρώπη, και τα πολιτικά κόμματα που συνδέονταν με την E.T.A συμμετείχαν ελεύθερα στις εκλογές στην Ισπανία. Παρόλα αυτά τις δεκαετίες του 1980 και του 1990 η E.T.A ήταν υπεύθυνη για περισσότερες από 400 δολοφονίες ενώ σχεδόν 7.000 χαμηλής έντασης βίαια επεισόδια συνδέοντα με το δίκτυο των ομάδων που είχε αναπτυχθεί γύρω της (Woodworth , 2001:1-12).

Στρατολόγηση μελών και δυναμική της ένοπλης δράσης

Η επιλογή της βίαιης δράσης και η παρανομία αποκόπτει σε μεγάλο βαθμό τις ένοπλες ομάδες από την εύκολη προσέλευση νέων μελών, που στην πάροδο του χρόνου είναι απαραίτητα προκειμένου να αντικαταστήσουν του ακτιβιστές που σκοτώνονται ή συλλαμβάνονται. Γίνεται επίσης δυσκολότερη η εξεύρεση μελών που μπορούν να προσφέρουν στην οργάνωση ασφαλή καταφύγια , χρήσιμη πληροφόρηση και οικονομικές συνεισφορές. Ωστόσο διαμέσου των ορατών και ενίοτε νομιμοποιημένων κινηματικών οργανώσεων οι ένοπλες ομάδες μπορούν να προσελκύουν νέα μέλη, να αποκτούν πόρους και πληροφορίες. Οι συνδεόμενες με τις τρομοκρατικές ομάδες οργανώσεις, συνεισφέρουν κομβικά στην κοινωνικοποίηση των ατόμων όσο αφορά την επαναστατική ή τρομοκρατική δράση, προτού ακόμα αυτά ενταχθούν σε μια τρομοκρατική ομάδα. Οι κινηματικές οργανώσεις επιπρόσθετα, μπορεί να αποδεικνύονται ευεργετικές όταν οι ένοπλες ομάδες έχουν στο δυναμικό τους μεγάλο αριθμό μελών , τα οποία μπορούν να διαμοιράζονται εντός των συνεργαζόμενων με την τρομοκρατική ομάδα οργανώσεων.(Duhart, 2017:4).

Καθώς ο I.R.A και η E.T.A αποτέλεσαν τρομοκρατικές οργανώσεις επιχειρώντας να επιτύχουν τους στόχους τους μέσα από τη χρήση βίας , μπορεί κανείς να διαπιστώσει αρκετές επιφανειακές ομοιότητες στην οργανωτική τους δομή κατά τις δεκαετίες του 1970 και του 1980. Ωστόσο πίσω από κάποιες εμφανείς ομοιότητες υπήρξαν θεμελιώδεις διαφορές στη σύνθεση των δύο ομάδων , κάτι που είχε άμεση επίδραση στην επιχειρησιακή τους δυνατότητα και στους στόχους και τις μεθόδους που επέλεξαν. Σε κάθε περίπτωση η στρατολόγηση μελών και στις δύο οργανώσεις συνδέεται ιδιαίτερα στα πρώτα χρόνια της δράσης τους, από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 , με τη ριζοσπαστικοποίηση των κοινοτήτων και των ομάδων, με τους τρόπους με τους οποίους συγκροτήθηκε η συλλογική ταυτότητα των δύο οργανώσεων αλλά και με τη γενικότερη κουλτούρα στην Ιρλανδία και τη Χώρα των Βάσκων.

Η στρατολόγηση μελών στον I.R.A

Παρά τις ιδεολογικές διαφορές που ενέσκησαν στις δεκαετίες του 1950 και του 1960 και που οοδήγησαν τον I.R.A στη διάσπαση του 1969, οι ακτιβιστές που σχημάτισαν τον Περιφερειακό (Provisional) I.R.A (και στο εξής I.R.A), προέρχονταν από το ίδιο πολιτικό, κοινωνικό, ιδεολογικό και πολιτισμικό «απόθεμα» των γενιών των προκατόχων τους. Ήταν όλοι σχετιζόμενοι με την Καθολικοί θρησκεία, αφοσιωμένοι στα ιδανικά της κοινότητας, ιδιαίτερα υπερήφανοι για την Ιρλανδική τους κληρονομιά και δεσμευμένοι στον αγώνα για την εκδίωξη των Βρετανών από την Ιρλανδία. Πολλοί από αυτούς υπήρξαν απόφοιτοι Καθολικών σχολείων στα οποία διδάχθηκαν την Ιρλανδική γλώσσα και ιστορία. Μεγάλος αριθμός όσων εντάχθηκαν στον I.R.A προέρχονταν από Καθολικά γκέτο στα οποία μεγάλωσαν σαν πολίτες δεύτερης κατηγορίας σε ένα περιβάλλον γεμάτο δογματική βία, στερήσεις και φόβο. (English,2003:26).

Οι πρώτοι ηγέτες του I.R.A στις αρχές της δεκαετίας του 1970 παρουσίαζαν κάποια κοινά χαρακτηριστικά: Όλοι τους είχαν εκτεταμένη εμπειρία στην συγκεκριμένη οργάνωση, είχαν οικογενειακές ή κοινοτικές διασυνδέσεις με τον I.R.A, είχαν συλληφθεί και εκτίσει ποινές φυλάκισης για τη δράση τους και ήταν όλοι Καθολικοί. (English, 2003:109). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για να κατανοηθεί η κουλτούρα από την οποία προέρχονταν τα πρώτα μέλη του I.R.A ;ήταν ο γεννημένος και μεγαλωμένος στο Cork Daithi O' Conell ,μέλος του πρώτου επταμελούς Στρατιωτικού Συμβουλίου του I.R.A/ Εντάχθηκε στον I.R.A στα εφηβικά του χρόνια και σύντομα έγινε ενεργός ακτιβιστής. Κατά τη διάρκεια μιας επιδρομής τραυματίστηκε από σφαίρα, συνελήφθη και καταδικάστηκε σε 8 χρόνια φυλάκιση. Αμέσως μετά την αποφυλάκισή του επέστρεψε στην τρομοκρατική οργάνωση ως ενεργό μέλος της.

Όμως ενώ οι πεπειραμένοι και δοκιμασμένοι στον ένοπλο αγώνα ακτιβιστές όπως ο O'Conell συγκρότησαν τον πυρήνα του I.R.A, τα απλά μέλη προέρχονταν από διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά υπόβαθρα και εντάχθηκαν στον I.R.A για διαφορετικούς λόγους. Παρόλο που στην οργάνωση αντιπροσωπεύονταν όλες οι κοινωνικές τάξεις , τα περισσότερα από τα στρατολογημένα μέλη του I.R.A προέρχονταν από επαρχιακές αγροτικές πόλεις και από την μικροαστική τάξη. Συχνά εντάσσονταν στον I.R.A κατά ομάδες με τους φίλους τους ή απλά ακολουθούσαν μέλη της οικογένειάς τους στην τρομοκρατική οργάνωση. (Mooney,2002:54). Οι οικογενειακοί δεσμοί υπήρξαν πολύ σημαντικοί για τον I.R.A και οι οικογένειες ήταν ιδιαίτερα υποστηρικτικές στα μέλη τους που εντάσσονταν στην οργάνωση ή σε άλλες οργανώσεις, υποστηρικτικές της ομάδας. Ακόμα και ο ιστορικός ηγέτης του Sinn Fein ο Gerry Adams προερχόταν από μια οικογένεια με βαθιές Ρεπουμπλικανικές ρίζες. Ο πατέρας του αλλά

και δύο θείοι του ήταν πεπειραμένα μέλη του I.R.A που είχαν συμμετάσχει σε βίαιες δράσεις και είχαν καταδικαστεί για αυτό το λόγο σε ποινές φυλάκισης ενώ άλλοι συγγενείς του συμμετείχαν σε κινήματα που υποστήριζαν τον I.R.A. (English, 2003:109).

Οι οικογενειακές διασυνδέσεις και η προσδοκία να εξελιχθούν διαμέσου του I.R.A αποτέλεσαν ασφαλώς παράγοντες που προσέδωσαν κίνητρο σε πολλούς νέους Βορειο-Ιρλανδούς προκειμένου να ενταχθούν στον I.R.A. Ωστόσο η μεγάλη πλειοψηφία όσων στρατολογήθηκαν στην οργάνωση τις δεκαετίες του 1970 και του 1980 εμπνεύστηκαν τη συμμετοχή τους σε αυτήν εξαιτίας των ενεργειών του Βρετανικού κράτους. Σε σχετικές συνεντεύξεις πολλοί από όσους στρατολογήθηκαν στον I.R.A επισήμαναν ότι ο Βρετανικός στρατός και η Βρετανική κυβέρνηση με τη βία που άσκησαν στην Καθολική κοινότητα αποτέλεσαν τους καλύτερους στρατολόγους μελών για τον I.R.A και ενίσχυσαν μεταξύ των καθολικών κινήματων και ομάδων την κουλτούρα του ένοπλου αγώνα. Ένας εκ των ηγετών του I.R.A ο Martin McGuinness συνόψισε την συγκεκριμένη κατάσταση ως εξής:

«Μου ήταν εντελώς ξεκάθαρο ότι οι άνθρωποι της κοινότητας από την οποία προερχόμουν αντιμετωπίζονταν ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας μέσα στην ίδια τους τη χώρα. Το κράτος που δημιουργήθηκε από τη διχοτόμηση της Ιρλανδίας ήταν ένα κράτος με «Ενωτική» λογική για ανθρώπους με «Ενωτικές» πεποιθήσεις. Και κάθε προσπάθεια για όποια αναγνώριση της «Ιρλανδικότητας» αντιμετωπιζόταν με δυσaráσκεια από τις κρατικές αρχές. Οι Καθολικοί δεν διέθεταν τις ελευθερίες που απολάμβαναν άλλα τμήματα της κοινότητας και στην πραγματικότητα ήταν θύματα αδιάστακτων διακρίσεων από μέρους της «ενωτικής» διοίκησης (στη Βόρεια Ιρλανδία)» (English, 2003:125).

Σημείο αναφοράς στη στρατολόγηση μελών στον I.R.A αποτέλεσαν τα γεγονότα στις 30 Ιανουαρίου του 1972 όταν Βρετανοί στρατιώτες άνοιξαν πυρ σε μια ομάδα άοπλων διαδηλωτών στο Belfast, σκοτώνοντας 14 πολίτες. Στον απόηχο της «Ματωμένης Κυριακής» (Bloody Sunday) ;όπως είναι ευρύτατο γνωστό το περιστατικό, η στρατολόγηση στον I.R.A εκτινάχθηκε στα ύψη. Τα γεγονότα εκείνης της ημέρας και η οργή που επικράτησε ανάμεσα στους Καθολικούς στη Β. Ιρλανδία οδήγησε εκατοντάδες, νεαρά κυρίως, άτομα να θελήσουν να ενταχθούν στον I.R.A και στην πραγματικότητα η οργάνωση απέκτησε πολύ περισσότερα δυνητικά μέλη από όσα μπορούσε να απορροφήσει. Αυτό το σκηνικό επαναλήφθηκε αρκετές φορές στις δεκαετίες του 1970 και του 1980. Κάθε σημαντική Βρετανική επίθεση εναντίον της Ιρλανδικής Καθολικής κοινότητας προκαλούσε την αθρόα προσέλευση υποψηφίων μελών στον I.R.A. Επομένως αξίζει να επισημανθεί ότι ο I.R.A , τουλάχιστον μέχρι τα τέλη της δεκαετίας

του 1980, δεν προέβη σε ιδιαίτερα ενεργές διαδικασίες προκειμένου να στρατολογήσει μέλη, αντίθετα είχε να επιλέξει από την αθρόα ροή υποψηφίων να ενταχθούν στην οργάνωση. Από τη στιγμή που κάποιος ακτιβιστής εντασσόταν στην οργάνωση, υποχρεωνόταν να δώσει έναν όρκο πίστης στους σκοπούς του I.R.A και στη συλλογική του ταυτότητα και σχετικά γρήγορα γινόταν ένα ολοκληρωμένο μέλος της ομάδας (Gill & Horgan 2013: 425-456).

Είναι άξιο αναφοράς τέλος, πως μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970, ο I.R.A. ήταν μια αποκλειστικά ανδρική οργάνωση. Υπήρχε στην ομάδα γυναικείο τμήμα, ωστόσο οι γυναίκες χρησιμοποιούνταν για δευτερεύουσες δραστηριότητες και όχι στην πρώτη γραμμή του ένοπλου αγώνα.⁷ Ωστόσο τη δεκαετία του 1980 αυτό άλλαξε, μετά και την έκκληση του Gerry Adams προς τις γυναίκες στα τέλη της δεκαετίας του 1970, να ενταχθούν στον I.R.A. Από εκείνο το σημείο και μετά οι γυναίκες ανέλαβαν σημαντικούς ρόλους στον I.R.A. Κάποιες μάλιστα ανέλαβαν ηγετικά πόστα στην ομάδα και άλλες συμμετείχαν σε επικίνδυνες τρομοκρατικές επιχειρήσεις. (Moloney, 2002:204).

Η στρατολόγηση μελών στην E.T.A

Η συντριπτική πλειοψηφία των μελών της E.T.A (γνωστοί και ως etarras) αποτελούνταν από αυτονομιστές και εθνικιστές Βάσκους μεταξύ 20 και 30 ετών. Οι περισσότεροι προέρχονταν από μικρές πόλεις ή περιοχές όπου η Βασκική γλώσσα χρησιμοποιείτο ευρύτατα και σχεδόν όλοι ήταν φοιτητές πλήρους φοίτησης. Σε κοινωνικό επίπεδο τα μέλη της E.T.A και του I.R.A παρουσίαζαν αρκετές ομοιότητες. Όπως προαναφέρθηκε, τα περισσότερα μέλη του I.R.A προέρχονταν από τις αγροτικές επαρχίες και την μικροαστική τάξη. Από την άλλη πλευρά οι περισσότεροι από όσους εντάχθηκαν στην E.T.A ανήκαν σε οικογένειες της μικροαστικής ή της μεσαίας τάξης, κάποιοι ανήκαν στο εργατικό στρώμα και λίγοι προέρχονταν από την τάξη των αγροτών (Clark,1984:144) Παραλληλίες μπορούν να εντοπιστούν κυρίως στο ζήτημα της γλώσσας. Όπως και τα μέλη του I.R.A, οι ακτιβιστές της E.T.A μιλούσαν σε πολύ καλό επίπεδο την τοπική γλώσσα. Στην πραγματικότητα μαζί με τα στρατόπεδα εκπαίδευσης όπου τα μέλη της μάθαιναν να χρησιμοποιούν τα όπλα, η οργάνωση χρησιμοποιούσε ιδιωτικές κατοικίες όπου παραδίδονταν στα μέλη της εντατικά μαθήματα της Βασκικής γλώσσας (Woodworth, 2002:106).

Μια εμφανής αντίθεση ανάμεσα στον I.R.A και την E.T.A είναι ότι η τελευταία υποχρεώθηκε από τη αρχή να αναζητήσει και να στρατολογήσει μέλη. Κατά την εποχή της δικτατορίας του

⁷ Στο Πράσινο Βιβλίο (Green Book) του I.R.A αναφέρεται ότι οι γυναίκες πρέπει να χρησιμοποιούνται σε δευτερεύουσες δραστηριότητες της οργάνωσης επειδή μιλούν πολύ και ιδιαίτερα στον επίσκοπο της ενορίας τους

Franco η Βασκική γλώσσα τέθηκε εκτός νόμου και απαγορεύτηκε. Τα παιδιά των Βάσκων απαγορευόταν να χρησιμοποιούν τη γλώσσα στο σχολείο, να παίζουν παραδοσιακά Βασκικά μουσικά όργανα ή ακόμη και να τραγουδούν Βασκικά τραγούδια. Τέτοιες πρακτικές διακρίσεων δημιούργησαν μεγάλη πικρία και δυσαρέσκεια ανάμεσα στους νεαρούς Βάσκους που συχνά εξεγείρονταν κατά της κυβέρνησης συμμετέχοντας σε εργατικές διαδηλώσεις και απεργίες, ενώ συχνά εντάσσονταν σε παράνομες ομάδες αποτελούμενες κυρίως από φοιτητές. Αυτοί οι νέοι άνθρωποι, με το υπόβαθρο της διαμαρτυρίας για την απειλή κατά της Βασκικής κουλτούρας αποτελούσαν εύκολο στόχο για του; υπεύθυνους στρατολόγησης της E.T.A που εκμεταλλεύονταν δραστηριότητες όπως παραδοσιακές Βασκικές γιορτές ή ορειβατικές και ποδηλατικές εκδηλώσεις προκειμένου να έρχονται σε επαφή με πιθανά υποψήφια μέλη. Εάν το πιθανό μέλος εξέφραζε άμεσο ενδιαφέρον προκειμένου να ενταχθεί στην οργάνωση ο άνθρωπος της E.T.A που είχε κάνει την επαφή γινόταν ο εκπαιδευτής του νέου μέλους που θα τον οδηγούσε στη μακρά διαδικασία προκειμένου να γίνει πλήρες μέλος της ομάδας. Ουσιαστικά το νέο μέλος γινόταν πρώτα κοινωνός της συλλογικής ταυτότητας και της κουλτούρας της ομάδας πριν ενταχθεί στο επιχειρησιακό της σκέλος (Clark, 1984:153-158).

Η ίδια τακτική στρατολόγησης συνεχίστηκε και μετά την πτώση του καθεστώτος Franco. Αρχικά τα νέα μέλη λάμβαναν ελάχιστη πληροφόρηση για την E.T.A και επιφορτίζονταν με δευτερεύοντα καθήκοντα που εάν τα έφερναν σε πέρας με επιτυχία, αναλάμβαναν πιο πολύπλοκες ευθύνες. Τα πρώτα στάδια της διαδικασίας ένταξης στην οργάνωση ήταν σχεδιασμένο ώστε να δημιουργήσει έναν νοητικό, συναισθηματικό και «νομικό» δεσμό της E.T.A με το νέο μέλος. Καθώς το άτομο αφιέρωνε όλο και περισσότερο χρόνο και συναισθηματική ενέργεια στην τρομοκρατική οργάνωση γινόταν όλο και δυσκολότερο για εκείνο να εγκαταλείψει την ομάδα. Επιπρόσθετα εάν είχε συμμετάσχει για λογαριασμό της οργάνωσης σε κάποιες παράνομες δραστηριότητες, η οργάνωση μπορούσε να χρησιμοποιήσει αποδείξεις για την ανάμιξη του μέλους ως εκβιασμό προκειμένου να το αναγκάσει να παραμείνει στην E.T.A. Από τη στιγμή της πρώτης επαφής μέχρι το σημείο που το νέο μέλος έδινε τον όρκο της E.T.A υπολογίζεται ότι μεσολαβούσε ένα διάστημα περίπου ενός έτους. Στις δεκαετίες του 1970 και του 1980 ο αριθμός των ενεργών μελών της οργάνωσης υπολογίζεται σε γενικές γραμμές ότι κυμαινόταν μεταξύ 100 και 600. Ωστόσο κάποιες αναφορές επισημαίνουν ότι τα μέλη μπορεί να έφταναν και τα 2000 (Mahoney, 2018: 916-940).

Πάντως δεν ήταν όλοι οι νέοι Βάσκοι πρόθυμοι να ενταχθούν στην E.T.A. Πολλοί από εκείνους που είχε πλησιάσει η οργάνωση αντιστάθηκαν στις «ελκυστικές» της προτάσεις για μήνες ή και για χρόνια ενώ κάποιοι αντιστάθηκαν ολοκληρωτικά. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι σε

αντίθεση με τους εκατοντάδες Ιρλανδούς που εντάχθηκαν στον I.R.A ως απάντηση σε μια απροκάλυπτη καταπίεση και στις επιθέσεις από το Βρετανικό κράτος,, τα περισσότερα μέλη της E.T.A δεν υποχρεώθηκαν να ενταχθούν στην οργάνωση εξαιτίας κάποιου καταλυτικού γεγονότος. Αν και οι νεαροί Βάσκοι έπρεπε να απέχουν από τη χρήση της Βασκικής γλώσσας προς χάρη της Ισπανικής, μπορούσαν να διατηρούν μια σχετικά άνετη ζωή σε οικογένειες των οποίων τα μέλη δεν διώκονταν για τις αυτονομιστικές ή εθνικιστικές τους απόψεις. Επιπρόσθετα δεν ήταν θύματα διακρίσεων όσο αφορά την κατοικία, την εκπαίδευση ή την εργασία. Στην ουσία δεν είχαν εμπειρίες καθημερινής ταπείνωσης και στερήσεων όπως οι νεαροί Ιρλανδοί. Για το λόγο αυτό, η απόφαση ένταξης στην E.T.A είχε περισσότερο προσωπικό χαρακτήρα και συχνά ήταν αποτέλεσμα μακρών συζητήσεων και προσωπικής «ενδοσκόπησης». Τέτοιες συζητήσεις γίνονταν συνήθως με άλλα, ήδη ενταγμένα στην E.T.A άτομα, καθώς η απόφαση κάποιου να ενταχθεί στην οργάνωση δεν αποτελούσε συνήθως θέμα συζήτησης με την οικογένεια ή φίλους. Η E.T.A δεν αποτελούσε μια οικογενειακή υπόθεση, όπως συνέβαινε κατά κόρον με τον I.R.A., Στην πραγματικότητα η ανάμιξη κάποιου μέλους της οικογένειας με την E.T.A γινόταν γνωστή με τη σύλληψη ή τον θάνατό του.

Μια ακόμη διαφορά όσο αφορά τη στρατολόγηση μελών στον I.R.A και την E.T.A είναι ότι σε αντίθεση με του; Ιρλανδούς που αποκτούσαν μακροχρόνια σχέση με την οργάνωση , μεγάλος αριθμός μελών της E.T.A εγκατέλειψαν την οργάνωση ή προσπάθησαν να την εγκαταλείψουν. Σε πολλούς από αυτούς ο ένοπλος αγώνας της E.T.A για την αυτονομία και ανεξαρτησία της Χώρας των Βάσκων φάνταζε μάταιος και χωρίς ελπίδα. Επιπρόσθετα ένοιωθαν να έχουν κουραστεί από την ασταθή και επικίνδυνη ζωή στην οποία υποχρεώνονταν. Η εγκατάλειψη της E.T.A ωστόσο αποδεικνυόταν το ίδιο πολύπλοκη διαδικασία όπως εκείνη της ένταξης . Τα πρώην μέλη της οργάνωσης αποτελούσαν αυτόματα, μετά τη φυγή του;, στόχους της τρομοκρατικής οργάνωσης. Πολλοί από αυτούς προδόθηκαν από την ίδια την E.T.A με αποτέλεσμα να συλληφθούν από τις ισπανικές αρχές και να φυλακιστούν ενώ άλλοι δολοφονήθηκαν από τους πρώην συντρόφους τους. Αυτή η πρακτική αποτελεί σύνηθες χαρακτηριστικό των τρομοκρατικών οργανώσεων οι οποίες αντιμετωπίζουν την τάση φυγής στρατολογημένων μελών τους ως προδοσία του αρχικά συμφωνημένου ένοπλου αγώνα.

Η εσωτερική δομή και η επιχειρησιακή δράση

Μέχρι το 1977 ο I.R.A παρέμεινε οργανωμένος σχεδόν με τον ίδιο τρόπο, με στόχο τη δημιουργία μιας στρατιωτικού τύπου οργάνωσης στα πρότυπα του Βρετανικού στρατού και με την ιδέα της ενωμένης Ιρλανδίας, όπου η οργάνωση θα μετασχηματιζόταν σε νομιμοποιημένη

κυβέρνηση. Στην κορυφή της στρατιωτικής ιεραρχίας του I.R.A βρισκόταν το Γενικό Στρατιωτικό Συνέδριο που αποτελούσε την ανώτατη αρχή της οργάνωσης. Στη συνέχεια υπήρχε το επταμελές Στρατιωτικό Συμβούλιο το οποίο ήταν το διευθυντικό σώμα της ομάδας και τα μέλη του εκλέγονταν από το Εκτελεστικό Στρατιωτικό Σώμα που ήταν δωδεκαμελές και ακολουθούσε στην ιεραρχία. Τα μέλη του Εκτελεστικού Σώματος ορίζονταν από το Στρατιωτικό Συνέδριο. Στο τέλος της διοικητικής ιεραρχίας βρισκόταν ο Υπεύθυνος Προσωπικού που αποτελούσε επιλογή του Στρατιωτικού Συμβουλίου. Η Γενική Διοίκηση ή το Επιχειρησιακό Κέντρο του I.R.A ήταν διαχωρισμένο σε τμήματα και είχε σαν έδρα το σχετικά ασφαλές περιβάλλον της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας στο νότο αλλά ο πόλεμος κατά των Βρετανών λάμβανε χώρα αποκλειστικά στη Βόρεια Ιρλανδία (English, 2005)

Σε πολιτικό επίπεδο η σημαντικότερη αλλαγή μετά τη διχοτόμηση του I.R.A το 1969 ήταν η αντανάκλαση της σχέσης της τρομοκρατικής οργάνωσης με τον πολιτικό φορέα του Sinn Fein. Παρόλο που ο I.R.A και το Sinn Fein συνιστούσαν δύο διαφορετικές οντότητες οι δύο οργανισμοί αποτελούσαν ουσιαστικά τα πολιτικά και στρατιωτικά συστατικά ενός μαζικού κινήματος καθώς είχαν πολλά κοινά ηγετικά στελέχη και μέλη. Από τη δεκαετία του 1970 ήταν φανερό ότι το Sinn Fein αποτελούσε επίσημα το πολιτικό σκέλος του I.R.A, πολύ περισσότερο όταν μία θέση στο επταμελές Στρατιωτικό Συμβούλιο του I.R.A προοριζόταν για τον ηγέτη του Sinn Fein. Παρά τον ρόλο που κατέλαβε το Sinn Fein στη διαδικασία λήψης αποφάσεων του I.R.A, πρέπει να τονιστεί ότι κατά τις δεκαετίες του 1970 και του 1980 ο πολιτικός φορέας παρέμεινε σε δευτερεύοντα ρόλο σε σχέση με τον I.R.A , περιοριζόμενος στην υποστήριξη της ιδεολογικής καμπάνιας για μια ενωμένη Ιρλανδία (Moloney, 2005: 500-510)

Προκειμένου να γίνει κατανοητός ο δομικός μετασχηματισμός του I.R.A με το πέρασμα των χρόνων, η οργανωτική και επιχειρησιακή του υπόσταση μπορεί να διαχωριστεί σε πέντε φάσεις καθεμιά από τις οποίες περιλαμβάνει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όσο αφορά τη συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας της οργάνωσης. Η πρώτη φάση καλύπτει τα έτη από το 1969 ως το 1976 όπου ο I.R.A είχε μια στρατιωτική δομή οργάνωσης που κατέληγε στις μονάδες. Κάθε μονάδα ήταν υπεύθυνη για την ένοπλη μάχη σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή. Αυτή η περίοδος χαρακτηρίστηκε από τη χρήση βίας χωρίς διακρίσεις από όλες τις πλευρές με κορυφαίο γεγονός την «Ματωμένη Κυριακή» που οδήγησε σε μια χωρίς προηγούμενο επιτυχημένη προπαγάνδα υπέρ του I.R.A. Οι επιθέσεις της ένοπλης οργάνωσης χαρακτηρίστηκαν από ένταση με

αποτέλεσμα να αυξηθούν οι απώλειες αθώων πολιτών από όλες τις πλευρές⁸ Η δεύτερη φάση εκτείνεται από το 1977 ως το 1980 με μια μεγάλης κλίμακας αναδιοργάνωση της οργανωτικής δομής του I.R.A σε ένα πιο σφιχτό βασισμένο σε πυρήνες δίκτυο στο οποίο οι πυρήνες δρούσαν ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο. Αυτή η αλλαγή έδινε λιγότερη έμφαση στο πλήθος των εθελοντών ακτιβιστών και περισσότερη στην εχεμύθεια και την πειθαρχία.⁹ Επιπλέον προέκυψαν σημαντικές αλλαγές σε επίπεδο ηγεσίας μέσω των οποίων ανέλαβαν ηγετικά καθήκοντα νεότεροι άνθρωποι όπως οι Βορειο-Ιρλανδοί Gerry Adams και Martin McGuinness που έγιναν Υπεύθυνοι Προσωπικού του I.R.A το 1977 και το 1979 αντίστοιχα. Οι αλλαγές σε ηγετικό επίπεδο προέκυψαν μέσα από τη δημιουργία της Βόρειας Διοίκησης η οποία συντόνιζε τις επιχειρήσεις της οργάνωσης στις έξι κομητείες της Βόρειας Ιρλανδίας (Moloney, 2003:513).

Η δεκαετία 1981-1989 συνιστά την τρίτη φάση και καλύπτει την αυξανόμενη πολιτικοποίηση του Ρεπουμπλικανικού κινήματος που προέκυψε μετά τις απεργίες πείνας το 1981 των φυλακισμένων μελών του I.R.A που είχαν σαν αποτέλεσμα το θάνατο 10 Ρεπουμπλικάνων από τους οποίους 7 ήταν μέλη του I.R.A. Μάλιστα ο ηγέτης των φυλακισμένων μελών του I.R.A Bobby Sands συμμετείχε κατά τη διάρκεια της απεργίας πείνας σε επαναληπτικές εκλογές και κατόρθωσε να εκλεγεί βουλευτής στο Βρετανικό Κοινοβούλιο λίγο καιρό πριν πεθάνει στις φυλακές. Η τέταρτη φάση 1992-1994 καλύπτει την περίοδο των μυστικών διαπραγματεύσεων ανάμεσα στις ηγεσίες του I.R.A και των κυβερνήσεων Μεγάλης Βρετανίας και Ιρλανδίας για επίτευξη συμφωνίας για το τέλος της σύγκρουσης και αφορά ένα μεταβατικό στάδιο διαμέσου δηλώσεων κατάπαυσης του πυρός. Τέλος η πέμπτη φάση (1995-1998) καλύπτει το διάστημα κατά το οποίο οι διαπραγματεύσεις έλαβαν δημόσιο χαρακτήρα έως την τελική κατάπαυση του πυρός με τη Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής (Good Friday Agreement) το 1998, που για πολλούς συμβολίζει το τέλος της σύγκρουσης στη Βόρεια Ιρλανδία (Gill & Horgan, 2013:437).

Τη δεκαετία του 1970 η E.T.A μετέβαλε την πολύπλοκη οργανωτική της δομή κατά την προηγούμενη δεκαετία.. Το κέντρο λήψης αποφάσεων της οργάνωσης ήταν γνωστό ως Διευθυντήριο (Directorate) που περιλάμβανε 35-40 μέλη που ζούσαν κρυφά στο σχετικά

⁸ Χαρακτηριστικά είναι τα γεγονότα της αποκαλούμενης «Ματωμένης Παρασκευής» (Bloody Friday), όταν στις 21 Ιουλίου του 1972 στο Belfast, μέσα σε διάστημα λιγότερο των δύο ωρών εξεράγησαν 22 αυτοσχέδιοι εκρηκτικοί μηχανισμοί που είχαν σαν αποτέλεσμα να σκοτωθούν 9 άτομα μεταξύ των οποίων 6 πολίτες και να τραυματιστούν περισσότερα από 130.

⁹⁹ Τα αποτελέσματα των δομικών αλλαγών έγιναν εμφανή σχεδόν αμέσως ,καθώς μέσα σε ένα χρόνο υπήρξαν 465 λιγότερες κατηγορίες για αδικήματα που σχετιζόνταν με τη δράση του I.R.A.

ασφαλές περιβάλλον της Χώρας των Βάσκων σε Γαλλικό έδαφος. Στην κορυφή της ιεραρχίας βρισκόταν ο ηγέτης της E.T.A που επέβλεπε το σύνολο της οργάνωσης, και ακολουθούσε η επταμελής Εκτελεστική Επιτροπή κάθε μέλος της οποίας ήταν υπεύθυνο για διαφορετικό επιχειρησιακό ή οργανωτικό τμήμα της ομάδας.¹⁰ Στην Ισπανία η E.T.A ήταν διαχωρισμένη σε έξι γεωγραφικές ζώνες και εμφάνιζε χαλαρή δομή. Σε επιχειρησιακό επίπεδο τα μέλη διαχωρίζονταν σε μικρούς πυρήνες και λειτουργούσαν με σχετικά μεγάλη αυτονομία, επιλέγοντας τους δικούς τους στόχους, αποφασίζοντας για τις μεθόδους τους, συντάσσοντας τις προκηρύξεις ανάληψης ευθύνης για τις επιθέσεις τους. Κάθε πυρήνας ήταν σχετικά μικρός και των αποτελούσαν 3-4 μέλη που ζούσαν κανονικά στα σπίτια τους με τις οικογένειές τους και αναλάμβαναν μυστικές επιχειρήσεις στις γύρω περιοχές. Συνήθως ήταν αποκομμένοι από την υπόλοιπη τρομοκρατική οργάνωση και στην πραγματικότητα γνώριζαν τα ονόματα ενός ή δύο μελών της E.T.A οι οποίοι λάμβαναν και μετέδιδαν μηνύματα από την ηγεσία της οργάνωσης. Υπολογίζεται ότι κατά τις δεκαετίες του 1970 και του 1980 υπήρχαν 100-200 τέτοιοι πυρήνες σε κάθε χρονική στιγμή. (Waldman, 2005:250-254))

Μετά το διαχωρισμό της σε δύο ομάδες το 1974, στην πολιτικο-στρατιωτική E.T.A (ETA-pm) και στην στρατιωτική E.T.A (ETA-m), η πρώτη επιχείρησε να συνδυάσει πολιτικές πρωτοβουλίες και ταυτόχρονα βίαιες ενέργειες μέχρι τις αρχές του 1980 οπότε και εγκατέλειψε οριστικά τον ένοπλο αγώνα. Αντίθετα η ETA-m (στο εξής E.T.A) παρέμεινε πιστή στην δέσμευσή της για την απελευθέρωση της Χώρας των Βάσκων από το καταπιεστικό Ισπανικό κράτος συνεχίζοντας την ένοπλη δραστηριότητα. Η ομάδα διατήρησε άθικτη την οργανωτική της δομή και δεν ασχολήθηκε καθόλου με την πολιτική μέχρι και το 1978 όταν υποστήριξε την ίδρυση του κόμματος Herri Batasuna από οποίο από εκείνη τη στιγμή και μετά λειτούργησε ως το πολιτικό σκέλος της E.T.A. Πάντως όπως ακριβώς συνέβη με το Sinn Fein και τον I.R.A το Herri Batasuna παρέμεινε σε δευτερεύοντα ρόλο σε σχέση με την E.T.A.

Από το 1977 έως το 1987 η E.T.A ανέλαβε την ευθύνη για μια σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων παρά το γεγονός ότι η Ισπανική κυβέρνηση είχε παραχωρήσει στην περιφέρεια των Βάσκων προνόμια που την καθιστούσαν μια ημι-αυτόνομη περιοχή. Η επόμενη δεκαετία ως το 1997

¹⁰ Για παράδειγμα ο Διευθυντής Πολιτικής Λειτουργίας αποφάσιζε για την επιλογή των στόχων δηλαδή ποιος θα δολοφονηθεί και πότε. Πέρα από το Διευθυντήριο, σχεδόν όλα τα σπίτια για την κάλυψη των μελών, τα αυτοκίνητα που χρησιμοποιούσε η οργάνωση, η εγκαταστάσεις για την εκπαίδευση των μαχητών και οι κρυψώνες των όπλων που ανήκαν στην τρομοκρατική ομάδα, βρίσκονταν σε Βασκικές πόλεις στο έδαφος της Γαλλίας.

σημαδεύτηκε από εκατοντάδες επιθέσεις της οργάνωσης αλλά αποτέλεσε και μια χρονική περίοδο όπου έγινε προσπάθεια για διαπραγματεύσεις με την Ισπανική κυβέρνηση προκειμένου να σταματήσει η σύγκρουση. Τον Σεπτέμβριο του 1998 η Ε.Τ.Α προχώρησε σε μονόπλευρη και επ' αόριστο κατάπαυση του πυρός η οποία διήρκησε μέχρι το τέλος του 1999 όταν οι συνομιλίες με την κυβέρνηση οδηγήθηκαν σε αδιέξοδο. Το 2003 η Ισπανική κυβέρνηση έθεσε εκτός νόμου το Herri Batasuna και ενώ το 2006 η τρομοκρατική οργάνωση προχώρησε σε μόνιμη κατάπαυση του πυρός ως κίνηση καλής θέλησης προκειμένου να διαπραγματευτεί με την κυβέρνηση. Ωστόσο τον Δεκέμβριο του 2006 η Ε.Τ.Α ανέλαβε την ευθύνη για την τοποθέτηση βόμβας στο αεροδρόμιο της Μαδρίτης που είχε σαν αποτέλεσμα τον θάνατο 2 ανθρώπων και για άλλες 7 επιθέσεις μέχρι το καλοκαίρι του 2009. Τον Αύγουστο του 2009 συνελήφθη στη Γαλλία ο στρατιωτικός ηγέτης της Ε.Τ.Α Mikel Garikoitz Aspiazu Rubina, γνωστός με το ψευδώνυμο Txeroki, καθώς και οι πέντε διάδοχοί του γεγονός που έχει ερμηνευτεί ως το οριστικό τέλος της σύγκρουσης της Ε.Τ.Α με το Ισπανικό κράτος. (Leonisio et. al, 2017)

Συνοψίζοντας το ζήτημα της εσωτερικής δομής του I.R.A και της Ε.Τ.Α είδαμε ότι οι δύο τρομοκρατικές οργανώσεις παρουσίαζαν ομοιότητες αλλά και σημαντικές διαφορές. Η κεντρική διοίκηση αλλά και το κέντρο επιχειρήσεων των δύο οργανώσεων είχαν ως έδρα τους ξένο έδαφος, στην περίπτωση του I.R.A τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας και σε εκείνη της Ε.Τ.Α τα Γαλλικά Βασκικά εδάφη. Μετά το 1974 και οι δύο ομάδες οργανώθηκαν σε πυρήνες δράσης και προσκόλλησαν στην συγκρουσιακή τους πολιτική με τα κράτη της Μ. Βρετανίας και της Ισπανίας ένα πολιτικό σκέλος το οποίο όμως και στις δύο περιπτώσεις παρέμεινε υφιστάμενο της τρομοκρατικής οργάνωσης. Από την άλλη πλευρά, σε αντίθεση με τον I.R.A που είχε συλλογική ηγεσία, στην κορυφή της διοικητικής ιεραρχικής πυραμίδας της Ε.Τ.Α βρισκόταν ένας ηγέτης ο οποίος έλεγχε ολόκληρη την τρομοκρατική οργάνωση. Άλλη μια σημαντική αντίθεση είναι ότι το Herri Batasuna, σε αντίθεση με το Sinn Fein, δεν διέθετε κάποιον εκπρόσωπο στην Εκτελεστική Επιτροπή της Ε.Τ.Α και για αυτό το λόγο δεν διαδραμάτιζε σοβαρό ρόλο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της οργάνωσης. Επιπρόσθετα τα φυλακισμένα μέλη της Ε.Τ.Α δεν είχαν δημιουργήσει ένα παράλληλο οργανωτικό κέντρο μέσα στις φυλακές όπως είχαν κάνει τα αντίστοιχα μέλη του I.R.A. Υπήρχε επίσης μια σημαντική διαφορά όσο αφορά το μέγεθος των δύο τρομοκρατικών οργανώσεων. Στον I.R.A υπήρχαν σχεδόν διπλάσια μέλη από ότι στην Ε.Τ.Α. Τέλος ο τρόπος οργάνωσης των δύο ομάδων σε πυρήνες ήταν διαφορετικός καθώς στην Ε.Τ.Α οι πυρήνες απολάμβαναν μεγάλο καθεστώς αυτονομίας ενώ στον I.R.A οι πυρήνες καθοδηγούνταν ολοκληρωτικά από την κεντρική διοίκηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Συγκρουσιακή Πολιτική, Ένοπλη Πάλη και Κινηματικές Δομές

Η μελέτη των τρομοκρατικών οργανώσεων καταδεικνύει συχνά, όπως παρατηρούμε και στις περιπτώσεις του I.R.A και της E.T.A, τη σχέση ανάμεσα στα κοινωνικά κινήματα και τις ομάδες που επιλέγουν τη βία για την επίτευξη των σκοπών τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις η κινηματική στασιμότητα αποτελεί βασικό λόγο τροφοδότησης της ένοπλης πάλης καθώς τα πιο σκληροπυρηνικά μέλη των κινήματων χρησιμοποιούν τη βία προκειμένου να αναζωπυρώσουν τη «φωτιά» του αγώνα. Οι ακτιβιστές επομένως, αποκόπτονται από τον κοινωνικό τους περίγυρο δημιουργώντας εξτρεμιστικές οργανώσεις αντίστασης. Συχνά οι μελετητές των τρομοκρατικών οργανώσεων υπογραμμίζουν ότι οι ένοπλες ομάδες βρίσκονται σχεδόν πανταχού παρούσες επειδή υιοθετούν ένα πυρηνικό μοντέλο μυστικών ομάδων που είναι οργανωμένες με μια χαλαρή ιεραρχική δομή (Jackson, 2006: 241-262 και Shapiro, 2005).

Αυτές οι ομάδες ωστόσο βρίσκονται αντιμέτωπες με σοβαρούς περιορισμούς και δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν συνηθισμένους οργανωτικούς τρόπους προκειμένου να επιβάλλουν κανόνες συμμόρφωσης και παρακολούθησης των μελών τους. Επομένως οι ένοπλες ομάδες χρησιμοποιούν τη βία για οργανωτικούς σκοπούς όπως η εξεύρεση πόρων, η στρατολόγηση μελών και η εσωτερική τους επικοινωνία. Εφόσον όμως η βία των τρομοκρατικών ομάδων επιδεινώνει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, είναι αντιπαραγωγικό για αυτές τις ομάδες να στηρίζονται μόνο στη βία για να αντιμετωπίσουν οργανωτικά προβλήματα καθώς αυτό μπορεί να επιταχύνει το τέλος τους. Η επιβίωση αποτελεί επιτακτική ανάγκη για τις τρομοκρατικές οργανώσεις και η μονοδιάστατη εστίαση στη βία εξηγεί γιατί πολλές τέτοιου είδους οργανώσεις δεν διατηρήθηκαν στο χρόνο. Η βία σαν ένα οργανωτικό εργαλείο, λαμβανομένων υπόψη των εγγενών περιορισμών της, δεν μπορεί να εξηγήσει τη μεγάλη διάρκεια ζωής τρομοκρατικών οργανώσεων όπως ο I.R.A και η E.T.A.

Ένας εναλλακτικός μηχανισμός που συμβάλλει στη διασφάλιση της οργανωτικής αναπαραγωγής και τη διατήρηση της ένοπλης πάλης είναι η ανάπτυξη πολιτικο-στρατιωτικών κινηματικών δομών μέσα από τον σχηματισμό συμμαχικών και ορατών στην κοινωνία κινηματικών οργανώσεων, ο συντονισμός δηλαδή μη βίαιης πολιτικής πρακτικής με την ένοπλη πάλη και η δημιουργία μιας κινηματικής ταυτότητας βασισμένης γύρω από στρατηγικούς στόχους και αιτήματα νομιμοποίησης. Η ανάπτυξη κινηματικών δομών από τις τρομοκρατικές οργανώσεις αντιμετωπίζει σε μεγάλο βαθμό τα οργανωτικά τους προβλήματα αλλά παράλληλα αυξάνει την

κοινωνική ορατότητα σε μια χαμηλού επιπέδου βία διαμέσου συλλογικής δράσης που εκτείνεται σε διάφορους τομείς της ζωής. Παράλληλα αντισταθμίζει την σημασία της «ταμπέλας» της τρομοκρατικής οργάνωσης παρουσιάζοντάς την ως την εμπροσθοφυλακή ενός λαϊκού κινήματος και ουσιαστικά μεταβάλλει την κουλτούρα που περικλείει την ομάδα (Duhart, 2017:3). Γίνεται κατανοητό ότι όσο η τρομοκρατική ομάδα απομακρύνεται από τον κοινωνικό της περίγυρο τόσο αυξάνεται η πολιτική της περιθωριοποίηση και μειώνεται η συμβολική επίδραση της βίας που χρησιμοποιεί. Υπό αυτές τις συνθήκες η βία γίνεται αντιληπτή όπως είχε πει χαρακτηριστικά ο ηγέτης της E.T.A p-m Eduardo Moreno «σαν ένας ιδιωτικός πόλεμος πέρα από τα ενδιαφέροντα των μαζών» (Euskadi Ta Akatasuma, 1980:129).

Το βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τα πολιτικο-στρατιωτικά κινήματα είναι το πώς θα καταφέρουν να συντονίσουν τον ένοπλο και τον μη ένοπλο ακτιβισμό (della Porta, 2013:171.172). Ο συγκεντρωτισμός και η κεντρική διαχείριση αποτελεί μια βέλτιστη τακτική για την επίτευξη των στόχων του κινήματος καθώς δίνει τη δυνατότητα να ελέγχεται η βία διευκολύνοντας την ανάπτυξη του πολιτικού σκέλους της οργάνωσης. Ωστόσο η κεντρική διαχείριση αντιμετωπίζει άλλους κινδύνους. Τα συμμαχικά στην τρομοκρατική οργάνωση κινήματα που επιφορτίζονται με πολιτικές ακτιβιστικές αποστολές μπορεί να αποδειχθούν ευάλωτα και τα μέλη τους να κινδυνεύουν με σύλληψη δεδομένου του σχετικά δημόσιου ακτιβισμού τους. Αυτή η προοπτική δημιουργεί πρόβλημα και στην ίδια την τρομοκρατική οργάνωση η οποία κινδυνεύει να γίνει ορατή στις διωκτικές αρχές. Από την άλλη πλευρά, εάν επιλέγονται αποκεντρωτικές δομές εμφανίζονται σοβαρά προβλήματα συντονισμού της οργάνωσης.

Παρουσιάζοντας την υπόστασή τους ως μέρος ενός ευρύτερου κινήματος –όπως για παράδειγμα συνέβη με τον I.R.A με το Κίνημα για τα Πολιτικά Δικαιώματα και με το Ιρλανδικό Ρεπουμπλικανικό Κίνημα και με την E.T.A με το Βασκικό Εθνικό Απελευθερωτικό Κίνημα- και χρησιμοποιώντας κινηματικά ρεπερτόρια δράσης όπως δημόσιες διαμαρτυρίες, απόπειρες προπαγάνδας, και νομικές καμπάνιες, οι ένοπλες ομάδες επιχειρούν να εκθέσουν την πολιτική τους νομιμοποίηση εκμεταλλευόμενες την υποστήριξη της κοινής γνώμης σε συνδεόμενα με αυτές κινήματα. Εάν αυτή η διαδικασία είναι επιτυχημένη οι ένοπλες ομάδες αφομοιώνουν σε πρακτικό και συμβολικό επίπεδο τις κινηματικές δομές, επιμηκύνοντας τις βίαιες συγκρούσεις. Οι Βορειο- Ιρλανδοί και οι Βάσκοι ακτιβιστές διαμέσου της συλλογικής ταυτότητας των τρομοκρατικών οργανώσεων του I.R.A και της E.T.A εξέθεσαν συνειδητά προς το εξωτερικό τους περιβάλλον τα σύνδεσή τους με μη βίαια κοινωνικά κινήματα σε μια προσπάθεια να εξασφαλίσουν διάρκεια στο χρόνο και νομιμοποίηση.

Ο I.R.A και το κινηματικό περιβάλλον του

Είδαμε ότι το σύστημα των πυρήνων που εφάρμοζε ο I.R.A ενώ παρείχε σχετική ασφάλεια δημιούργησε οργανωτικά προβλήματα που έθεταν σε κίνδυνο την μακροχρόνια δράση του. Τα μέλη της οργάνωσης συμφωνούσαν ότι αυτό μπορούσε να εξισορροπηθεί με τη δημιουργία και εγκατάσταση γύρω από τον I.R.A μιας σειράς προστατευτικών κινηματικών ομάδων που θα περιέβαλαν την τρομοκρατική οργάνωση. Όπως χαρακτηριστικά είχε πει ο Gerry Adam στην εφημερίδα *Republican News* που εξέδιδε το Sinn Fein «Εάν έχουμε σε μια περιοχή μόνο μια μονάδα με ακτιβιστές του I.R.A οι Βρετανοί θα κερδίσουν απομονώνοντας ή απομακρύνοντας αυτή τη μονάδα από το υπόλοιπο κοινωνικό περιβάλλον. Εάν αυτή η μονάδα αποτελεί μέρος μιας επιθετικής Ρεπουμπλικανικής ή Λαϊκής αντιστασιακής δομής οι Βρετανοί θα πρέπει να απομακρύνουν οποιονδήποτε συνδέεται με αυτήν, από τους μαθητές μέχρι τους πελάτες των συνεταιρισμών και από τους εφημεριδοπώλες μέχρι τις επιτροπές πολιτών προτού μας νικήσουν» (*Republican News*, 29 Νοεμβρίου, 1976)

Ανάλογες διαπιστώσεις γίνονται και στο εγχειρίδιο που εξέδωσε ο I.R.A γνωστό ως «Πράσινο Βιβλίο» (Green Book) στο οποίο αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι εάν σε μια περιοχή δεν υπάρχουν προστατευτικές για τους μαχητές κινηματικές οργανώσεις «...ανεξάρτητα από το πόσο επιτυχημένοι είναι στη μάχη κατά των Βρετανών καταλήγουν μετά από μια σύντομη χρονική περίοδο στη φυλακή μην αφήνοντας καμία δομή και καμία δυνατότητα αντίστασης , στρατολόγησης , εκπαίδευσης και υποστήριξης πίσω τους» (The Green Book, 1977:9) Για το λόγο αυτό οι ακτιβιστές του I.R.A επιχείρησαν αν συγκροτήσουν ένα ένοπλο κίνημα με προκάλυψη τις οργανώσεις πολιτών. Οι Καθολικοί Ιρλανδοί είχαν επιτύχει από τη δεκαετία του 1970 μια περιορισμένη αυτο-κυβέρνηση διαμέσου διαφόρων μορφών ενώσεων πολιτών Ο Gerry Adams ο οποίος υπήρξε ενεργό μέλος τέτοιων ομάδων τις έβλεπε σαν ιδανικά «οχήματα» για την επέκταση του πολιτικού και στρατιωτικού αγώνα κατά των Βρετανών με μπροστάρη τον I.R.A: «Οι οργανώσεις πολιτών έχουν αυξηθεί καθώς εγείρονται νέα ενδεχόμενα. Τώρα έχουμε στεγαστικές επιτροπές, επιτροπές δρόμων, επιτροπές άμυνας επιτροπές βοήθειας στους φυλακισμένους και πιστωτικούς συνεταιρισμούς. Έχουμε αθλητικούς και πολιτιστικούς οργανισμούς, συνεργατικά σχήματα και οργανισμούς προώθησης της Ιρλανδικής γλώσσας που όλοι εργάζονται στη βάση της κοινωνίας Όλες οι οργανώσεις πολιτών φέρουν μαζί τους εκείνες τις απαραίτητες λειτουργίες για την ευημερία των ανθρώπων και όλες διαχωρίζουν τη θέση τους από τη Βρετανική διοίκηση» (*Republican News*, 29 Νοεμβρίου, 1975).

Η χρησιμοποίηση αυτών των ομάδων από την πολιτικο στρατιωτικό οργανισμό του I.R.A είχε σαν στόχο όχι απλά να δώσει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να αναμιχθούν στη μάχη κατά των Βρετανών αλλά να συμμετάσχουν ολοκληρωτικά στον «πόλεμο» παρέχοντας μια διέξοδο για τις δυνατότητες του καθενός, προς όφελος φυσικά του I.R.A. Τη λογική αυτής της μίξης του ένοπλου αγώνα της τρομοκρατικής οργάνωσης με την κοινωνία πολιτών δίνει χαρακτηριστικά ένα απόσπασμα από το Πράσινο Βιβλίο του I.R.A:

«Η αντίσταση πρέπει να διοχετευτεί σε ενεργή και παθητική υποστήριξη με μια συνεχή διαδικασία και διαμέσου των δράσεών μας, των εκπαιδευτικών προγραμμάτων μας, των πολιτικών μας , επιχειρώντας να μετατρέψει τον παθητικό υποστηρικτή σε μέλος του κινήματος , για παράδειγμα σε διανομέα φυλλαδίων και εφημερίδων της οργάνωσης. Σκοπός είναι να δημιουργηθούν προστατευτικά φράγματα υποστήριξης ανάμεσα σε εμάς και στον εχθρό. Και βέβαια όσο περισσότερα φράγματα υπάρχουν τόσο πιο δύσκολο είναι για τον εχθρό να μας πιάσει, ενώ ταυτόχρονα αυξάνουμε και τις πιθανότητες για ενεργή υποστήριξη στην οργάνωσή μας» (The Green Book, 1977:9)

Σε πολιτικό επίπεδο η δημιουργία των σωμάτων κεντρικής διαχείρισης του I.R.A όπως το Στρατιωτικό Συμβούλιο της οργάνωσης βασίστηκαν σε μεγάλο βαθμό στην ρεπουμπλικανική νομιμοποίηση. Ουσιαστικά πρόκειται για τη μεταβίβαση αυτής της νομιμοποίησης από τους παλιούς ρεπουμπλικάνους, που δεν αναγνώριζαν ως νόμιμα τα κοινοβούλια του Δουβλίνου και του Μπέλφαστ , στον I.R.A (Provisional I.R.A) μετά τη διχοτόμηση της οργάνωσης το 1969. Το 1977 το Στρατιωτικό Συμβούλιο του I.R.A καθόρισε ότι οι ένοπλοι ακτιβιστές πρέπει να έχουν τον έλεγχο ολόκληρου του κινήματος. Επίσης ότι το Sinn Fein πρέπει να υπόκειται στην καθοδήγηση του στρατιωτικού σκέλους του κινήματος σε όλα τα επίπεδα. Το Συμβούλιο τόνισε ότι το Sinn Fein πρέπει να ριζοσπαστικοποιηθεί υπό την καθοδήγηση του Στρατού και να επιχειρήσει να διεισδύσει σε άλλες οργανώσεις προκειμένου να κατακτηθεί η συμπάθεια και η υποστήριξη για το κίνημα (Coogan, 2002:467).

Η κεντρική διαχείριση ήταν απαραίτητη προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η πολιτική στροφή του I.R.A δεν θα υπονόμει την ένοπλη πάλη.. Για το λόγο αυτό απαιτείτο ένας κεντρικός έλεγχος σχετικά με το εύρος των βίαιων ενεργειών ώστε να είναι εφικτός ο σχηματισμός ενός συνολικού Κινήματος. Για τον Gerry Adams η ορθή πρακτική ήταν *«η διασφάλιση ότι η επαναστατική βία είναι ελεγχόμενη και πειθαρχημένη (Republican News, 11 Σεπτεμβρίου 1976)* Στο Πράσινο Βιβλίο ο I.R.A δίνει εντολή στους ακτιβιστές της οργάνωσης να διασφαλίσουν ότι *«...με την προσωπική και τη συλλογική μας συμπεριφορά θα απομακρύνουμε από το κίνημα όσο*

το δυνατό λιγότερους υποστηρικτές» (The Green Book, 1977:7). Παρά την ελκυστικότητα των οργανώσεων πολιτών ο ρεπουμπλικανισμός συνέχισε να επεκτείνεται εκμεταλλευόμενος πολιτικά γεγονότα αλλά και συγκυρίες όπως η απεργία πείνας των φυλακισμένων μελών του I.R.A, διαδραματίζοντας μέσω του Sinn Fein ένα ρόλο διαμεσολαβητή και εδραιώνοντας την εικόνα του I.R.A ως ένα σχηματισμό που εστίαζε στον δυισμό στρατού-πολιτικού κόμματος που παρέμεινε κυρίαρχος σε όλη τη διάρκεια της ζωής του I.R.A, αν και η προσπάθεια για την υποστήριξη των οργανώσεων πολιτών συνεχίστηκε.

Είδαμε λοιπόν ότι ο I.R.A υιοθέτησε και επιχείρησε να ενσωματώσει δομές κοινωνικών κινήματων προκειμένου να εξασφαλίσει νομιμοποίηση στην κοινωνία πολιτών και καλύτερη άμυνα απέναντι στον εχθρό, τη Βρετανία. Αυτό το μοντέλο έρχεται σε σχετική αντίθεση με την περίπτωση της E.T.A στη Χώρα των Βάσκων καθώς το Βασκικό αυτονομιστικό κίνημα αποτελείτο εξαρχής στη σύνθεσή του από πολυάριθμες οργανώσεις όπως εργατικά συνδικάτα, ενώσεις πολιτών, ομάδες νέων , φοιτητικές ομάδες κλπ. με την E.T.A να παραμένει η εμπροσθοφυλακή του αγώνα καθώς κανένας άλλος οργανισμός δεν μπόρεσε να αποκτήσει τον έλεγχο της οργάνωσης.

Η E.T.A ως κινηματική οργάνωση

Η ανάπτυξη και επέκταση του Βασικού αυτονομιστικού κινήματος και της E.T.A παρουσιάζει ορισμένες σημαντικές διαφορές σε σχέση με την Ιρλανδική εμπειρία. Καταρχήν εκεί που οι Ρεπουμπλικάνοι και ο I.R.A υιοθέτησαν κινηματικές δομές ως απάντηση στο μεταβαλλόμενο εξωτερικό περιβάλλον , η E.T.A αποτελούσε κατά την ίδρυσή της ένα κοινωνικό κίνημα. Δεύτερον, εκεί που ο I.R.A εγκατέστησε το σύστημα με τους πυρήνες μετά την έναρξη της καμπάνιας του, η E.T.A εφάρμοσε το συγκεκριμένο μοντέλο από την ίδρυσή της. Ωστόσο το Στρατιωτικό σκέλος της E.T.A αποσυνδέθηκε σχετικά γρήγορα από την υπόλοιπη ομάδα προκειμένου να επιτευχθεί μεγαλύτερη οργανωτική ασφάλεια. Τρίτον εκεί που ο I.R.A και ο Ρεπουμπλικανισμός αναπτύχθηκαν διαμέσου ήδη υπάρχοντων κοινωνικών ομάδων και ομάδων πολιτών οι Βάσκοι αυτονομιστές έπρεπε να δημιουργήσουν τέτοιες ομάδες από την αρχή.

Από την ίδρυσή της το 1959 η E.T.A έδινε την αίσθηση ενός κοινωνικού κινήματος αντί για μια ένοπλη ομάδα. Η E.T.A ήταν οργανωμένη σε τέσσερα εξειδικευμένα μέτωπα, της κουλτούρας , της προπαγάνδας της εργασίας και το στρατιωτικό τα οποία διευθύνονταν από την ηγεσία της οργάνωσης. Η δικτατορία του Franco , που μέσα σε μια δεκαετία μέχρι το 1974 είχε επιβάλει επτά φορές στρατιωτικό νόμο στη Χώρα των Βάσκων, ενθάρρυνε μια εκτεταμένη κινητικότητα

ανάμεσα στους Βάσκους. Το Στρατιωτικό Μέτωπο της οργάνωσης ωστόσο αναπτύχθηκε στο σχετικά ασφαλές καταφύγιο των Βασκικών πόλεων στη Γαλλία. Κατανοούμε ότι στα πρώτα χρόνια μετά την ίδρυσή της η E.T.A δεν αποτελούσε μια συμπαγή οργάνωση και για την ακρίβεια η ανάπτυξή της γινόταν με πολύ αργούς ρυθμούς.

Κατά τον εκδημοκρατισμό της Ισπανίας το 1974 η κατάσταση αυτή προκάλεσε το σχίσμα στην οργάνωση με τη δημιουργία της πολιτικο-στρατιωτικής E.T.A και της Στρατιωτικής E.T.A (E.T.A p-m και ETAm παντίστοιχα). Και οι δύο συμφωνούσαν ότι η συλλογική δράση για το Βασκικό ζήτημα έπρεπε να στηριχτεί στην αύξηση της χρήσης βίας και πως κάποιος πολιτικός μηχανισμός θα ήταν ουσιώδης στην προσπάθεια για την κινητοποίηση των Βάσκων και την εξασφάλιση κοινωνικής υποστήριξης για την E.T.A. Ωστόσο η εξεύρεση ενός κατάλληλου πολιτικού μηχανισμού δίχασε τα μέλη της οργάνωσης. Από τη μία πλευρά η E.T.A p-m υποστήριζε ότι το βασικό πρόβλημα της οργάνωσης ήταν η εξεύρεση μιας ενωμένης και αυθεντικής διεύθυνσης των επιχειρήσεων καθώς πολλά μέλη στη διχοτομημένη οργάνωση είχαν διαφορετική νοοτροπία και ιδανικά για τον ένοπλο αγώνα. Άλλοι υποστήριζαν ότι η καταπίεση στα Βασκικά εδάφη δεν επέτρεπε τη δημιουργία ενός μαζικού κινήματος.

Είναι γεγονός ότι η ανομοιόμορφη ανάπτυξη της E.T.A απειλούσε να στρατιωτικοποιήσει πλήρως τον αγώνα του Βασκικού κινήματος. Τα μέλη της E.T.A p-m προειδοποιούσαν για την επικίνδυνη, μιλιταριστική θέση που είχε κυριαρχήσει στο ένοπλο σκέλος της E.T.A και που κινδύνευε να στρατιωτικοποιήσει ολόκληρη την οργάνωση. Εξέφραζαν παράλληλα την άποψη ότι εάν η E.T.A δεν διασυνδεθεί στον μαζικό αγώνα *«η ένοπλη ομάδα θα αποκτήσει τη δική της δυναμική, θα αποξενωθεί όλο και περισσότερο από τις μάζες και θα εκπέσει στον μιλιταρισμό»* (Euskadi Ta Akatasuma, 1980: 58) Αυτός ο κίνδυνος τροποποίησε την στρατηγική της E.T.A-m τα μέλη της οποίας θεώρησαν επιτακτική την ανάγκη να αναπτύξει η οργάνωση κινηματικής δομές. Από την άλλη πλευρά η E.T.A p-m δεν ανέπτυξε καμία συνεκτική στρατηγική για τον ένοπλο αγώνα πιστεύοντας ότι η βία σε κάθε μορφή της ήταν απαραίτητη προκειμένου να αποσταθεροποιηθεί ο εχθρός.

Η E.T.A p-m θεωρούσε ότι εφόσον υπήρχε ένας μοναδικός πολιτικός αγώνας θα έπρεπε να υπάρχει μία και μοναδική οργάνωση που να τον διευθύνει. Πίστευε ότι ο διαχωρισμός του ένοπλου αγώνα από τον μαζικό αγώνα μέσα από τη δημιουργία ξεχωριστών οργανώσεων θα δημιουργούσε μια τεχνητή διχοτόμηση. Χωρίς μια κεντρική διαχείριση της οργάνωσης ο αγώνας θα μεταβαλλόταν σε *«μια κατάσταση κατά την οποία μια ριζοσπαστικοποιημένη ομάδα υφίσταται μαζί με τις μάζες οι οποίες δεν ήταν στο ελάχιστο ριζοσπαστικοποιημένεςκαι πιστεύουν ότι*

βρίσκονται εκτός του αγώνα τον οποίο θεωρούν ανούσιο» (Euskadi Ta Akatasuma, 1980: 328). Ουσιαστικά θεωρούσε ότι το σχέδιο της ETA-m να εγκαταλειφθεί η πολιτική αποτελούσε ανευθυνότητα που προσέγγιζε την προδοσία.

Η E.T.A- m (στο εξής E.T.A) δημιουργήθηκε από βετεράνους του Στρατιωτικού Μετώπου οι οποίοι απεύθυναν από την αρχή κάλεσμα για αποκεντρωμένη δομή της οργάνωσης προκειμένου να διασφαλιστεί η διαίωνιση του ένοπλου αγώνα ταυτόχρονα με την ανάπτυξη του γενικότερου Βασκικού κινήματος. Οι ηγέτες της υποστήριζαν ότι το μοντέλο της κεντρικής διαχείρισης της οργάνωσης είχε αποδειχτεί στο παρελθόν ιδιαίτερα ευάλωτο στην προσπάθεια για την ανάπτυξη αποτελεσματικού ένοπλου αγώνα. Τόνιζαν ότι όταν ένα από τα Μέτωπα της οργάνωσης εμπλεκόταν σε ένοπλη δράση, τα υπόλοιπα μέτωπα βρίσκονταν εκτεθειμένα στην καταστολή που προκαλούσε αυτή η δράση. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι *«μόνο ένας οργανικός διαχωρισμός της μαζικής δραστηριότητας με την ένοπλη πάλη μπορούσε να εγγυηθεί την ανάπτυξη μιας πολιτικής βάσης υποστήριξης της οργάνωσης»* (Euskadi Ta Akatasuma, 1980:15). Αυτό που επέλεξε η ηγεσία της E.T.A ήταν η αποσύνδεση από την κεντρική οργάνωση πολλών μελών που συμμετείχαν στο αρχικό κίνημα . Αυτή η τακτική θα επέτρεπε στην E.T.A να μειώσει το μέγεθος της και να γίνει πιο ευέλικτη, δημιουργώντας σοβαρά πλεονεκτήματα για τους συμμάχους της. Για την E.T.A η ανάπτυξη του μαζικού αγώνα θα γινόταν εφικτή εάν η οργάνωση έκλεινε τις πόρτες της στους πολλούς ακτιβιστές και τους οδηγούσε σε άλλες αυτονομιστικές ομάδες που είχαν δημιουργηθεί. Η οργάνωση υποστήριζε ότι οι ανεπίσημες αμφίπλευρες σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της E.T.A και τους ορατούς κοινωνικά συμμάχους της αντιπροσώπευε την καταλληλότερη φόρμουλα για τη διαχείριση και τον έλεγχο των ομάδων αυτών από την τρομοκρατική οργάνωση (Duhart, 2017: 10)

Το αποκεντρωμένο μοντέλο που υιοθέτησε η E.T.A αποδείχθηκε πιο ανθεκτικό. Η οργάνωση παρείχε βοήθεια ώστε να δημιουργηθούν πολυάριθμες ενώσεις και οργανισμοί, συμπεριλαμβανομένου και του Λαϊκού Επαναστατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος (HASI) το 1977. Το 1980 το HASI και τρία ακόμη κόμματα σχημάτισαν τον συνασπισμό Herri Batasuna που σε λίγα χρόνια έγινε ένα αυτοτελές πολιτικό κόμμα και το πολιτικό σκέλος της E.T.A. Παράλληλα η E.T.A υποστήριξε τη δημιουργία της ομάδας νέων αυτονομιστών *Jarraia* καθώς και της εφημερίδας *Egin* και μαζί με τις συμμαχικές της ομάδες συγκρότησε τον Πατριωτικό Σοσιαλιστικό Συντονισμό (KAS) προκειμένου να συγχρονίσει την πολιτική και την ένοπλη δράση. Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 τα μέλη της E.T.A κλήθηκαν να δράσουν σε καθεστώς μεγαλύτερης οργανωτικής αυτονομίας προκειμένου να προσελκύσουν νέα μέλη και να αποδιώξουν την αυτονομιστική μιλιταριστική εικόνα της οργάνωσης. Οι συμμαχικές με την

Ε.Τ.Α οργανώσεις λειτουργούσαν με περισσότερο οριζόντια και ανοιχτή δομή αν και η ίδια η Ε.Τ.Α , σύμφωνα με όσα έχουν πει πρώην μέλη της, επιχείρησε να επιβάλλει ένα είδος ελέγχου εντός του κινήματος. Πολλοί πιστεύουν ωστόσο ότι αυτή η τακτική αποτελούσε για την Ε.Τ.Α μια βολική νομική κάλυψη απέναντι στο Ισπανικό κράτος προκειμένου να αποφύγει την πιθανή ποινικοποίηση του κινήματος. Όμως οποιονδήποτε έλεγχο και αν εγκατέστησε η Ε.Τ.Α στην εσωτερική της δομή δεν είχε ουσιαστικό αποτέλεσμα, καθώς από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 και μέχρι το 2003 κάθε αυτονομιστική πολιτική οργάνωση ή ένωση χαρακτηρίστηκε από την Ισπανική Δικαιοσύνη ως εγκληματική. (Buesa, 2011: 71-91)

Οι κινηματικές δομές ως παράγοντες αναπαραγωγής του Ι.Ρ.Α και της Ε.ΤΑ

Για τις ένοπλες ομάδες η απόφαση για οργανωτική ανάπτυξη αποτελεί μια στρατηγική απόφαση και εξαρτάται από τους εκάστοτε στρατηγικούς και πρακτικούς περιορισμούς που περιβάλλουν την ένοπλη πάλη. σε επίπεδο τρομοκρατίας. Είδαμε ότι η κεντρική διαχείριση της οργάνωσης ήταν ένα επιτυχημένο μοντέλο στην Ιρλανδία αλλά απέτυχε στη Χώρα των Βάσκων.. Ένας βασικός λόγος είναι ότι γεωγραφικά οι επαρχίες της Ιρλανδίας πρόσφεραν ένα γόνιμο έδαφος για ακτιβιστικό συντονισμό. Αντίθετα η μικρή σε έκταση Βασκική περιοχή στη Γαλλία κάποτε παρείχε στους αυτονομιστές ένα παρόμοιο περιβάλλον, όμως η αντιτρομοκρατική πολιτική που εφάρμοσε το Γαλλικό κράτος έκανε αφιλόξενη αυτή την περιοχή που αποτελούσε τη βάση της Ε.Τ.Α . Ακόμη οι αποφάσεις των κρατών (Βρετανίας και Ισπανίας) επηρέασαν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων των τρομοκρατικών οργανώσεων με ποικίλους τρόπους. Η Βρετανική αντιτρομοκρατική πολιτική στόχευε στα απλά μέλη του Ι.Ρ.Α την ίδια ώρα που τα μέλη του Στρατιωτικού Συμβουλίου του Ι.Ρ.Α και οι ηγέτες του Sinn Fein σπάνια συλλαμβάνονταν ή τους αποδίδονταν κατηγορίες. Αντίθετα στην Ισπανία ήταν περισσότερο συντονισμένη η καταστολή εναντίον των μη βίαιων αυτονομιστικών ομάδων επιβραδύνοντας την ανάπτυξη σταθερών οργανωτικών σχέσεων στην Ε.Τ.Α και τις συμμαχικές της οργανώσεις.

Η εμπειρία, η ιδεολογία και η κουλτούρα επιδρούν επίσης αποφασιστικά στη συγκρότηση των κινήματων. Στην Ιρλανδική περίπτωση η εξουσία του Στρατιωτικού Συμβουλίου διαμέσου του Ρεπουμπλικανισμού είχε βαθιές πολιτικές κοινωνικές και πολιτισμικές ρίζες καθώς το Συμβούλιο παρουσιαζόταν ως η νομιμοποιημένη κυβέρνηση της ενωμένης Ιρλανδίας. Από την άλλη πλευρά οι Βάσκοι αυτονομιστές κατανόησαν από την εμπειρία τους ότι η κεντρική διαχείριση ενός μαζικού αυτονομιστικού κινήματος ήταν θνησιγενής στην Ισπανία. Στην περίπτωση των Βάσκων ένας παράγοντας που επηρέασε την ανάπτυξη του κινήματος ήταν η

ιδεολογία καθώς η πλειοψηφία των μελών της E.T.A προέρχονταν από το χώρο της ηπειρωτικής Αριστεράς. Στην περίπτωση των ρεπουμπλικάνων στην Ιρλανδία το Αριστερό ρεύμα υπήρξε λιγότερο επιδραστικό ενώ και το Sinn Fein υιοθέτησε βαθμιαία και κλιμακωτά κάποιες αριστερές πολιτικές.

Ο πολιτικο-στρατιωτικός κινηματικός σχηματισμός είναι θεμελιώδης για την αναπαραγωγή των ένοπλων οργανώσεων και για το λόγο αυτό θεωρείται ότι επιμηκύνει τις βίαιες συγκρούσεις. Οι περισσότερο ανθεκτικές ομάδες όπως ο I.R.A και η E.T.A ανέπτυξαν κινηματικές δομές παραπλεύρως με τις ακτιβιστικές.. Αντιλαμβανόμαστε ότι όταν οι τρομοκρατικές οργανώσεις μπορούν να συγκροτούν παράλληλες δομές στη δράση τους πιθανόν συμβάλλουν στη διαιώνιση της τρομοκρατικής σύγκρουσης. Όμως οι κινηματικές δομές είναι το ίδιο πιθανό να συνεισφέρουν στον τερματισμό των συγκρούσεων. Για παράδειγμα ένα ανεπτυγμένο πολιτικό σκέλος όπως το Sinn Fein για τον I.R.A και το Herri Batasuna για την E.T.A μπορούσαν να αποδειχθούν ,όπως θα δούμε και στη συνέχεια, αξιόπιστοι παράγοντες για διαπραγμάτευση επιτρέποντας στις κυβερνήσεις να επιτυγχάνουν ειρηνευτικές συμφωνίας χωρίς να μιλούν απευθείας με τους τρομοκράτες. Στις ίδιες τις τρομοκρατικές οργανώσεις η δια-οργανωτικές δομές σχηματοποιούν τις προσπάθειες για ειρήνευση. Οι κεντρικές εξουσιαστικές δομές του I.R.A επέτρεψαν στους ηγέτες του Sinn Fein να καθοδηγήσουν την ειρηνευτική διαδικασία και να διαχειριστούν τους αντιφρονούντες εντός του κινήματος. Αντίθετα οι Βάσκοι αυτονομιστές απέτυχαν να καθοδηγήσουν μια διαδικασία ειρήνευσης εξαιτίας χρονικών λαθών στον συντονισμό του δικού τους κινήματος. Η E.T.A οδηγήθηκε να δηλώσει κατάπαυση του πυρός καθώς η αντιτρομοκρατική πολιτική της Ισπανίας και της Γαλλίας αποδεκάτισε την οργάνωση., ενώ οι πιέσεις που δεχόταν από τις συμμαχικές της οργανώσεις για να διαπραγματευτεί την ειρήνευση δεν άφησαν στην E.T.A άλλη επιλογή. Κατανοούμε ότι η ανάπτυξη των κινηματικών δομών, ενώ αποτέλεσε έναν παράγοντα που σχεδιάστηκε για να διαιωνίζει τις βίαιες συγκρούσεις συνέβαλε ουσιαστικά στον τερματισμό τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ο πόλεμος φθοράς

Ο I.R.A και η E.T.A αποτελούν δύο ξεκάθαρες περιπτώσεις τρομοκρατικών οργανώσεων που ακολούθησαν τη λογική και τη στρατηγική του πολέμου φθοράς (war of attrition) με τα κράτη με τα οποία βρίσκονταν σε σύγκρουση. Ωστόσο αυτή η σύγκρουση σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αποικιοκρατική παρά το γεγονός ότι οι αποικιοκρατικοί πόλεμοι

αποτελέσαν πεδίο έμπνευσης για ένοπλη πάλη και για τις δύο οργανώσεις και ιδιαίτερα για τον I.R.A. Αν και οι Ρεπουμπλικάνοι στη Βόρεια Ιρλανδία δήλωναν ότι η Βρετανία αποτελούσε για την περιοχή μια αποικιοκρατική δύναμη , δεν θα μπορούσαν να αγνοούν το γεγονός ότι περισσότερος από τον μισό πληθυσμό της Ιρλανδίας ένοιωθαν Βρετανοί, μια κατάσταση που είχε τις ρίζες της τουλάχιστον δύο αιώνες πίσω. Στην περίπτωση της Ε.Τ.Α η αποικιοκρατική οπτική δεν μπορούσε σε καμία περίπτωση να έχει εφαρμογή. Η ονομαζόμενη Χώρα των Βάσκων ήταν ανέκαθεν μέρος της Ισπανίας καθώς ενσωματωνόταν πάντοτε εδαφικά στην υπόλοιπη χώρα. Γίνεται κατανοητό ότι ακριβώς επειδή τα συγκεκριμένα εδάφη δεν αποτελούσαν αποικίες τα κράτη, η Βρετανία και η Ισπανία τους προσέδιδαν ιδιαίτερη αξία και για το λόγο αυτό οποιαδήποτε αμφισβήτηση θα οδηγούσε σε παρατεταμένη σύγκρουση (English, 2003: 344-368). Επιπρόσθετα τα παραπάνω αποτελούν και έναν ισχυρό λόγο που εξηγεί στις περιπτώσεις της Ιρλανδίας και της Χώρας των Βάσκων εμφανίστηκαν δευτερεύοντες εθνικισμοί και οι συγκρούσεις που προέκυψαν δεν μπορούν να εξετάζονται με αποκλειστικά γνώμονα τις θεωρίες εθνικισμού.

Ο I.R.A ευθύνεται για το θάνατο περίπου 1740 ανθρώπων την περίοδο από το 1969 μέχρι το 2001 αριθμός που είναι υπερδιπλάσιος από τους ανθρώπους που σκότωσε η Ε.Τ.Α κατά την ίδια περίοδο. και παρά το γεγονός ότι ο πληθυσμός της Βόρειας Ιρλανδίας ήταν κατά 30% μικρότερος από κείνον της Χώρας των Βάσκων. Η σύγκρουση κατά γενική ομολογία ήταν πιο σοβαρή στη Βόρεια Ιρλανδία και πέρα από τους θανάτους αυτό αποδεικνύεται αν ανατρέξει κανείς τόσο στον αριθμό των τραυματιών ως αποτέλεσμα της δράσης των τρομοκρατικών οργανώσεων, αλλά και στον δείκτη των συλλήψεων εξαιτίας της σύγκρουσης. Στη Βόρεια Ιρλανδία ο δείκτης των τραυματιών ήταν 16 ανά χίλιους ανθρώπους για την περίοδο 1978-2001 για την οποία υπάρχουν στοιχεία, ενώ στη Χώρα των Βάσκων ο ανάλογος δείκτης είναι πολύ χαμηλότερος με 1 τραυματία ανά χίλιους ανθρώπους. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και στο επίπεδο των συλλήψεων στις δύο περιοχές ως αποτέλεσμα της πολιτικής βίας. (Cuenca, 2004:13,14)

Αυτές οι διαφορές μπορούν εν μέρει να ερμηνευθούν από τη φύση της σύγκρουσης σε κάθε περίπτωση. Ο πόλεμος φθοράς που υιοθέτησε ο I.R.A είχε σαν βάση ένα πλαίσιο εθνοτικής σύγκρουσης ανάμεσα σε δύο κοινότητες τις οποίες διαχώριζε η θρησκεία . Ο I.R.A πολέμησε εναντίον της Βρετανίας αλλά και εναντίον των πιστών στο καθεστώς παραστρατιωτικών οργανώσεων των Προτεσταντών . Πολλές δολοφονίες Προτεσταντών πολιτών και παραστρατιωτικών είχαν ως κίνητρο τα αντίποινα και εχθροπραξίες για δογματικούς λόγους Στη Χώρα των Βάσκων η Ε.Τ.Α προσπάθησε να αποφύγει δολοφονίες για δογματικούς λόγους,

ωστόσο εκεί δεν υπήρξε σύγκρουση ανάμεσα σε αντιμαχόμενες κοινότητες ή ανάμεσα σε εθνικιστές και μη εθνικιστές. Οι τρομοκράτες της οργάνωσης κατά κύριο λόγο έδρασαν εναντίον ενός μοναδικού εχθρού που ήταν το Ισπανικό κράτος.

Επιπλέον, η πολιτική και οικονομική κατάσταση του Καθολικού πληθυσμού στη Βόρεια Ιρλανδία και των Βάσκων στ Βασκικά εδάφη υπήρξε πολύ διαφορετική. Στη Βόρεια Ιρλανδία οι Καθολικοί συνιστούσαν μια μόνιμη μειονότητα σε ένα σύστημα στο οποίο κυριαρχούσαν οι Προτεστάντες και το οποίο εμφάνιζε σημεία πολιτικών διακρίσεων (αφαίρεση πολιτικών δικαιωμάτων, εκλογική νοθεία). Επίσης υπήρχε σαφής διάκριση εναντίον των Καθολικών σε βασικούς τομείς της ζωής όπως για παράδειγμα η εργασία στο δημόσιο ή η δημόσια κατοικία αλλά και σοβαρά σημεία ανισότητας καθώς οι Καθολικοί εμφάνιζαν μεγάλα ποσοστά μακροχρόνιας ανεργίας και στερήσεων. Δεν υποστηρίζουμε πως αυτές οι διακρίσεις ήταν η αιτία της σύγκρουσης αλλά συνέβαλαν αποφασιστικά στην έντασή της, Στην Ισπανία από την άλλη, εάν εστιάζουμε στην περίοδο του εκδημοκρατισμού κατά την οποία η Ε.Τ.Α εμφάνισε την μεγαλύτερη επιθετικότητά της εναντίον του Ισπανικού κράτους, δεν μπορεί να σταθεί κανείς σε ερμηνείες με όρους πολιτικών ή οικονομικών διακρίσεων κατά της Χώρας των Βάσκων ή κάποιου τμήματος του πληθυσμού της. Δεν μπορεί ωστόσο να μην ληφθούν υπόψη οι διακρίσεις εναντίον ενός κομβικού πολιτισμικού στοιχείου των Βάσκων , της γλώσσας τους κατά την περίοδο της δικτατορίας του Franco.

Ένας ακόμη παράγοντας που συμβάλλει στην υιοθέτηση του πολέμου φθοράς από τις τρομοκρατικές οργανώσεις είναι το μέγεθος της καταστολής και ο αντίστοιχος πόλεμος φθοράς κατά της τρομοκρατίας που εφαρμόζουν τα κράτη. Στη Βόρεια Ιρλανδία η καταστολή υπήρξε πιο σκληρή από όσο στη Χώρα των Βάσκων. Δεν είναι μόνο ο αριθμός των ακτιβιστών τρομοκρατών που συνελήφθησαν αλλά και μια σειρά άλλοι παράγοντες. Οι συλληφθέντες για συμμετοχή στον I.R.A βίωσαν μια συστηματική φυσική και ψυχολογική βία στις φυλακές που οδηγήθηκαν. Στην Ισπανία η χρήση βασανιστηρίων στους φυλακισμένους ήταν διαδεδομένη από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 ως τις αρχές εκείνης του 1980 αλλά αναμφισβήτητα δεν υπήρξε τόσο θεσμοποιημένη όσο στη Βόρεια Ιρλανδία. Για τον I.R.A η «Ματωμένη Κυριακή» ως γεγονός άγριας καταστολής από τη Βρετανία, διαδραμάτισε κομβικό ρόλο στη δικαιολόγηση της ένοπλης πάλης για πολλά χρόνια . Παρόμοια και στη Χώρα των Βάσκων ο «Βρώμικος Πόλεμος» που εκπορευόταν από το σύστημα καταστολής του Ισπανικού κράτους κατά την περίοδο 1977-1986 και είχε σαν αποτέλεσμα το θάνατο 60 ανθρώπων πολλοί από τους οποίους δεν είχαν καμία σχέση με την Ε.Τ.Α, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην υιοθέτηση πιο επιθετικών δράσεων της οργάνωσης κατά του Ισπανικού κράτους.

Πέρα από τις διαφορές που επισημαίναμε όσο αφορά τη σύγκρουση στη Βόρεια Ιρλανδία και τη Χώρα των Βάσκων , η στρατηγική που ακολουθήθηκε από τον I.R.A και την E.T.A υπήρξε ουσιαστικά παρόμοια και μπορεί να ερμηνευθεί με όρους πολέμου φθοράς. Στα εσωτερικά τους έγγραφα και οι δύο οργανώσεις παρουσίαζαν την υιοθέτηση του πολέμου φθοράς ως μιας απαραίτητης στρατηγικής δεδομένου του γεγονότος ότι η τρομοκρατική δράση τους δεν μπορούσε να καταστρέψει τα κράτη. Στην περίπτωση του I.R.A ο πόλεμος φθοράς αποτέλεσε τη φυσική συνέπεια της μετάβασης από μια εθνοτική σύγκρουση με τους Προτεστάντες σε μια περισσότερο επιθετική στρατηγική με σκοπό την απομάκρυνση των Βρετανικών δυνάμεων ως ένα απαραίτητο βήμα για την επανένωση της Ιρλανδίας. Ουσιαστικά στόχος ήταν να καταστεί ο Βρετανικός στρατός μη λειτουργικός ώστε να αναγκαστεί να αποσυρθεί (Coogan, 2002: 375). Το στίγμα για το είδος του πολέμου που ταίριαζε στον I.R.A δινόταν από το «Πράσινο Βιβλίο» της οργάνωσης στο οποίο δηλώνεται ρητά ότι σκοτώνοντας ανθρώπους, καταστρέφοντας οικονομικούς στόχους και δημιουργώντας προβλήματα στη διακυβέρνηση της περιοχής, όλα αποτελούν μέρος της ίδιας υποβόσκουσας στρατηγικής , να δημιουργηθεί αστάθεια στην παρουσία των Βρετανικών στρατευμάτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο I.R.A μπήκε στη λογική της πρόκλησης των μεγαλύτερων δυνατών απωλειών για τον εχθρό και στην αποτίμηση της δράσης του κάθε χρόνο δήλωνε πως η επόμενη χρονιά θα έφερνε τη νίκη. Επρόκειτο για την είσοδο σε έναν ατελείωτο κύκλο βίας υπό το δόγμα του «μεγάλου πολέμου» κατά των Βρετανών. Οι προσδοκίες της οργάνωσης διαψεύδονταν , ωστόσο αυτό δεν άλλαζε τη φύση του φθοροποιού πολέμου κατά των Βρετανών.

Στην περίπτωση της E.T.A η οργάνωση μετά το τέλος της δικτατορίας του Franco συνειδητοποίησε ότι ο στόχος της δημιουργίας ενός επαναστατικού κινήματος βασιζόμενου στις μάζες των ανθρώπων δεν ήταν πλέον ρεαλιστικός, εφόσον αυτό δεν είχε ξεσπάσει κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. Χωρίς έναν λαϊκό ξεσηκωμό η τακτική ενός πολέμου φθοράς αποτελούσε για την οργάνωση την βέλτιστη εναλλακτική. Σε εσωτερικά έγγραφα της οργάνωσης αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η λειτουργία της ένοπλης πάλης δεν αποσκοπεί στην ουτοπική ιδέα καταστροφής του εχθρού , αλλά να τον αναγκάσει , διαμέσου ενός εκτεταμένου πολέμου ψυχολογικής και φυσικής φθοράς, να εγκαταλείψει τα Βασκικά εδάφη εξαιτίας της εξάντλησης και της απομόνωσής του. (Euskadi Ta Askatasuna, 1980)

Οι τρομοκρατικές οργανώσεις του I.R.A και της E.T.A επιδίωκαν να πληγώσουν το κράτος σε τέτοιο βαθμό ώστε το κράτος να θεωρήσει προτιμότερη να αποχωρήσει από την περιοχή της σύγκρουσης παρά να μείνει σε αυτή. Η ιδέα έχει να κάνει με τη σκέψη ότι εάν το επίπεδο της βίας είναι αρκετό για να υπερνικήσει το όριο αντίστασης του κράτους, το κράτος θα αποσυρθεί.

(Cuenca, 2004:17). Αυτή η ιδέα αποτέλεσε για πολλά χρόνια μέρος της συγκρότησης της συλλογικής ταυτότητας των δύο τρομοκρατικών οργανώσεων καθώς ήταν μια τακτική η οποία νοηματοδοτήθηκε ως ο ενδεδειγμένος τρόπος για την ένοπλη πάλη. Ο πόλεμος φθοράς οδηγούσε ωστόσο σε όξυνση της βίας. Επειδή οι τρομοκρατικές οργανώσεις έχουν σε γενικές γραμμές περιορισμένες δυνατότητας στην κινητοποίηση πόρων και επειδή οι συχνές τρομοκρατικές ενέργειες δημιουργούσαν μεγαλύτερη έκθεση σε κίνδυνο συλλήψεων αναζήτησαν τρόποι ώστε να πληγώσουν όσο το δυνατό περισσότερο τις κυβερνήσεις. Ένας συνηθισμένος τρόπος ήταν η αύξηση των φονικών αποτελεσμάτων των επιθέσεων ώστε η τρομοκρατική οργάνωση να επιτυγχάνει μεγαλύτερο αριθμό θυμάτων, διατηρώντας όμως τον αριθμό των τρομοκρατικών επιθέσεων σταθερό.

Μια άλλη τακτική ήταν η μείωση των άμεσων δολοφονιών και η αύξηση των βομβιστικών επιθέσεων. Όμως οι βομβιστικές επιθέσεις τείνουν να οδηγούν σε μια ένοπλη βία με θύματα χωρίς διακρίσεις καθώς μπορεί να προκαλούν τους θανάτους πολιτών ή άλλων άσχετων με τη σύγκρουση στόχων. Είναι γεγονός ότι τρομοκρατικές οργανώσεις όπως ο I.R.A και η E.T.A σπάνια υποστήριξαν τις επιθέσεις χωρίς διάκριση., θέτοντας σημαντικά όριο αυτό-περιορισμού στις επιθέσεις τους. Μάλιστα στις ελάχιστες περιπτώσεις που συνέβη να σκοτωθούν κατά τις επιθέσεις πολίτες οι δύο οργανώσεις αρνήθηκαν να αναλάβουν την ευθύνη για αυτές. Για παράδειγμα ο I.R.A δεν ανέλαβε ποτέ την ευθύνη για τις βόμβες που εξεράγησαν σε δύο παμπ στο Birmingham τον Νοέμβριο του 1974 σκοτώνοντας 19 ανθρώπους και τραυματίζοντας άλλους 182. Παρόμοια, η E.T.A δεν ανέλαβε την ευθύνη για μια βόμβα που τοποθετήθηκε σε εστιατόριο το 1974 σκοτώνοντας 13 και τραυματίζοντας περισσότερους από 70 ανθρώπους. Ο λόγος για αυτή την τακτική των δύο οργανώσεων αφορούσε βέβαια την υποστήριξη της κοινής γνώμης την οποία σε κάθε πρόπτωση επιδίωκαν. Επιπρόσθετα όποτε οι τρομοκρατικές οργανώσεις αισθάνονται την ανάγκη να δικαιολογήσουν πιθανές απώλειες αθώων πολιτών από τις ενέργειες τους καταδεικνύεται ξεκάθαρα ότι η μεγάλη τους ανησυχία είναι να μη χαθεί η εξάρτησή τους από την υποστήριξη της κοινής γνώμης (Cuenca, 2004:10-16)

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η εμπειρία από τη λειτουργία των τρομοκρατικών οργανώσεων έχει καταδείξει τρεις μορφές και ομάδες υποστήριξης της κοινής γνώμης απέναντι στην τρομοκρατική δράση. Πρώτη ομάδα είναι εκείνοι οι οποίοι διαφωνούν με την ένοπλη πάλη και το θάνατο αθώων θυμάτων αλλά συμμερίζονται λιγότερο η περισσότερο τους σκοπούς που παρουσιάζει η τρομοκρατική ομάδα. Τη δεύτερη ομάδα αποτελούν εκείνοι οι οποίοι είναι οι ψηφοφόροι του πολιτικού κόμματος που αποτελεί το πολιτικό σκέλος των τρομοκρατικών οργανώσεων και μπορεί να συμμετέχουν στα κοινωνικά κινήματα που αναπτύσσονται γύρω από

αυτές και στην Τρίτη ομάδα ανήκουν εκείνοι που βοηθούν τις τρομοκρατικές οργανώσεις με ποικίλους τρόπους (παρέχοντας πληροφορίες στέγη, οικονομική βοήθεια κ.λ.π) ή ακόμη και συμμετέχουν σε βίαιες ενέργειες χαμηλού βεληνεκούς. Εκείνο που συμπεραίνεται είναι ότι για τις τρομοκρατικές οργανώσεις όπως ο I.R.A και η E.T.A είναι ουσιώδης η εξασφάλιση της υποστήριξης από την τρίτη ομάδα για την διατήρηση και αναπαραγωγή τους. Το πρόβλημα που αντιμετώπισαν αυτές οι οργανώσεις είναι ότι χρειάζονταν επίσης την υποστήριξη από τη δεύτερη ομάδα και τουλάχιστον τη μη απόρριψη από την πρώτη ομάδα. Σε διαφορετική περίπτωση οι οργανώσεις δεν θα μπορούσαν να έχουν καμία νομιμοποίηση για τη δράση τους και σύντομα θα κατέληγαν ως περιθωριακές ομάδες χωρίς καμία επαφή με την πολιτική πραγματικότητα. Γίνεται επομένως κατανοητό ότι η ένταση της βίας κατά τον φθοροποιό πόλεμο που ακολουθούν οι τρομοκρατικές οργανώσεις εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τις ρίζες που έχει κάθε τρομοκρατική οργάνωση εντός της κοινότητας στο όνομα της οποίας σκοτώνει (Cuenca, 2004)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Η ειρηνευτική διαδικασία. Δύο διαφορετικοί δρόμοι

Ο Timothy Sisk (2001) ορίζει την ειρηνευτική διαδικασία για την επίλυση μιας σύγκρουσης στο πλαίσιο της δράσης τρομοκρατικών οργανώσεων εναντίον κρατών ως τις «...βήμα προς βήμα αμοιβαίες κινήσεις προκειμένου να δημιουργηθεί εμπιστοσύνη , να επιλυθούν δύσκολα ζητήματα όπως ο αφοπλισμός και να καθοριστεί προσεκτικά το μέλλον διαμέσου του σχεδιασμού νέων πολιτικών θεσμών. Με διαφορετικούς όρους, μια ειρηνευτική διαδικασία είναι ένας πολύπλοκος χορός με βήματα -που χορογραφούνται από τρίτους διαμεσολαβητές- ανάμεσα σε εμπλεκόμενα μέρη στη σύγκρουση που οδηγεί σταδιακά στην ανταλλαγή του πολέμου με την ειρήνη» (Sisk, 2001:787). Είναι αξιοσημείωτο ότι η σύγκρουση στη Βόρεια Ιρλανδία και η επίλυσή της με τη συμφωνία της «Μεγάλης Παρασκευής» αποτέλεσε σημείο αναφορά για τις προσπάθειες επίλυσης της κρίσης και στη Χώρα των Βάσκων. Η συμφωνία που επιτεύχθηκε ανάμεσα στη Βρετανική κυβέρνηση και τον I.R.A θεωρείται επιτυχημένη καθώς έπειτα από μακροσκελείς συνομιλίες και διαπραγματεύσεις ανάμεσα σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη και διανθείς διαμεσολαβητές, υπογράφηκε μια επίσημη συμφωνία που επικυρώθηκε τόσο από τη Βόρεια Ιρλανδία όσο και από τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Αντίθετα η επίλυση της κρίσης ανάμεσα στο Ισπανικό κράτος και την E.T.A μπορεί να χαρακτηριστεί ως ημι-επιτυχημένη καθώς και η E.T.A αποφάσισε μονομερώς την μόνιμη κατάπαυση του πυρός αλλά δεν υπήρξαν επίσημες

κινήσεις που θα διασφάλιζαν ένα πολιτικό συμβιβασμό ή μια συμφωνία που θα εξασφάλιζε την εξαφάνιση της πολιτικής βίας Σε αυτή την περίπτωση δεν ήταν η ειρηνευτική διαδικασία που αποδείχθηκε επιτυχημένη.

Το τέλος της σύγκρουσης στην Ιρλανδία

Η ημερομηνία για την έναρξη της ειρηνευτικής διαδικασίας ανάμεσα στη Μ. Βρετανία και την Ιρλανδία μπορεί να εντοπιστεί στο 1993, όταν οι συνομιλίες ανάμεσα στο Σοσιαλδημοκρατικό Εργατικό Κόμμα (SDLP) της Βόρειας Ιρλανδίας και στο Ρεπουμπλικανικό πολιτικό σκέλος του I.R.A Sinn Fein μαζί με τις μυστικές συνομιλίες της Βρετανικής κυβέρνησης με το Sinn Fein διέρρευσαν στον Τύπο και οδήγησαν στη *Διακήρυξη της Downing Street* τον Νοέμβριο του 1993. Επρόκειτο για μια κοινή Διακήρυξη από τους πρωθυπουργούς της Μ. Βρετανίας και της Ιρλανδίας (Melaugh, 2016). Αυτή η εξέλιξη δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι δεν υπήρξαν φανερές και μυστικές διαπραγματεύσεις για την εξεύρεση ειρηνικού τρόπου εξόδου από τη σύγκρουση και στο παρελθόν. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν την κατάπαυση του πυρός από τον I.R.A το 1975, η Αγγλο-Ιρλανδική συμφωνία του 1985 και οι μακρές συνομιλίες το 1991 και το 1992 που ωστόσο δεν καρποφόρησαν. Ο O' Kane (2004) υποστηρίζει ότι η Βρετανική κυβέρνηση διατήρησε μια αμφιλεγόμενη στάση στις διαπραγματεύσεις για ψηφοθηρικούς λόγους, διαβεβαιώνοντας από τη μία ότι δεν υπήρχε περίπτωση να διαπραγματευτεί με τρομοκράτες ενώ από την άλλη είχε εμπλακεί σε μυστικές συνομιλίες με τον I.R.A (O' Kane, 2004:84).

Η σημασία της *Διακήρυξης της Downing Street* έγκειται στο γεγονός ότι συμπεριλάμβανε το δικαίωμα στην αυτο-κυβέρνηση με συνταγματικούς όρους αλλά και την εισαγωγή στην επίλυση της σύγκρουσης της αρχής της συναίνεσης., καθώς άφηνε ανοιχτή τη πιθανότητα για ένωση της Ιρλανδίας εφόσον ο λαός τόσο στη Βόρεια Ιρλανδία όσο και στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας εξέφραζε ελεύθερα τη συναίνεσή του (freely given consent είναι ο όρος που περιλαμβάνει η Διακήρυξη). (Cox et. al, 2000:327-330) Συμπληρωματικά προς τη Διακήρυξη άρθηκαν και όλες οι απαγορεύσεις που είχαν επιβληθεί στο Sinn Fein αναφορικά με την παρουσία του στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης τόσο της Ιρλανδίας όσο και του Ηνωμένου Βασιλείου. Είναι σημαντικό επίσης ότι κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων η Μεγάλη Βρετανία εξακολουθούσε να έχει υπό τον πλήρη έλεγχο της τη Βόρεια Ιρλανδία. Επιπρόσθετα, κατά τη διάρκεια όλης της διαδικασίας των συνομιλιών οι εκπρόσωποι της Βρετανικής κυβέρνησης ζητούσαν επίμονα από τους Ιρλανδούς Ρεπουμπλικάνους και ειδικά από το Sinn Fein να αποκηρύξουν την πολιτική βία προκειμένου να γίνουν αποδεκτοί στις ειρηνευτικές συνομιλίες.

Η συμφωνία ως προϊόν της διακυβερνητικής προσέγγισης και του διαλόγου ανάμεσα στους Ιρλανδούς εθνικιστές ηγέτες John Hume (SDLP) και Gerry Adams (Sinn Fein) είχε πράγματι ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της βίας. Τόσο ο I.R.A όσο και οι παραστρατιωτικές οργανώσεις των «Ενωτικών» ανακοίνωσαν μόνιμη κατάπαυση του πυρός. Παρά το γεγονός ότι αυτή δεν τηρήθηκε καθώς υπήρξαν σποραδικά βίαια επεισόδια, οι προσπάθειες του Βρετανού πρωθυπουργού Tony Blair και του Gerry Adams λειτούργησαν κατευναστικά, και το Sinn Fein αποδέχτηκε μια σειρά από αρχές που συμπεριλαμβάνονταν στις πολύπλευρες συνομιλίες. Οι σημαντικότερες από αυτές ήταν:

«Τα μέρη που διαπραγματεύονται δηλώνουν την ολοκληρωτική και απόλυτη δέσμευση τους στα εξής:

- ▶ Δεσμεύονται στην τήρηση Δημοκρατικών και αποκλειστικά ειρηνευτικών τρόπων επίλυσης των πολιτικών ζητημάτων,
- ▶ Ολοκληρωτικός αφοπλισμός όλων των παραστρατιωτικών ομάδων που θα επαληθευθεί από ανεξάρτητη επιτροπή εμπειρογνομόνων
- ▶ Αποκηρύσσουν τη χρήση ή την απειλή ρήσης βίας με σκοπό τον επηρεασμό των πολύπλευρων διαπραγματεύσεων ειρήνευσης
- ▶ Συμφωνούν να τηρούν τους όρους οποιασδήποτε συμφωνίας επιτευχθεί στις διαπραγματεύσεις χωρίς αν επιχειρήσουν να ανατρέψουν τα σημεία στα οποία διαφωνούν
- ▶ Λαμβάνουν αποτελεσματικά μέτρα για να αποτρέψουν βίαιες ενέργειες όπως δολοφονίες και βομβιστικές επιθέσεις» (Knox & Quirk, 2000:39).

Αυτές οι αρχές είχαν σαν βασικό σκοπό να απομονώσουν τον I.R.A από το πολιτικό του σκέλος το Sinn Fein και να οδηγήσουν το κόμμα στην συνταγματική πολιτική σφαίρα. Ήταν επίσης εκείνες που διατηρηθήκαν σε όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων και μέχρι την υπογραφή της συμφωνίας ειρήνευσης που είναι γνωστή ως «Συμφωνία της Μεγάλης Παρασκευής (Good Friday Agreement) ή Συμφωνία του Belfast, την Μεγάλη Παρασκευή 10 Απριλίου του 1998 όταν όλες οι πλευρές συμφώνησαν στην αποδοχή ενός τελικού κειμένου συμφωνίας. Η Συμφωνία τέθηκε σε ταυτόχρονα δημοψηφίσματα τόσο στη Βόρεια Ιρλανδία όσο και στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας στις 22 Μαΐου του 1998. Η συμμετοχή στη Βόρεια Ιρλανδία άγγιξε το 81% με το 71,12% των ψηφοφόρων να τάσσονται υπέρ της Συμφωνίας. Στη Δημοκρατία της Ιρλανδίας η προσέλευση των ψηφοφόρων ήταν αρκετά μικρότερη μόλις 56,1% ωστόσο η

Συμφωνία έγινε δεκτή από το 94,4% των συμμετεχόντων στο δημοψήφισμα (Melaugh & McKenna, 2016)

Η εγκαθίδρυση μιας συνεργατικής πολιτικής δομής στη Βόρεια Ιρλανδία δεν ήταν ο μόνος στόχος της Συμφωνίας καθώς από που ενδιέφερε πρωταρχικά ήταν ο τερματισμός της βίας. Όπως επισημαίνει ο O' Leary (1998) η Συμφωνία περιλάμβανε τον αποπλισμό , την από-στρατιωτικοποίηση, τη μεταρρύθμιση λειτουργίας της αστυνομίας και την απελευθέρωση κρατουμένων. Ο αποπλισμός ωστόσο δεν σήμαινε παράδοση του I.R.A και για το λόγο αυτό δεν προβλέπονταν ταπεινωτικές συνέπειες για την οργάνωση, ενώ η ψήφιση σχετικών νόμων στη Βόρεια Ιρλανδία και τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας έκανε εφικτή την απελευθέρωση κρατουμένων. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Δημοκρατικής Προόδου που εδρεύει στο Λονδίνο μέχρι το 2012 απελευθερώθηκαν 934 κρατούμενοι που σχετίζονταν με τη σύγκρουση ενώ ταυτόχρονα ξεκίνησε και ένα ειδικό πρόγραμμά για την κοινωνική επανένταξή τους (Democratic Progress Institute, 2013:16-19) Ο αποπλισμός και η απο-στρατιωτικοποίηση του I.R.A και των άλλων παραστρατιωτικών οργανώσεων αποδείχθηκε μια δύσκολη υπόθεση. και αποτέλεσε μια διαδικασία που διήρκεσε ολόκληρη την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, με τον αποπλισμό του I.R.A να πιστοποιείται από ανεξάρτητους παρατηρητές το 2010 (Melaugh, 2016).

Μετά από δύο δεκαετίες από τη Συμφωνία του Belfast και παρά τα όποια προβλήματα εμφανίστηκαν κατά την εφαρμογή της, η προσπάθεια που καταβλήθηκε για την επίτευξή της και τα γεγονότα που οδήγησαν στην επιτυχία της, παραμένουν ακόμη και σήμερα ως ένα πρότυπο για την επίλυση εθνοτικών συγκρούσεων και την παύση της δράσης τρομοκρατικών οργανώσεων. Η Συμφωνία δημιούργησε ένα καταστατικό και πολιτικό έδαφος και συχνά χρησιμοποιείται ως πρότυπο σύγκρισης με άλλες παρόμοιες υποθέσεις. Με την θεσμική αναδιοργάνωση, όπως για παράδειγμα με τη δημιουργία του Βρετανό-Ιρλανδικού Συμβουλίου οι πρώην πρωταγωνιστές της σύγκρουσης απέκτησαν την ευκαιρία να τοποθετήσουν τους εαυτούς τους και το πρόβλημα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Η Συμφωνία επιπρόσθετα έδωσε την ευκαιρία σε ανθρώπους που είχαν εμπλακεί προσωπικά στη σύγκρουση να επανενταχτούν στην πολιτική ζωή και να συνεχίσουν τη μάχη τους με νόμιμο τρόπο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε το πρώην στέλεχος του I.R.A και μετέπειτα ηγέτης του Sinn Fein Martin McGuinness, ο οποίος ήταν μέλος της επιτροπής που επέβλεπε τον αποπλισμό του I.R.A.

Η ευρύτατη συνεργασία για τον τερματισμό της μακρόχρονης σύγκρουσης επέφερα την σταθερότητα στη Βόρεια Ιρλανδία και αποτέλεσε δικαίωση όσων πιστεύουν ότι το κοινωνιο-συνεργατικό μοντέλο (Consociational) αποτελεί πρωταρχικό σημείο στην επίλυση

συγκρούσεων. Όπως θα δούμε στη συνέχεια η Συμφωνία του Belfast επηρέασε σημαντικά και τις προσπάθειες επίλυσης της σύγκρουσης στη Χώρα των Βάσκων, ωστόσο δεν μπόρεσε για διάφορους λόγους να αποτελέσει το πρότυπο για μια ενδεχόμενη συμφωνία ανάμεσα στην Ισπανική κυβέρνηση και την Ε.Τ.Α.

Το τέλος της σύγκρουσης χωρίς συμφωνία στη Χώρα των Βάσκων

Η σύγκρουση στη Χώρα των Βάσκων ανάμεσα στην Ε.Τ.Α και το Ισπανικό κράτος ήταν η τελευταία ένοπλη σύγκρουση στη Δυτική Ευρώπη, μέχρι που τα μέλη της τρομοκρατικής οργάνωσης ανακοίνωσαν το τέλος του ένοπλου αγώνα τους στις 20 Οκτωβρίου του 2011. Το 2017 η οργάνωση ανακοίνωσε ότι προχωρά μονόπλευρα στον αφοπλισμό της υπό την επιτήρηση μιας ανεξάρτητης ομάδας παρατηρητών (REUTERS, 2017) Χαρακτηρίσαμε την επίλυση αυτής της σύγκρουσης ως ημι-επιτυχημένης λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν υπήρξε κανένας συμβιβασμός ανάμεσα στα δύο αντιμαχόμενα μέρη. Αυτό ωστόσο δεν σημαίνει ότι δεν καταβλήθηκαν ποικίλες προσπάθειες εξεύρεσης μιας αποδεκτής λύσης από όλους τους εμπλεκόμενους. Όμως δεν είναι καθόλου εύκολο να εντοπίσει κανείς το πότε ξεκίνησαν αυτές οι προσπάθειες. Ο Clark (1990) υποστηρίζει ότι ήδη από τον Νοέμβριο του 1975, πριν ακόμη τον εκδημοκρατισμό της Ισπανίας, έγιναν σοβαρές συζητήσεις για να σταματήσει η ένοπλη βία της Ε.Τ.Α (Clark, 1990:3) Η εφαρμογή του Ισπανικού Συντάγματος το 1978 και το Θέσπισμα για την Αυτονομία της Χώρας των Βάσκων το 1979 παρότι θεωρήθηκαν από πολλούς ως χειροπιαστές αποδείξεις για την διάθεση του Ισπανικού κράτους να δώσει τέλος στη σύγκρουση, δεν ικανοποίησαν την Ε.Τ.Α η οποία επέμεινε στη θέση της περί ανεξαρτησίας της περιοχής, ενώ εξέφρασε και την δυσαρέσκειά της για το γεγονός ότι κανείς δεν διαπραγματεύτηκε μαζί της.

Το ξέσπασμα της βίας στη Χώρα των Βάσκων και η διχοτόμηση της Ε.Τ.Α προκάλεσαν την αντίδραση της νέας δημοκρατικής κυβέρνησης της Ισπανίας με δύο διαφορετικούς τρόπους. Ο ένας ήταν αν αναπτύξει βίαιες παραστρατιωτικές ομάδες στοχεύοντας να αντιμετωπίσει την τρομοκρατία με κρατική, αυτή τη φορά, τρομοκρατία, μια στρατηγική που έμεινε γνωστή ως «βρώμικος πόλεμος» και διήρκεσε από το 1983 ως το 1987.. Σε αντίθεση με τη Βόρεια Ιρλανδία όπου η άνομη βία προερχόταν από τις πλευρές των Ενωτικών και των Πιστών στο Στέμμα, στην περίπτωση των Βάσκων ήταν το ίδιο το Ισπανικό κράτος που εμπλεκόταν στην άνομη βία. Ο άλλος τρόπος ήταν η πρωτοβουλία της Ισπανικής κυβέρνησης να δώσει αμνηστία σε όσους εμπλεκόμενους στην Ε.Τ.Α αποκήρυσσαν τη βία. Οι διαπραγματεύσεις για το θέμα αυτό έγιναν με την Ε.Τ.Α p-m και είχαν ως αποτέλεσμα την αυτο-διάλυση της οργάνωσης την

απελευθέρωση σημαντικού αριθμού φυλακισμένων μελών της Ε.Τ.Α και την επανένταξή τους σε νόμιμο πολιτικό περιβάλλον (Soldevilla, 2010:55)

Όμως καμία από αυτές τις πολιτικές δεν πέτυχε να θέσει ένα τέλος στη βία στη Χώρα των Βάσκων με αποτέλεσμα την κοινή απόφαση της Ισπανικής και της Γαλλικής κυβέρνησης να ξεκινήσουν επίσημα διαπραγματεύσεις με την Ε.Τ.Α.. Η Βασκική οργάνωση έδειχνε διατεθειμένη να συμμετάσχει στις συνομιλίες καθώς είχαν συλληφθεί πολλά ηγετικά μέλη της. Με την κυβέρνηση της Αλγερίας να προσφέρεται εθελοντικά ως διαμεσολαβητής η Ισπανική σοσιαλιστική κυβέρνηση και η Ε.Τ.Α προχώρησαν σε μια σειρά διαπραγματεύσεων ανάμεσα στο 1986 και το 1989 και αυτή η περίοδος μπορεί να προσδιοριστεί ως η έναρξη της διαδικασίας ειρήνευσης. Ωστόσο οι διαπραγματεύσεις οδηγήθηκαν σε αδιέξοδο για τέσσερις σοβαρούς λόγους όπως τους επισημαίνει ο Mees (2003):

α. Η εκτεταμένη κάλυψη των διαπραγματεύσεων από τα Μέσα Ενημέρωσης ακύρωσε την απαραίτητη διακριτικότητα και μυστικότητα που απαιτούσαν οι συνομιλίες. Ο Τύπος κατηγορούσε την Ισπανική κυβέρνηση ότι υπέκυπτε στους τρομοκράτες.

β. Κανένας από τους εκπροσώπους που συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις δεν θεωρείτο ότι διέθετε την απαραίτητη πολιτική επιρροή. Πριν το τέλος των διαπραγματεύσεων οι εκπρόσωποι της Ε.Τ.Α δέχονταν αφόρητες πιέσεις από τη σκληρή ηγεσία της οργάνωσης να εγκαταλείψουν τις συνομιλίες και να άρουν την κατάπαυση του πυρός. Από την άλλη οι απεσταλμένοι της Ισπανικής κυβέρνησης ήταν επίσης αξιωματούχοι χαμηλού βεληνεκού για μια τέτοιου είδους διαπραγμάτευση.

γ. Καμία από τις δύο πλευρές δεν ήταν πεπεισμένη ότι οι συνομιλίες αποτελούσαν τη μόνη επιλογή. Από τη μία πλευρά η Ισπανική κυβέρνηση έχοντας σαν σύμμαχο και τη Γαλλία είχε την αυτοπεποίθηση ότι η αντι-τρομοκρατική της πολιτική μπορούσε να εξουδετερώσει την Ε.Τ.Α και από την άλλη η Ε.Τ.Α επιχειρούσε να αναδείξει τη δύναμή της αυξάνοντας σε αριθμό και ένταση τις βίαιες ενέργειές της

δ. Το πείσμα με το οποίο συμμετείχε στις συνομιλίες η Ε.Τ.Α , οι παράλογες απαιτήσεις της και η άρνηση της να συμβιβαστεί σε οτιδήποτε είχαν πολύ αρνητικές επιπτώσεις. Επιπρόσθετα τόσο το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης της Ισπανίας όσο και το μεγαλύτερο εθνικιστικό κόμμα στη Χώρα των Βάσκων αποκλείστηκαν από τις συνομιλίες. Αυτό κατά τον Mees αποτέλεσε ένα μεγάλο στρατηγικό λάθος «ανωριμότητας», καθώς τα δύο κόμματα είχαν τη

δύναμη να ασκήσουν βέτο σε οποιοδήποτε πιθανό αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων που θα απαιτούσε πολιτική επικύρωση (Mees, 2003: 69-71).

Ακολούθησε μια δεκαετία συνεχιζόμενης βίας και πολιτικών διεργασιών που ωστόσο δεν είχαν αποτέλεσμα και έθεταν το Βασκικό ζήτημα σε αδιέξοδο καθώς η στάση της Ισπανικής κυβέρνησης δεν άφηνε σοβαρά περιθώρια για επανάληψη των συνομιλιών. Τον Ιούνιο του 2002 ψηφίστηκε ο νόμος για τα Πολιτικά Κόμματα που έδινε τη δυνατότητα στο δικαστικό σύστημα της χώρας να θέσει εκτός νόμου οποιοδήποτε πολιτικό κόμμα δεν συμβάδιζε με τις δημοκρατικές ή συνταγματικές αρχές. Το πρώτο κόμμα που επηρεάστηκε από αυτόν τον νόμο ήταν το πολιτικό σκέλος της E.T.A το Herri Batasuna που τέθηκε εκτός νόμου το 2003. Όπως τονίζει ο Lecours (2007) στην περίπτωση της Χώρας των Βάσκων ένα κομβικό σημείο αφορούσε το γεγονός ότι η αυτονομία της σχετιζόταν με τη νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία και όχι με το δικαστικό σύστημα το οποίο στην Ισπανία είναι κεντρικό. Αυτό σημαίνει ότι οι δικαστές σε διάφορες αυτόνομες κοινότητες όπως εκείνη της Χώρας των Βάσκων, είναι διορισμένοι από την Ισπανική κυβέρνηση. Είναι ένα κομβικό σημείο που αποτέλεσε ένα πεδίο σύγκρουσης στη Χώρα των Βάσκων επειδή το πρόβλημα της πολιτικής βίας πολιτικοποιούσε το δικαστικό σύστημα. Για παράδειγμα δικαστικές αποφάσεις για το κλείσιμο φιλικών προς την E.T.A εντύπων, για την απαγόρευση λειτουργίας του Herri Batasuna και για την μη αποδοχή του αιτήματος μεταφοράς κρατουμένων της E.T.A σε φυλακές επί Βασκικού εδάφους θεωρήθηκαν από τους Βάσκους ως υποκινούμενες από την Ισπανική κυβέρνηση. (Lecours, 2007: 145)..

Παρόλα αυτά, υπήρξαν ισχυρές προσπάθειες από την Βασκική κοινότητα και τους πολιτικούς της προκειμένου να δοθεί ένα τέλος στη σύγκρουση. Μια από τις πλέον ελπιδοφόρες ήταν το 2003 το σχέδιο Ibarretxe ο οποίος ήταν ο πρόεδρος της Χώρας των Βάσκων εκείνη την περίοδο. Το σχέδιο αφορούσε μια αναδιάταξη των δεσμών ανάμεσα στην Ισπανία και την αυτόνομη Χώρα των Βάσκων σε ομοσπονδιακή λογική, ζητώντας το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης για την Βασκική κοινότητα, και το δικό της δικαστικό σύστημα, αιτήματα που αποτελούσαν ριζικές αλλαγές σε σχέση με το Θέσπισμα Αυτονομίας της περιοχής. Το σχέδιο έχει χαρακτηριστεί ως η δυνατότητα συμφωνίας παρόμοια με τη Συμφωνία του Belfast στην Ιρλανδία, ωστόσο απορρίφθηκε από την Ισπανική κυβέρνηση το 2005 καθώς κρίθηκε αντισυνταγματικό από τα πολιτικά κόμματα της χώρας και παρά το γεγονός ότι είχε εγκριθεί από το Βασκικό Κοινοβούλιο με οριακή πλειοψηφία. Αν και μετά το 2005 συνεχίστηκε η διαδικασία εξεύρεσης μιας βιώσιμης λύσης στο Βασκικό ζήτημα μέσω σύντομων διαπραγματεύσεων ανάμεσα στην Ισπανική κυβέρνηση και την E.T.A το πραγματικά στέρεο βήμα προς αυτή την

κατεύθυνση έγινε τον Οκτώβριο του 2011 όταν η Ε.Τ.Α ανακοίνωσε μονομερώς την μόνιμη παύση της ένοπλης δραστηριότητας της. Ως κίνηση καλής θέλησης η Ισπανική κυβέρνηση προχώρησε στη νομιμοποίηση κομμάτων από τη Χώρα των Βάσκων κάποια από τα οποία εντάχθηκαν στις πολιτικές οικογένειες των ευρωπαϊκών κομμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το ερώτημα ωστόσο για ποιο λόγο η Ε,Τ,Α αποφάσισε να αποπλιστεί παραμένει ενεργό καθώς η απάντηση επιδέχεται πολλαπλές αναγνώσεις. Καταρχήν οι συνθήκες κάτω από τις οποίες η Ε,Τ.Α είχε συμμετάσχει στις διαπραγματεύσεις με την Ισπανική κυβέρνηση δεν είχαν αλλάξει προς όφελος της τρομοκρατικής οργάνωσης. Παρά το γεγονός ότι ο κοινές αντι-τρομοκρατικές προσπάθειες της Ισπανίας και της Γαλλίας θεωρούνται επιτυχημένες η Ε.Τ.Α ουδέποτε δήλωσε ότι παραδίδεται, ωστόσο δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί ότι πλήρη σημαντικά από τις κρατικές αρχές. Επιπρόσθετα η οργάνωση εμφάνισε μια κατακόρυφη πτώση υποστήριξης από την Βασκική κοινωνία.. Η εξάπλωση των τρομοκρατικών της ενεργειών σε όλη την Ισπανία και οι διαρκείς παλινωδίες της με τη μη τήρηση των καταπαύσεων πυρός αποδείχθηκαν αντιπαραγωγικοί παράγοντες για τους σκοπούς της οργάνωσης. Επιπλέον σε διεθνές επίπεδο υπήρξε έντονη αποδοκιμασία στις τακτικές αντάρτικου πόλεων και στην πολιτική βία ως βιώσιμο μέσο για τη διεκδίκηση και ανάκτηση δικαιωμάτων. Ωστόσο στην περίπτωση αυτή η ειρήνευση δεν έφερε καμία ικανοποίηση αιτημάτων ούτε της Ε.Τ.Α ούτε της Βασκικής κοινότητας.

Ακόμη και σήμερα η πλειοψηφία της Βασκικής κοινότητας (59%) επιθυμεί τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την ανεξαρτησία της περιοχής αν και οι δημοσκοπικές έρευνες έχουν καταδείξει ότι το αποτέλεσμα θα ήταν αρνητικό (39% έναντι 31%). (Euskobarometro, 2016: 56-57). Ένα ακόμη σοβαρό πρόβλημα που δεν έχει αντιμετωπιστεί είναι εκείνο των Βάσκων κρατουμένων που βρίσκονται διασκορπισμένοι στις φυλακές ολόκληρης ης Ισπανίας. Συμπερασματικά δεν υπήρξαν σε καμία περίπτωση ειλικρινείς διαπραγματεύσεις με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων πλευρών, όπως έγινε στην Ιρλανδία. Και δεν υπήρξε κανένας συμβιβασμός. Για το λόγο αυτό δεν μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι υπήρξε ευρεία πολιτική λύση στη σύγκρουση. Το ομοσπονδιακό σύστημα, ή τουλάχιστον με τον τρόπο που εφαρμόστηκε στην Ισπανία δεν αποδείχτηκε αρκετό για να σταθεροποιήσει τις περιφέρειες στις οποίες υπάρχουν συγκρούσεις αν αναλογιστούμε ότι και στην Καταλονία είναι συνεχόμενη η διάθεση και η πίεση για το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

Κουλτούρες στο παιχνίδι

Ο τίτλος του παρόντος κεφαλαίου είναι δανεισμένος από το ομότιτλο βιβλίο του Alberto Melucci που διερευνά το ζήτημα της κουλτούρας μέσα από τη διαμόρφωση της ατομικής και της συλλογικής ταυτότητας του ανθρώπου σε πολύπλοκα, διαφοροποιημένα και αβέβαια πολιτικά περιβάλλοντα (Melucci, 2002). Η ανάλυση της κουλτούρας ως μιας κατηγορίας που επιδρά ολοκληρωτικά στη συλλογική δράση, δεν αποτελεί μια εύκολη διαδικασία και ξεφεύγει από τις καθαρά επιστημονικές ερμηνείες. Αυτά που σκέφτονται οι άνθρωποι, ο τρόπος που τα σκέφτονται και η αντίδρασή τους στα γεγονότα επηρεάζονται από την κουλτούρα. Ακόμη και οι τρομοκράτες και οι τρομοκρατικές οργανώσεις αποτελούν προϊόντα της κουλτούρας, Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως υποστηρίζουμε ότι η τρομοκρατία αποτελεί ένα καθαρό πολιτισμικό φαινόμενο αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως θεώρημα ότι η κουλτούρα ενισχύει και επηρεάζει τις σκέψεις και τις δράσεις των τρομοκρατών και εμφανίζεται δυναμικά στους σκοπούς, τις αιτίες, τις μεθόδους και τις συνέπειες της δράσης των τρομοκρατικών ομάδων, κάτι που είναι φανερό στις περιπτώσεις της ένοπλης δράσης του I.R.A και της E.T.A.

Ο I.R.A και η σύγκρουση στο πολιτισμικό πλαίσιο της Βόρειας Ιρλανδίας

Η μακροχρόνια σύγκρουση στην Ιρλανδία που έμεινε γνωστή με τον όρο «Οι Ταραχές» (The Troubles) μπορεί ίσως να κατανοηθεί πληρέστερα ως μια εθνοτική σύγκρουση στην οποία οι θρησκευτικές πεποιθήσεις καθαυτές εξυπηρέτησαν πρωταρχικά μια κεντρική οργανωτική αρχή, βασισμένη στην ταυτότητα της κοινότητας και δεν λειτούργησαν οι ίδιες ως βάση της σύγκρουσης (Ó Dochartaigh 2005:7). Παρά το γεγονός ότι μιλούν την ίδια γλώσσα με σχεδόν την ίδια προφορά και μοιράζονται την ίδια γεωγραφική περιοχή και μεγάλο μέρος της ίδιας ιστορίας, οι Καθολικοί και οι Προτεστάντες τείνουν να δίνουν αξία και να επενδύουν στη νοηματοδότηση σε διαφορετικούς πολιτισμικούς πόρους. Οι Καθολικοί στις έξι κομητείες της Βόρειας Ιρλανδίας θεωρούν ότι η ταυτότητά τους είναι αποτέλεσμα της ιστορίας, των μύθων, της μνήμης, των συμβόλων και των παραδόσεων της Ιρλανδίας. Οι Προτεστάντες στη Βόρεια Ιρλανδία έχουν ως σημείο αναφοράς τις ίδιες κατηγορίες πολιτισμικών πόρων με αναφορά στις κομητείες του Ulster αντιλαμβανόμενοι ότι διαθέτουν μια διακριτή Βρετανική κουλτούρα. Οι αντίστοιχες εθνοτικές ταυτότητες δεν είναι ωστόσο απλά μια θεωρητική κατασκευή αλλά βασίζονται σε ιστορικά γεγονότα, και μνήμες που έχουν περάσει από την κάθε γενιά στην

επόμενη , με σύμβολα που παραμένουν και εξελίσσονται στο πέρασμα του χρόνου, και σε παραδόσεις που δένουν μαζί όλα τα πολιτισμικά στοιχεία.

. Οι «Ταραχές» στην Ιρλανδία συχνά αναφέρονται ως ο σημαντικότερος πόλεμος στη σύγχρονη Ευρώπη. Παρά το γεγονός ότι μια τέτοια αναφορά είναι υπερ-απλουστευτική για το φαινόμενο της τρομοκρατίας και τη δράση του I.R.A εκφράζει μια σημαντική παράμετρο σχετικά με την ψυχολογική επίδραση της σύγκρουσης στους κατοίκους της Βόρειας Ιρλανδίας. Για πολλούς από τους τωρινούς κατοίκους η σύγκρουση σημάδεψε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής τους. Στην πραγματικότητα τρεις γενιές Ιρλανδών βίωσαν λιγότερο ή περισσότερο της συνέπειες της τρομοκρατίας. Εκείνοι που ήταν αρκετά ώριμοι ηλικιακά την περίοδο ξεσπάσματος των «ταραχών», εκείνοι που μεγάλωσαν μέσα στη σύγκρουση και όσοι νέοι άνθρωποι έζησαν τα τελευταία χρόνια της τρομοκρατικής δράσης του I.R.A και τις προσπάθειες για την ειρήνευση. Στη Βόρεια Ιρλανδία, κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης από το 1969 και ως τα μέσα της δεκαετίας; του 1990 ο αριθμός των θανάτων και των τραυματισμών που σχετίζονταν με την πολιτική βία ήταν μεγαλύτερος από εκείνον σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κάνοντας την Ιρλανδία την πιο βίαιη φιλελεύθερη δημοκρατία στον κόσμο εκείνη την περίοδο (Shanahan, 2009:3).

Η συγκρότηση του I.R.A ως τρομοκρατικής ομάδας μετά το 1969 στηρίχθηκε σε σημαντικό βαθμό στις προαναφερόμενες πολιτισμικές συνιστώσες. Όσοι στρατολογήθηκαν στην ομάδα είχαν ενσωματώσει και νοηματοδοτήσει ότι η εξουδετέρωση του εχθρού, που μονολιτικά εντοπίστηκε στη Μεγάλη Βρετανία, μπορούσε να γίνει μόνο με τη χρήση βίας και για τον λόγο αυτό θεωρούσαν ότι ήταν και νομιμοποιημένη, ηθικά δικαιολογημένη και απαραίτητη (Shanahan, 2009). Πέρα από την καθαρά στρατιωτική του υπόσταση ο I.R.A επιχείρησε στις τρεις δεκαετίες της δράσης του να υπερτονίσει τη διαφορά κουλτούρας ανάμεσα στους Καθολικούς και τους Προτεστάντες με τους δεύτερους να αποτελούν για την οργάνωση την αιτία των δεινών της Καθολικής κοινότητας. Παρόλα αυτά ο πληθυσμός της Ιρλανδίας ήταν εκείνος που υπέφερε από τη βία, η ακόμη χειρότερα αποτέλεσε το άμεσα ή έμμεσο θύμα της τρομοκρατίας. Η εγκαθίδρυση του φόβου ήταν στοιχείο περαιτέρω διχοτόμησης των κοινοτήτων καθώς η συνύπαρξη Καθολικών και Προτεστάντων στις ίδιες γειτονιές και στους ίδιους χώρους κατέστη προβληματική με συμβολικές διαστάσεις.

Η «ταμπέλα» του Καθολικού και του Προτεστάντη στη Βόρεια Ιρλανδία υπονοούσε κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης πολύ περισσότερα από δύο δόγματα σε διαμάχη. Διαμέσου τις αμοιβαίας δυσπιστίας στην κουλτούρα του άλλου διαμορφωνόταν μια βαθύτερη εθνοτική

διαφορά. Για το λόγο αυτό η έλευση της κατάπαυσης του πυρός και οι πολιτικές πρωτοβουλίες για την άμβλυνση της σύγκρουσης μετέφεραν μαζί τους τεράστια συμβολική σημασία. Μέχρι τη στιγμή που οι Ρεπουμπλικάνοι και οι πιστοί στη Βρετανία ανακοίνωσαν τη διακοπή της σύγκρουσης υπήρχε μια διάχυτη και ενοχλητική αίσθηση ανάμεσα στον πληθυσμό της Βόρειας Ιρλανδίας, ότι ο επονομαζόμενος και «μεγάλος πόλεμος» θα συνεχιζόταν με κάθε βεβαιότητα επ' αόριστο. Η ενεργοποίηση της κατάπαυσης του πυρός παρήγαγε ένα γενικότερο αίσθημα ασφάλειας και τροποποίησε τη διάθεση των δύο αντιμαχόμενων κοινοτήτων που είχαν εξαντληθεί από τις απώλειες την στρατιωτικοποίηση της σύγκρουσης και τις βλάβες που αυτή προκάλεσε και ουσιαστικά από το αίσθημα του μόνιμου φόβου. Ωστόσο, στην πραγματικότητα, ενώ η κατάπαυση του πυρός σηματοδότησε το πιθανό τέλος της πολιτικής βίας, δεν κατόρθωσε να αντιμετωπίσει τον συνεχιζόμενο διαχωρισμό των δύο κοινοτήτων και την ανάληψη της ευθύνης για τη μακροχρόνια βία. Είναι αξιοσημείωτο ότι η κατάποση του πυρός επέτρεψε την ανάδυση του απαραίτητου χώρου για την ανάκαμψη των δύο καταπονημένων κοινοτήτων οι οποίες είχαν εκτεθεί στη σύγκρουση για σχεδόν 30 χρόνια. Η ειρηνευτική διαδικασία ωστόσο αποδείχθηκε διαχειριστική της κρίσης και δεν σηματοδότησε και ένα οριστικό τέλος στην ύπαρξη του φανατικού εθνοτισμού που μακροχρόνια χαρακτηρίζει την πολιτική ζωή στη Βόρεια Ιρλανδία. (Shirlow & Coulter, 2014: 715)

Όπως χαρακτηριστικά υπογραμμίζει ο Βρετανός ιστορικός και καθηγητής στο πανεπιστήμιο Queen's του Belfast Paul Bew, η ειρηνευτική συμφωνία ηρέμησε κάπως τα πράγματα αλλά «εάν μιλάμε για μια κοινή θέαση της ιστορίας, πρόκειται, με ψυχολογικούς όρους, για μια συμφωνία ανάμεσα σε δύο συζύγους που δεν μπορούν να αντέξουν ο ένας τον άλλο, αλλά πρέπει να βρουν ένα τρόπο ώστε να συμβιώνουν μαζί».(Cowel, 2018).. Καταλυτικό ρόλο στην ύφεση της έντασης διαδραμάτισε το γεγονός ότι δημιουργήθηκαν στη Βόρεια Ιρλανδία μια σειρά από πολιτικούς θεσμούς οι οποίοι εργάζονται στην προώθηση της ειρήνης και της δημοκρατικής συνεργασίας για την επίλυση των διαφορών. Ωστόσο στη σύγχρονη Βόρεια Ιρλανδία μπορεί κανείς να παρατηρήσει τον διαχωρισμό κουλτούρας ανάμεσα στους Καθολικούς και τους Προτεστάντες. Κάθε ομάδα παραμένει προσκολλημένη στις δικές της παραδόσεις που περιλαμβάνουν τη θρησκεία τη μουσική, το φαγητό, τις αθλητικές δραστηριότητες, τη γλώσσα κ.ά. Ακόμη και σήμερα οι Καθολικοί και οι Προτεστάντες στο Belfast διατηρούν τα δικά τους καταστήματα, παμπς, πολιτικά κόμματα και γειτονιές. Συνεχίζεται επίσης μια παράδοση που θέλει τους Καθολικούς να προτιμούν για τα παιδιά τους τα ιδιωτικά σχολεία ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των Προτεσταντών φοιτούν σε δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα. Αυτός ο διαχωρισμός προέρχεται κυρίως από την επιθυμία των γονέων ώστε τα παιδιά τους να διδαχθούν μια

συγκεκριμένη εκδοχή της ιστορίας. Οι Καθολικοί θεωρούν ότι τα δημόσια σχολεία που χρηματοδοτούνται από το Βρετανικό κράτος διδάσκουν μια προκατειλημμένη άποψη της ιστορίας υποστηρίζοντας τις απόψεις των «Ενωτικών» ενώ το αντίστοιχο συμβαίνει και με τους Προτεστάντες σχετικά με την ιστορία που διδάσκεται στα ιδιωτικά σχολεία. (Alonso, 2001).

Στην περίπτωση της Βόρειας Ιρλανδίας το ενθαρρυντικό στοιχείο είναι ότι δεν κυριάρχησε η σιωπή για τα γεγονότα του παρελθόντος. Αμέσως μετά τη συμφωνία ειρήνευσης δημιουργήθηκαν με τη σύμφωνη γνώμη όλων των αντιμαχόμενων πλευρών επιτροπές και οργανισμοί προκειμένου να διερευνηθούν οι σκοτεινές πλευρές της σύγκρουσης και η τρομοκρατική δράση του I.R.A και να αποδοθούν ευθύνες. Εκείνο που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι τόσο η σύγκρουση με τον μανδύα της τρομοκρατίας όσο και η ειρήνη ως έκφραση της δημοκρατικής διαδικασίας βρίσκονται πανταχού παρόντα στην καθημερινότητα των Βορειο-ιρλανδών. Οι τοιχογραφίες, τα graffiti και οι «τοιχοί της ειρήνης» βρίσκονται διάσπαρτοι στο Belfast αλλά και σε άλλες πόλεις κάνοντας την τέχνη όχημα για την διατήρηση της συλλογικής μνήμης και το χρώμα εργαλείο μνήμης για την αίσθηση της όρασης:

Εικόνα 3: Ο τοίχος της ειρήνης στο Belfast (Πηγή Getty Images)

Εικόνα 4: Επιγραφή στην είσοδο της πόλης του Derry στη Βόρεια Ιρλανδία (Πηγή: Getty Images)

Εικόνα 5: Τοιχογραφία με αναφορές στον I.R.A στο Βόρειο Belfast (Πηγή: Getty Images)

Ο Alonso (2007) σημειώνει ότι η ενθύμηση των νεκρών ηρώων που υπηρέτησαν το ρεπουμπλικανικό κίνημα και τους σκοπούς του, έχει αναθρέψει ένα μαρτυρολόγιο που χρησιμοποιήθηκε σε μια προσπάθεια να εξασφαλιστεί συμπάθεια για την εθνοτική κοινότητα των Καθολικών και με αυτό τον τρόπο να παρέχει μια πηγή αναφοράς για τη συλλογική ταυτότητα της κοινότητας (Alonso, 2007:81). Κάτι αντίστοιχο βέβαια συμβαίνει και με την ενθύμηση των Προτεσταντών.

Η σχηματοποίηση της συλλογικής μνήμης για τη σύγκρουση στη Βόρεια Ιρλανδία εκτείνεται σε δύο επίπεδα. Πρώτον μπορεί να αναφέρεται σε κοινές μνήμες ανθρώπων που είχαν άμεση και βιωματική εμπειρία των γεγονότων. Σε αυτή την περίπτωση τα γεγονότα και οι στιγμές που βιώθηκαν παραμένουν αλησμόνητα στο χρόνο. Σε δεύτερο επίπεδο η νοηματοδότηση της σύγκρουσης προέρχεται από τη ενσωμάτωσή της στις «τεχνολογίες της μνήμης» όπως ταινίες, τραγούδια, βιβλία, ντοκιμαντέρ, αναμνηστικά και άλλα σχετικά τα οποία παρέχουν ένα μέλλον στα γεγονότα του παρελθόντος επιτρέποντας στο δεύτερο να μεταδίδεται από τη μία γενιά στην άλλη.(Conway, 2003: 308-311). Στην περίπτωση του I.R.A τέτοια παραδείγματα είναι γνωστά από τον κινηματογράφο με μια σειρά ταινιών όπως (με τον Αγγλικό τους τίτλο) *The Crying Game* (1992), *In the Name of the Father* (1993), *Hidden Agenda* (1990), *The Long Good Friday* (1982), *Hunger* (2008), *Elephant* (1989), *Dead men Walking* (2008) και από τη μουσική με κορυφαίο παράδειγμα το τραγούδι του Ιρλανδικού ροκ συγκροτήματος U2 “*Bloody Sunday*”. Ο Lipsitz (1990) υποστηρίζει ότι μορφές ανασυγκρότησης της μνήμης όπως ο κινηματογράφος, η τηλεόραση και η μουσική συχνά παρέχουν μια διέξοδο για την έκφραση μιας αντίθετης μνήμης που εξαιρείται από τις κυρίαρχες αφηγήσεις (Lipsitz, 1990). Συνεπώς μια μορφή μνήμης αναδύεται από την απευθείας βιωμένη εμπειρία των ανθρώπων ενώ η άλλη διαμεσολαβείται από την λαϊκή κουλτούρα ή από τις τεχνολογίες της μνήμης. Στη δεύτερη περίπτωση το κρίσιμο σημείο είναι ότι οι άνθρωποι θυμούνται, παρόλο που το περιεχόμενο της μνήμης προέρχεται από εξωτερική προς το άτομο πηγή, η οποία είναι η ίδια η κοινωνία (Conway,2003: 309)

Η πρόσληψη της ιστορίας με διαφορετικό τρόπο από κάθε πλευρά επηρέασε τον τρόπο με τον οποίο Καθολικοί και Προτεστάντες οδηγήθηκαν στην πρόσληψη της ταυτότητάς τους. Για παράδειγμα οι Καθολικοί μην επιθυμώντας την νομιμοποίηση του κράτους της Βόρειας Ιρλανδίας ή του καθεστώτος που το διευθύνει (Μ. Βρετανία), όρισαν τη συλλογική τους ταυτότητα ως αντίθετη από εκείνη των Προτεστάντων δημιουργώντας ένα κοινωνικό σχήμα δύο αντίθετων κατηγοριών ταυτοτήτων της μορφής «εμείς» και «εκείνοι». Αυτός ο δισμός δημιούργησε ένα περιβάλλον στο οποίο ο ένας έβλεπε τον άλλον ως απειλή για την ταυτότητά του και αυτό με τη σειρά του παρείχε μια εκλογίκευση για τη χρήση της βίας και της τρομοκρατίας εναντίον του άλλου, του εχθρού. Η συμμετοχή σε πράξεις βίας ή η θυματοποίηση από αυτήν έγινε μέρος της διαδικασίας κοινωνικοποίησης και διαμόρφωσης της κουλτούρας των δύο παραδόσεων και επηρέασε τον τρόπο με τον οποίο η καθεμία προσέλαβε την συλλογική της ταυτότητα. Τραυματικές εμπειρίες όπως η «Ματωμένη Κυριακή» καθώς αποτυπώθηκαν στη συλλογική μνήμη των ανθρώπων,, έγιναν το πρίσμα μέσα από το οποίο οι άνθρωποι σκέφτονται για τον εαυτό τους, συγκροτούν τη συλλογική τους ταυτότητα, και προσανατολίζουν

τη συμπεριφορά τους απέναντι στον άλλο. Ακόμα και οι τοιχογραφίες που απεικονίζουν πρόσωπα θυμάτων από την πλευρά των Καθολικών και των μαχητών του I.R.A λειτουργούν στη βάση αποτροπής της ατομικής και της συλλογικής μνήμης να πέσουν θύματα μιας θεμελιώδους απειλής για τη μνήμη, της αμνησίας. (Conway, 2003: 318).

Παρά το γεγονός ότι οι άνθρωποι υλικοποιούν τις αναμνήσεις τους από τραυματικά ιστορικά γεγονότα με όρους κουλτούρας, όπως στη Βόρεια Ιρλανδία, γίνονται και οι ίδιοι αντικείμενα αλλαγής καθώς κατανοούν με νέους τρόπους τα συμβολικά νοήματα αυτών των αναμνήσεων. Με αυτό τον τρόπο κατασκευάζουν και ανακατασκευάζουν νέες ταυτότητες, αναμνήσεις και νοηματοδοτήσεις. Στην περίπτωση της σύγκρουσης στη Βόρεια Ιρλανδία με την τραυματική τρομοκρατική δράση του I.R.A, η διαμορφωμένη συλλογική μνήμη αλλά και η επικράτηση ενός πολιτικού πολιτισμού συνεργασίας και συνεννόησης των πολιτικών δυνάμεων παρέχουν ένα ελπιδοφόρο μήνυμα ότι οι νέες αναμνήσεις που αναπαριστούν το παρελθόν διαμέσου της κουλτούρας μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποτελεσματικό εργαλείο για την ειρήνη και τη συμφιλίωση των δύο αντιμαχόμενων κοινοτήτων.

Euskadi Ta Askatasuna (Πατρίδα και Ελευθερία)

Ο μύθος, η ιστορία και η κουλτούρα αποτελούν θεμελιώδη χαρακτηριστικά της πολιτισμικής ταυτότητας της Χώρας των Βάσκων και των κατοίκων της. Όπως είδαμε και στο θεωρητικό μέρος της μελέτης μας η ιδιαιτερότητα και ο «εθνικός» χαρακτήρας των Βάσκων δεν βασίστηκε, όπως στην περίπτωση της Ιρλανδίας στο διαχωρισμό των κοινοτήτων λόγω της θρησκείας, αλλά πρωτίστως στη γλωσσική διαφορετικότητα και μοναδικότητα του Βασκικού πληθυσμού από την υπόλοιπη Ισπανία. Πράγματι η Βασκική γλώσσα (Euskera) είναι η μόνη διασωθείσα στην Ευρώπη που δεν είναι Ινδο-Ευρωπαϊκή κάτι που δημιουργεί μεγάλη πιθανότητα να αποτελεί την παλαιότερη γλώσσα στην Ευρωπαϊκή ήπειρο παρέχοντας ισχυρές ενδείξεις ότι η Βασκική είναι ανάμεσα στις παλιότερες κουλτούρες της Ευρώπης (Collins, 1986:11-12) Πρόκειται για έναν πολιτισμικό πόρο τόσο πολύπλοκο και επικεντρωμένο στο Βασκικό έθνος που κατέστη το απόλυτο σύμβολο της ταυτότητας των Βάσκων. Επιπρόσθετα, σημαντικά στοιχεία της ιστορικής και ανθρωπολογικής ιδιαιτερότητας του πληθυσμού έγιναν κύριο μέρος της αφήγησης των Βάσκων για ανεξαρτησία. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε σχετικά πρόσφατη έρευνα η ερευνητική ομάδα του Ισπανού βιολόγου Lluís Quintana Murci (2012) δημοσίευσε ότι μέσω λεπτομερούς ανάλυσης προϊστορικών δειγμάτων DNA από τις Βασκικές περιφέρειες στην Ισπανία και τη Γαλλία βρέθηκε ότι οι Βάσκοι διαθέτουν μοναδικά γενετικά

χαρακτηριστικά που τους διακρίνουν από τους μη Βασκικούς πληθυσμούς της Ιβηρικής χερσονήσου (Quintana, 2012).

Ο Βασκικός πληθυσμός είχε ανέκαθεν εσωτερικεύσει ως βασική συνισταμένη της συλλογικής του ταυτότητας τη ιστορική και πολιτισμική του μοναδικότητα ως λαός, και την έντονη επιθυμία του για ανεξαρτησία από το Ισπανικό κράτος. Αυτός είναι ο λόγος που οι Βάσκοι ένοιωσαν να απειλείται η συλλογική τους ταυτότητα και η ιστορία τους από το καθεστώς Franco, που απαγόρευσε τα σύμβολα αναγνώρισης της ιδιαιτερότητας του πληθυσμού όπως η σημαία και η γλώσσα. Στην ουσία, ωστόσο η έξαρση της τάσης για αυτοδιάθεση και του εθνικισμού που αναπτύχθηκε στη Χώρα των Βάσκων δεν αφορούσε την ίδια τη δικτατορία του Franco αλλά στρεφόταν κατά του Ισπανικού κράτους. Ένα τέτοιο επιχείρημα υποστηρίζεται από το γεγονός ότι η τρομοκρατική δράση της Ε.Τ.Α δεν σταμάτησε μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ισπανία αλλά αντίθετα διήνυσε την πιο δυναμική της περίοδο. Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι δεν συμερίζονταν όλοι οι Βάσκοι την αναγκαιότητα ενός ένοπλου αγώνα για την επίτευξη οποιασδήποτε μορφής αυτοδιάθεσης καθώς λίγοι άνθρωποι μιλούσαν τα Βασκικά ενώ διαβιούσαν όπως είδαμε και σε ένα δυναμικό οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον. Η ανάδυση της Ε.Τ.Α μπορεί να χαρακτηριστεί και ως μια προσπάθειαν υπενθύμισης στους Βάσκους της συλλογικής ταυτότητας της εθνοτικής ομάδας και τη δημιουργία ενός συνεκτικού και ενιαίου μετώπου κατά του Ισπανικού κράτους.

Στο πλαίσιο αυτό μπορεί να γίνει κατανοητή και η ευρεία υποστήριξη που απολάμβανε η Ε.Τ.Α ανάμεσα στον Βασκικό πληθυσμό κυρίως στα πρώτα χρόνια της ένοπλης δράσης της. Όπως υπογραμμίζει ο Mees (2003) η Ε.Τ.Α αποτέλεσε μια ισχυρή δύναμη στο να καταφέρει να διατηρεί μια αυτονομιστική διάθεση ανάμεσα στον πληθυσμό της Χώρας των Βάσκων. Υπήρξε μια αποτελεσματικά ανεπτυγμένη οργάνωση που διατηρούσε σφιχτό έλεγχο ανάμεσα στα μέλη της και ένα υψηλό επίπεδο πίεσης απέναντι στους διαφωνούντες μαζί της. Παράλληλα κατόρθωσε να επιτύχει μια ολοκληρωτική διείσδυση στη Βασκική κοινωνία με όρους που ξέφευγαν από τα όρια της κοινωνικής υποστήριξης και άγγιζαν εκείνα της επιβολής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η βίαιη επιβολή από την οργάνωση του λεγόμενου «επαναστατικού φόρου» σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις στη Χώρα των Βάσκων για τη χρηματοδότηση του ένοπλου αγώνα. (Mees, 2003 & Spencer and Croucher, 2008:140,141)

Η τρομοκρατική δράση της Ε.Τ.Α που κορυφώθηκε μετά το 1975 είχε σαν αποτέλεσμα το θάνατο εκατοντάδων ανθρώπων και τον τραυματισμό χιλιάδων άλλων. Οι αρχική τακτική των επιλεγμένων στόχων κυρίως ανάμεσα σε Ισπανούς αξιωματούχους έδωσε τη θέση της σε

εντυπωσιακές βομβιστικές επιθέσεις και δολοφονίες που είχαν σαν θύματα πολλούς αθώους πολίτες. Όπως συνέβη και την περίπτωση του I.R.A η μακροχρόνια βία προκάλεσε ρήξεις, μεταλλάξεις και πρωτίστως ένα αίσθημα μόνιμου φόβου στην Βασκική κοινωνία. Αυτές οι αλλαγές αντικατοπτρίζονται πρωτίστως στους ανθρώπους που βίωσαν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο τις συνέπειες της τρομοκρατικής βίας, σε οικογένειες που θρήνησαν θύματα και σε άλλες που η συμμετοχή μελών τους στην E.T.A άλλαξε το κοινωνικό τους προφίλ. Πολλές έρευνες έχουν καταδείξει ότι υπάρχει μια ισχυρή ψυχολογική επίδραση στα θύματα της τρομοκρατίας και στο οικογενειακό περιβάλλον τους καθώς αρκετοί από τους ανθρώπους που βίωσαν άμεσα ή έμμεσα την τρομοκρατική βία υποφέρουν από χρόνια μετα-τραυματική αγχωτική διαταραχή που επηρεάζει κάθε γενιά και έχει αντίκτυπο σε διαφορετικές σφαίρες της κοινωνικής ζωής. Ωστόσο οι έρευνες καταδεικνύουν ότι τα περισσότερα από τα θύματα δεν εμφανίζουν εκδικητικές τάσεις αλλά κυρίως εσωτερικεύουν την ατομική και συλλογική μνήμη της βίας σε επίπεδο κοινωνικών σχέσεων, στην αναζήτηση επούλωσης των «τραυμάτων» που προκλήθηκαν. (Baca et al., 2005:157-170; ; Echeburúa, 2007: 108-118)

Με αυτή ακριβώς την πτυχή της τρομοκρατικής δράσης της E.T.A καταπιάνεται ο Βάσκος συγγραφέας Fernando Aramburu στο μυθιστόρημά του «*Πατρίδα*» (Aramburu, 2018), επιχειρώντας να αναδείξει τις πληγές που άφησε στη Βασκική κοινωνία η ένοπλη δράση της E.T.A στο όνομα της Πατρίδας και της Ελευθερίας από την μετατροπή της οργάνωσης από μια ομάδα για τη διαφύλαξη της κληρονομιάς και της κουλτούρας των Βάσκων σε μια παραστρατιωτική, τρομοκρατική οργάνωση που διεκδικούσε την απόλυτη αλήθεια για το Βασκικό ζήτημα και εφάρμοζε τις βίαιες πρακτικές της σε όλη την Βασκική κοινωνία. Η υπόθεση του μυθιστορήματος εκτείνεται χρονικά από το 1980 ως τον Οκτώβριο του 2011 που η E.T.A ανακοίνωσε την παύση της ένοπλης δράσης της και τοποθετείται γεωγραφικά σε ένα Βασκικό χωριό στα σύνορα με τη Γαλλική Χώρα των Βάσκων. Αφορά την ιστορία δύο στενά συνδεδεμένων με φίλια οικογενειών, με συνδετικό κρίκο μια δολοφονία και τις βαθιές τραυματικές συνέπειες που αυτή δημιουργεί τόσο στη μια οικογένεια όσο και στην άλλη και συγκεκριμένα τη δολοφονία του επιχειρηματία Τσάτο, συζύγου και πατέρα της μίας οικογένειας με βασικό ύποπτο τον πρωτότοκο γιο της άλλης οικογένειας (μέλος της E.T.A). Αφορμή για την αναζήτηση των βαθιών πληγών που άφησε πίσω της η μακρόχρονη ένοπλη βία αποτελεί η επιστροφή στο χωριό της χήρας του δολοφονηθέντος η οποία επιζητεί τους τρόπους για την επούλωση των τραυμάτων που άφησε σε προσωπικό, κοινωνικό και σε επίπεδο κουλτούρας η τρομοκρατία.(Aramburu, 2018).

Η επιρροή της Ε.Τ.Α στη Βασκική κοινωνία είχε σαν βασικό χαρακτηριστικό την εγκαθίδρυση μιας μονοδιάστατης κουλτούρας περί ανωτερότητας του Βασικού πληθυσμού επιζητώντας νομιμοποίηση για την ένοπλη δράση της. Δεν άφησε περιθώρια για διαπολιτισμικές προσεγγίσεις ριζώνοντας βαθιά στην Βασκική κουλτούρα την εχθρότητα για το Ισπανικό κράτος. Στο μυθιστόρημα απεικονίζονται τρεις γενιές Βάσκων (1959-2005) οι οποίες μεγάλωσαν με εικόνες και συζητήσεις δολοφονιών και τρομοκρατικών επιθέσεων τόσο στα μέσα ενημέρωσης όσο και στις οικογενειακές και φιλικές τους σχέσεις. Η με κάθε τρόπο εμπλοκή στην τρομοκρατία είτε ως θύματα είτε ως θύτες καλλιέργησαν στην κοινωνία των Βάσκων το λεγόμενο «σπιράλ της σιωπής» όπου με κυρίαρχο στοιχείο το φόβο οι άνθρωποι έπαψαν να εκφράζουν τις απόψεις τους για τα γεγονότα και να παίρνουν προσωπική θέση για αυτά ιδιαίτερα εάν η γνώμη τους δεν συμβάδιζε με το κλίμα που είχε δημιουργηθεί με τον ένοπλο αγώνα της Ε.Τ.Α (Spencer & Croucher, 2008:141). Μπορούμε επομένως να μιλάμε για μια πολιτισμική διχοτόμηση τόσο στο εσωτερικό της Βασκικής κοινωνίας όσο και μεταξύ Βάσκων και Ισπανών όπου η αδυναμία κατανόησης της κουλτούρας του άλλου οδήγησε και στη συγκρότηση συλλογικών ταυτοτήτων βασισμένων στο διχοτομικό σχήμα «εμείς» και «εκείνοι».

Στην *Πατρίδα* ο Aramburu εστιάζει στα υποκείμενα της σύγκρουσης, στον πόνο που προκαλούν οι δολοφονίες, στην κατεστραμμένη ζωή του δολοφόνου στη φυλακή όπου θεωρείται απλά δολοφόνος και όχι ήρωας όπως πίστευε ότι θα ήταν ως μέλος της Ε.Τ.Α και στον κατακερματισμό των δύο εμπλεκόμενων οικογενειών που συμβολίζει την παραδοσιακή διχοτόμηση - Βάσκων και Ισπανών- της σύγκρουσης. Θύματα της σύγκρουσης είναι τόσο οι δολοφονημένοι και οι οικογένειές τους όσο και οι δολοφόνοι και η δικές τους οικογένειες. Είναι χαρακτηριστικό το απόσπασμα στο μυθιστόρημα όπου κάποιος ανώνυμος συγγραφέας αναφέρεται στις συνέπειες της βίας στη Χώρα των Βάσκων..

«Έγραψα, για αυτό το λόγο, ενάντια στον πόνο που προκλήθηκε από ορισμένους ανθρώπους σε άλλους..... προσπαθώντας να δείξω τι είδους σωματικές και ψυχικές συνέπειες επέφεραν στα θύματα που επιβίωσαν. Έγραψα επίσης ενάντια στα εγκλήματα που διαπράχθηκαν με πολιτική δικαιολόγηση, εκ μέρους μιας χώρας όπου μια ομάδα ένοπλων ανθρώπων, με την ξεδιάντροπη υποστήριξη ενός τμήματος της κοινωνίας, αποφασίζει για το ποιος ανήκει στη χώρα και ποιος θα έπρεπε να αποκλειστεί ή να εξαφανιστεί» (Aramburu, 2018:552)

Οι αναφορές στην κουλτούρα είναι συνεχείς στην πλοκή του μυθιστορήματος καθώς όσοι ριζοσπαστικοποιούνται και σκέφτονται να στρατολογηθούν στην Ε.Τ.Α μιλούν διαρκώς για μια νέα χώρα, μια διαφορετική κουλτούρα, διαφορετικά νοήματα και διαφορετική ατμόσφαιρα

αναφερόμενοι στον αγώνα για ανεξαρτησία στη Χώρα των Βάσκων. Επηρεάζονται επίσης με δραστικό τρόπο από την απόφαση συγγενών, φίλων και γνωστών να ενταχθούν στον ένοπλο αγώνα κατά των Ισπανών. Πρόκειται για μια εμφανή πολιτισμική σύγκρουση καθώς ο Ισπανικός φιλελευθερισμός και οι αξίες του έρχονταν σε σύγκρουση με την Βασκική προσέγγιση της εξύψωσης της παράδοσης και της μοναδικής κουλτούρας. Επιπρόσθετα οι αντιθέσεις κορυφώνονται με την ύπαρξη ξеноφοβίας για καθετί Ισπανικό στη Χώρα των Βάσκων και με τις επαναλαμβανόμενες εθνικιστικές αναφορές των τελευταίων περί «Πατρίδας». Γίνεται φανερό ότι οι κοινότητες με μονοδιάστατη κουλτούρα διατηρούν τα δικά τους πολιτισμικά μοτίβα σε ένα στατικό και χωρίς ανοιχτό χώρο για επιδράσεις, σώμα πεποιθήσεων και συμπεριφορών. Οι άνθρωποι οδηγήθηκαν στην αναδιαπραγμάτευση τόσο της ατομικής όσο και της συλλογικής του ταυτότητας. Η επιβολή από την Ε.Τ.Α τέτοιων μοτίβων δημιούργησε μια κοινωνία που αδυνατούσε να ξεφύγει από αυτό που της παρουσιαζόταν ως προδιαγεγραμμένη μοίρα και αντίθετα κλήθηκε να βιώσει τις συνέπειες της ένοπλης σύγκρουσης. Η Ε.Τ.Α συμπλήρωνε τη φυσική βία που ασκούσε με την ψυχολογική τρομοκρατία επηρεάζοντας μια μεγάλη μερίδα ανθρώπων που βρίσκονταν, πολλές φορές εν αγνοία τους, κάτω από την άμεση ή την έμμεση απειλή από την τρομοκρατική οργάνωση (Alonso, 2016:4)

Ένα κομβικό γεγονός που άλλαξε τη συμπεριφορά της κοινωνίας των πολιτών στη Χώρα των Βάσκων υπήρξε η δολοφονία το 1997 από την Ε.Τ.Α του Ισπανού βουλευτή του Λαϊκού Κόμματος (που βρισκόταν στην εξουσία εκείνη την περίοδο) Miguel Angel Blanco¹¹. Η απαγωγή και η μετέπειτα δολοφονία του βουλευτή προκάλεσε ένα τεράστιο κύμα διαμαρτυριών και διαδηλώσεων τόσο στην Ισπανία όσο και στη Χώρα των Βάσκων, με εκατομμύρια ανθρώπων να ξεχύνονται στους δρόμους εναντίον της τρομοκρατίας της Ε.Τ.Α. Πολλοί θεωρούν ότι αυτή η αντίδραση, ειδικά στη Χώρα των Βάσκων, αποτέλεσε την έκφραση μιας κοινωνίας που ζούσε σε μια επιβαλλόμενη από την Ε.Τ.Α κουλτούρα του φόβου, έχοντας αναγκαστεί να αλλάξει πεποιθήσεις και συμπεριφορές και συνεπώς να συγκροτήσει μια επίπλαστη συλλογική ταυτότητα.. Ο φόβος αποτελεί τη βάση της τρομοκρατίας και τη διαχωρίζει από άλλες μορφές πολιτικής βίας εξαιτίας της ψυχολογικής αναστάτωσης που προκαλεί στο κοινωνικό σώμα (Spencer & Croucher, 2008). Είναι εκείνος ο παράγοντας που στην περίπτωση των Βάσκων ενεργοποίησε την κουλτούρα της σιωπής από τον πληθυσμό καθώς σε σχετικές έρευνες από το 1980 ως τα μέσα της δεκαετίας του 2000 λιγότερο από το 50% των Βάσκων χαρακτήριζε τις

¹¹ Ο Blanco έπεσε θύμα απαγωγής από την Ε.Τ.Α στις 10 Ιουλίου του 1997. Η οργάνωση απειλούσε πως θα τον εκτελέσει εάν η Ισπανική κυβέρνηση δεν μετέφερε εντός 24 ωρών όλους τους κρατούμενους μέλη της Ε.Τ.Α σε φυλακές στη Χώρα των Βάσκων. 50 λεπτά μετά την εκπνοή της διορίας η Ε.Τ.Α εκτέλεσε τον Blanco το σώμα του οποίου βρέθηκε δεμένο στα περικόρνα του San Sebastian..

ενέργειες της E.T.A ως εγκληματικές ενώ πάνω από το 50% έριχνε την ευθύνη για τη σύγκρουση αποκλειστικά στο Ισπανικό κράτος.

Ωστόσο η συνεχής βία υπό τον μανδύα της τρομοκρατίας στην πραγματικότητα δημιούργησε αρνητικό κλίμα στην πλειοψηφία της Βασκικής κοινωνίας για την E.T.A και τις τακτικές της. Όπως και στην περίπτωση της Βόρειας Ιρλανδίας δημιουργήθηκαν μια σειρά από ενώσεις και οργανώσεις θυμάτων της τρομοκρατίας που επιδίωξαν τον τερματισμό της σύγκρουσης αναδεικνύοντας τον πόνο και τη δυστυχία που αυτή προκάλεσε. Η Βασκική κοινωνία υποδέχθηκε την παύση του ένοπλου αγώνα από την E.T.A με ένα συναίσθημα που ο Ισπανός συγγραφέας Javier Marias (2011) αποκάλεσε «θλιμμένη ανακούφιση». Αυτή η έκφραση αποτυπώνει τον παράδοξο χαρακτήρα των γλυκόπικρων συναισθημάτων που ένοιωσαν πολλά από τα θύματα της τρομοκρατικής δράσης της E.T.A, επηρεάζοντας τη στάση τους και τη συμπεριφορά τους σε σχέση με τις πολιτικές πρωτοβουλίες και το διάλογο ανάμεσα στις πολιτικές δυνάμεις της Ισπανίας και της Χώρας των Βάσκων. Ως ένα οξύμωρο σχήμα, η «θλιμμένη ανακούφιση» τοποθετεί στην ίδια ζυγαριά την ανακούφιση για το τέλος της τρομοκρατίας και τη θλίψη από το αίσθημα ότι η E.T.A θα μπορούσε να έχει εξαλειφθεί πριν προκαλέσει αυτόν τον τεράστιο αριθμό θυμάτων (Varona et. al.,2016::68 and Martin- Pena, et al., 2011:172-182)

Όπως και στην περίπτωση της Βόρειας Ιρλανδίας η τέχνη αποτέλεσα το μέσο με το οποίο εκατοντάδες μνημεία τόσο στις πόλεις της Χώρας των Βάσκων όσο και στις Ισπανικές πόλεις καταλαμβάνουν τον χώρο ή και τον αναδημιουργούν και συντηρούν τη συλλογική μνήμη των δεινών που επέφερε η σύγκρουση και η τρομοκρατία τόσο για τους Βάσκους όσο και για τους Ισπανούς. Στις Βασκικές πόλεις έχει επιχειρηθεί η τοποθέτηση μνημείων για τους μαχητές της E.T.A ή για τους φυλακισμένους για συμμετοχή στην οργάνωσης που ωστόσο στις περισσότερες περιπτώσεις δεν επιτρέπονται από τις Ισπανικές και τις Βασκικές αρχές (Vasquez, 2018:209-225) Όμως αναμφίβολα,, τα σύμβολα διέγερσης της συλλογικής μνήμης όπως εκφράζονται μέσα από την τέχνη και η τοποθέτησή τους στον αστικό χώρο είναι ικανά να προκαλέσουν συναισθήματα και να κατευθύνουν τη σκέψη στις κοινωνικές συνέπειες που επέφερε η μακρόχρονη σύγκρουση.

Εικόνα 6: Μνημείο για τα θύματα της επίθεσης της Ε.Τ.Α στην Plaza Republica Dominicana στη Μαδρίτη το 1986 με 12 νεκρούς και 34 τραυματίες

Εικόνα 7: Μνημείο στο Bilbao για τη δολοφονία από την Ισπανική παραστρατιωτική οργάνωση GAL του ηγέτη του Herri Batasuna και αναπληρωτή δημάρχου της πόλης Santiago Brouard.

Σε πολιτικό επίπεδο είναι κοινά αποδεκτό πως όταν η E.T.A εγκατέλειψε τις αριστερές πολιτικές της θέσεις και υιοθέτησε το μονοπάτι της τρομοκρατίας, άρχισε να χάνει τον ηγετικό ρόλο που είχε στη Βασκική κοινωνία διαμέσου της υπεράσπισης της ιδέας της ανεξαρτησίας της Χώρας των Βάσκων. Η Ισπανική κυβέρνηση και οι ίδιοι οι Βάσκοι ξεκίνησαν έναν αγώνα ενάντια στις τρομοκρατικές δραστηριότητες της οργάνωσης ενώ και πολλοί ακτιβιστές που είχαν στρατολογηθεί από την E.T.A την εγκατέλειψαν και εισήλθαν στην πολιτική συνειδητοποιώντας το πόσο επικίνδυνη και άνευ ουσίας ήταν η χρήση της τρομοκρατίας σαν εργαλείο του αγώνα. Οι συνέπειες της τρομοκρατίας και για τις δύο πλευρές μετέστρεψαν το πολιτικό κλίμα και δημιούργησαν τις προϋποθέσεις ώστε η προσπάθεια για το Βασκικό ζήτημα να επικεντρωθεί στην εξεύρεση πολιτικών λύσεων μέσα από μια κουλτούρα συνεννόησης και κοινών προσπαθειών. Από τη μία πλευρά η Ισπανική κυβέρνηση ξεκαθαρίζει ότι δεν συζητά ζήτημα ανεξαρτησίας αλλά από την άλλη οι Βάσκοι αποκτούν μεγαλύτερα προνόμια στην αυτονομία και την αυτό-κυβέρνησή τους.

Η σημερινή Βασκική κυβέρνηση (του Εθνικού Βασκικού Κόμματος) έχει διατυπώσει την πεποίθηση ότι ένας ειλικρινής διάλογος είναι ουσιαστικής σημασίας στη γεφύρωση των διαφορών και την επίτευξη συναίνεσης ανάμεσα στη Χώρα των Βάσκων και την Ισπανία. Παρά το γεγονός ότι είναι ανέφικτο να υπάρξει συμφωνία σε όλα τα ζητήματα και πως σε μια πλουραλιστική δημοκρατική κοινωνία θα υπάρχουν διαφορετικές απόψεις σχεδόν σε κάθε ζήτημα, οι δύο πλευρές είναι πεπεισμένες ότι μπορούν να συνυπάρξουν και να οικοδομήσουν ένα ελάχιστο κλίμα συναίνεσης (Praszkiec and Bartoli, 2014:71-90). Ένα τέτοιο πολιτικό κλίμα χρειάστηκε να οικοδομηθεί αρκετά αργότερα από την μονομερή κατάπαυση του πυρός από την E.T.A το 2011 καθώς η ειρηνευτική διαδικασία καθαυτή δεν μπόρεσε να αναδείξει τα σημεία συναίνεσης ανάμεσα στις δύο πλευρές. Βοήθησε ωστόσο στο να εντάξει το ζήτημα της E.T.A στην πολιτική ατζέντα και στις δύο πλευρές. Παρά το γεγονός ότι εξακολουθούν να υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και προβλήματα οι κοινότητες των Βάσκων και των Ισπανών ζουν κάτω από ένα συγκεκριμένο πολιτικό σύστημα και πολύ κοντά η μία στην άλλη. Ανάμεσα στους ανθρώπους που ζουν στην ίδια περιφέρεια (της Χώρας των Βάσκων) κάποιιοι υποστηρίζουν την κυβέρνηση της Μαδρίτης ενώ άλλοι είναι υπέρ της ανεξαρτησίας. Ωστόσο και οι δύο πλευρές μπορεί να υποστηρίζουν στο ποδόσφαιρο την Athletic Bilbao ή να συζητούν για τα πολιτικά ζητήματα της συνύπαρξης Βάσκων και Ισπανών πίνοντας την μύρα τους σε κάποιο μπαρ. Είναι άνθρωποι που διατηρούν κοινές μνήμες από την τρομοκρατία και αυτό συνεισφέρει σημαντικά στην δημιουργία μιας κουλτούρας συναίνεσης και αποκατάστασης των σχέσεών τους στο μέλλον. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και η ενδυνάμωση των σχέσεων της Χώρας των

Βάσκων με την Ευρωπαϊκή Ένωση σε συνθήκες μεγαλύτερης αυτονομίας και αποκήρυξης των ιδεών για ανεξαρτησία.

Επίλογος-Συζήτηση

Η μελέτη της τρομοκρατίας υπό το πρίσμα της Θεωρίας των Κοινωνικών Κινημάτων συνεισφέρει σε μεγάλο βαθμό στην κατανόηση και ερμηνεία της σύστασης, της δράσης και της συγκρουσιακής δυναμικής του φαινομένου. Οι τρομοκρατικές ομάδες αποτελούν πρωτίστως κινηματικές οργανώσεις που αντιμετωπίζουν παρόμοια διλήματα και δυναμική με άλλα κοινωνικά κινήματα. Η τρομοκρατία σπάνια προκύπτει με τυχαίο τρόπο, αλλά δημιουργείται εντός του πλαισίου ενός ευρύτερου περιβάλλοντος που εμπεριέχει μια συγκεκριμένη κουλτούρα και δομές πολιτικών ευκαιριών. Οι ακτιβιστές, διαμέσου της ένταξής τους σε ένοπλες ομάδες, εμπλέκονται συνεχώς σε αξιακές πλαισιώσεις, νοσηματοδοτήσεις, πεποιθήσεις και αξίες προκειμένου να δικαιολογήσουν τη δράση τους και να διατυπώσουν τους σκοπούς τους. Οι τρομοκρατικές ομάδες διαθέτουν συλλογικές ταυτότητες, που σε μεγάλο βαθμό μπορούν να ερμηνευτούν με αναγωγή σε εκείνες των Νέων Κοινωνικών Κινημάτων, και συχνά τέτοιες οργανώσεις λαμβάνουν τη μορφή δικτύων, γεγονός που θα μπορούσε να εξηγήσει την στρατολόγηση και τη δέσμευση των μελών τους.

Οι παράμετροι της κινητοποίησης πόρων και των πολιτικών ευκαιριών αποτελούν δομικούς παράγοντες που ερμηνεύουν την οργάνωση και τη λειτουργία των τρομοκρατικών ομάδων δίνοντας έμφαση από τη μία πλευρά στην δυνατότητα να προσελκύουν μέλη και πόρους και από την άλλη στη ικανότητά τους να εκμεταλλεύονται τους μετασχηματισμούς στο πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο εντοπίζεται η δράση τους. Δεν εξηγούν όμως τους βαθύτερους λόγους για τους οποίους δημιουργείται μια τρομοκρατική οργάνωση και κυρίως τη σημασία της σχέσης της με το εξωτερικό της περιβάλλον στην επιλογή της συγκρουσιακής δράσης. Επιλέξαμε ως περιπτώσεις μελέτης τις οργανώσεις του I.R.A και της E.T.A προκειμένου να διερευνήσουμε διεξοδικά τους μηχανισμούς και τις «αόρατες» παραμέτρους που έκαναν αυτές τις ομάδες να αντέξουν στο χρόνο παράγοντας συγκρουσιακή ένοπλη δράση στο ευρύτερο κοινωνικο-πολιτικό τους περιβάλλον για κάποιο σκοπό. Η Θεωρία των Νέων Κοινωνικών Κινημάτων με την έμφαση στην κουλτούρα, την ταυτότητα, τα συναισθήματα και τον τρόπο ζωής των δρώντων συλλογικών υποκειμένων παρέχει μια εννοιολογική «εργαλειοθήκη» η οποία μπορεί να εφαρμοστεί και να ερμηνεύσει με πειστικό τρόπο την τρομοκρατία ως συγκρουσιακή πολιτική και συλλογική δράση.

Η διάσταση της κουλτούρας που επιλέξαμε για τη μελέτη της τρομοκρατίας μπορεί να είναι εκ των πραγμάτων περιοριστική, παρέχει όμως μια ερμηνευτική δυναμική που φωτίζει αθέατες πλευρές του φαινομένου. Κομβικό ρόλο στην πολιτισμική οπτική για την τρομοκρατία διαδραματίζει η συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας των ομάδων που εντός συγκεκριμένων συνθηκών καθορίζει τις συλλογικές διεργασίες διαμέσου νοηματοδοτήσεων, συμβολισμών και αξιών που συμβάλλουν καθοριστικά στη διαμόρφωση της πολιτισμικής ταυτότητας και της κουλτούρας αυτών των οργανώσεων. Μιλάμε επομένως για έναν μηχανισμό επαναλαμβανόμενων σχέσεων που ενώνουν τα άτομα σε μία ομάδα. Αυτές οι σχέσεις κατασκευάζουν νοητικά τις προθέσεις, τους σκοπούς και τα πεδία δράσης μιας ομάδας ατόμων τα οποία αποκτούν μια κοινή «γλώσσα» αναφοράς που συνδέεται με μια παρόμοια «γλώσσα» αναφοράς μεγάλων ή μικρότερων τμημάτων της κοινωνίας. Το δίκτυο και το επίπεδο αυτών των σχέσεων μορφοποιείται με την αλληλεπίδραση, την επικοινωνία, τον επηρεασμό, τον συναισθηματικό δεσμό και τη λήψη αποφάσεων που οδηγούν τα άτομα σε μια συνειδητή και συναισθηματική διαπίστωση ότι αποτελούν μέλη μιας ενότητας.

Συνεπώς αυτοί οι μηχανισμοί συμβάλλουν αποφασιστικά στην κατασκευή της κουλτούρας μιας ένοπλης οργάνωσης η οποία αποκτά διανοητικούς καθορισμούς, κανόνες, συνήθειες, πεποιθήσεις και αξίες που ενσωματώνονται στα μέλη τους αποκτώντας το κίνητρο μιας κινητοποίησης που δεδομένων των νοηματοδοτήσεων για το ποιος είναι ο εξωτερικός εχθρός, κινητοποιούν την πολιτική βία που μπορεί να φτάσει ως την ένοπλη τρομοκρατική δράση. Για να φθάσει όμως η συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας μιας τρομοκρατικής ομάδας στο επίπεδο της συλλογικής δράσης, διαμεσολαβείτε από τις κοινωνικές προσλαμβάνουσες των μελών της τα οποία υπήρξαν ή εξακολουθούν να είναι μέλη του εξωτερικού κοινωνικο-πολιτικού περιβάλλοντος. Τα μέλη των ομάδων φέρουν μαζί τους την προηγούμενη εμπλοκή τους σε κάθε είδους κοινότητες και δίκτυα απηχώντας, έστω και σε ακραίο βαθμό, τις γενικότερες κοινωνικές και πολιτικές διεκδικήσεις των ανθρώπων για τους οποίους η τρομοκρατική οργάνωση δηλώνει ή υποτίθεται πως μάχεται για αυτούς.

Πότε παρατηρήθηκε η συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας του I.R.A και της E.T.A ως τρομοκρατικών οργανώσεων; Η απάντηση μπορεί να αναζητηθεί στην έννοια της ριζοσπαστικοποίησης. Στη Βόρεια Ιρλανδία η μακροχρόνια διαμάχη Καθολικών και Προτεσταντών, η καταπίεση των πρώτων από τους δεύτερους σε πολλά επίπεδα και η απουσία ικανών πολιτικών δυνάμεων για τη διευθέτηση της κρίσης δημιούργησε σε μεγάλο τμήμα του Καθολικού πληθυσμού μια κουλτούρα και ένα σύστημα πεποιθήσεων που πρότασε την αδικία που υφίσταται η κοινότητα και διατύπωνε καταγγελίες και αιτήματα για αντιμετώπιση του

προβλήματος. Η βαθιά Ρεπουμπλικανική παράδοση των Καθολικών Βόρειο –Ιρλανδών νοηματοδότησε την δυνατότητα για μια ενωμένη Ιρλανδία χωρίς Βρετανική ανάμιξη σε πολιτισμικό πρόταγμα της κοινότητας νομιμοποιώντας τους κοινωνικούς αγώνες για την ικανοποίηση του αιτήματος. Κατ’ αυτό τον τρόπο η συγκρότηση του I.R.A συνοδεύτηκε από ένα κύμα συμπάθειας και υποστήριξης και ενθάρρυνε την εμφάνιση ακτιβιστών που αποτελούσαν εν δυνάμει μέλη της τρομοκρατικής οργάνωσης. Αυτοί οι ακτιβιστές έφεραν μαζί τους την παράδοση της ένταξης του οικογενειακού και κοινωνικού τους περιγύρου στην παλαιότερη οργάνωση του I.R.A καθιστώντας ευκολότερη την απόφαση ένταξης σε μια ομάδα που πρόβαλλε τη χρήση βίας ως μοναδικό όπλο για την επίτευξη των στόχων της κοινότητας. Η οργάνωση ουσιαστικά αντιπροσώπευσε τον συμβολικό χώρο της διαμαρτυρίας και της κινητοποίησης συγκροτώντας μια συλλογική ταυτότητα που εμφάνιζε την πολιτική βία ως την ενδεδειγμένη και απαραίτητη λύση στην σύγκρουση. Η πολιτική ευκαιρία για την ένοπλη δράση δόθηκε με την κατασταλτική εμπλοκή της Βρετανίας στη διαμάχη Καθολικών και Προτεσταντών.

Στην περίπτωση της E.T.A είναι ακόμη εμφανέστερη η ριζοσπαστικοποίηση της κοινότητας. Οι ιστορικές και πολιτισμικές καταβολές των Βάσκων , η ιδιαιτερότητα της γλώσσας και η εσωτερικευση στον πληθυσμό της μοναδικότητάς του, η μακροχρόνια πολιτική-εθνικιστική παράδοση, σε συνδυασμό με την καταπίεση τόσο από το δικτατορικό όσο και από το δημοκρατικό καθεστώς στην Ισπανία εγκαθίδρυσαν στη Χώρα των Βάσκων μια ταυτότητα αντιπαράθεσης με την Ισπανία με πολιτισμικούς και συμβολικούς όρους. Και σε αυτή την περίπτωση η E.T.A στηρίχθηκε για την συγκρότηση της συλλογικής της ταυτότητας στην αναγκαιότητα της βίας ως απάντησης στη διαμάχη δύο διαφορετικών κόσμων όπως η ίδια τους παρουσίαζε και κατά συνέπεια στην υποστήριξη από σημαντικό μέρος του Βασκικού πληθυσμού. Στο εσωτερικό της Βασκικής κοινωνίας η μυστικότητα και ο ακτιβισμός θεωρήθηκαν δομικά στοιχεία αντιμετώπισης των αισθημάτων αδικίας και αποκλεισμού που δικαιολόγησαν μια κουλτούρα της βίας.

Όμως οι τρομοκρατικές οργανώσεις δεν επιβιώνουν ως απλές μονάδες αντίστασης και ένοπλου αγώνα. Η διατήρησή τους στο χρόνο απαιτούσε μια αλληλεπίδραση με την κοινωνία και το πολιτικό περιβάλλον. Αυτά τα στοιχεία επιτεύχθηκαν με την διασύνδεση του σκληρού πυρήνα των δύο οργανώσεων με χαρακτηριστικά γνωρίσματα των κοινωνικών κινημάτων. Ο I.R.A στη Βόρεια Ιρλανδία στηρίχθηκε στη διασύνδεσή του με υπάρχοντα κοινωνικά και πολιτικά κινήματα προκειμένου να επιτύχει τη δικαιολόγηση της πολιτικής βίας. Η E.T.A από την πλευρά της φρόντισε να δημιουργεί συνεχώς κινήματα και πολιτικούς φορείς τα οποία

κινούνταν στα όρια της νομιμότητας ώστε να διασφαλίζει την νομιμοποιημένη ορατότητά της στην κοινωνία των πολιτών. Επιπρόσθετα Αυτά τα κινήματα αποτέλεσαν και για τις δύο οργανώσεις μια αστείρευτη δεξαμενή στρατολόγησης μελών. Η ακτιβιστική δράση των μετέπειτα μελών των δύο οργανώσεων ξεκινούσε από την απλή συμμετοχή τους σε διαδηλώσεις και μικρής κλίμακας συμμετοχή σε βίαιες ενέργειες σε κινητοποιήσεις και ακτιβιστικές ενέργειες πριν την σταδιακή ένταξή τους στον ένοπλο αγώνα. Η ριζοσπαστικοποίησή τους επομένως, ήταν μια δυναμική διαδικασία η οποία κατέληγε στην ένταξή τους στον I.R.A και την E.T.A . Εκεί η συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας της οργάνωσης εμπεριείχε όλο το υπόβαθρο της κουλτούρας αυτών των ανθρώπων που αιτιολογούσε τη συμμετοχή τους σε μια ένοπλη ομάδα. Είναι πολύ σημαντικό επίσης ότι οι δύο οργανώσεις διέθεταν πολιτικά σκέλη. Ο I.R.A με το Sinn Fein και η E.T.A με το Herri Batasuna συντόνισαν την ένοπλη δράση με την πολιτική πρακτική, επιχειρώντας τη δημιουργία μιας κινηματικής ταυτότητας που βασιζόταν σε στρατηγικούς στόχους και αιτήματα νομιμοποίησης του αγώνα τους.

Αυτός ο πολιτικο-στρατιωτικός τρόπος της οργάνωσης μαζί με την υποστήριξη μεγάλων τμημάτων της κοινωνίας και μια αποτελεσματική ηγεσία (με συγκεντρωτική διαχείριση του ένοπλου αγώνα στον I.R.A και αποκεντρωτική στην E.T.A) συνέβαλαν αποφασιστικά στη διαίωνη των δύο οργανώσεων και στην αντοχή τους στο χρόνο. Η προπαγάνδη και η παρουσία της βίας ως της μόνης μεθόδου προκειμένου να ακουστούν τα αιτήματα των κοινοτήτων σε συνδυασμό με τις διαστάσεις της κουλτούρας που υιοθέτησαν και διαπότισαν τα μέλη τους. έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στη συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας του I.R.A και της E.T.A. Όμως το σπινάλ της βίας ποτέ δεν μένει χωρίς απάντηση. Η ανάληψη αντιτρομοκρατικής δράσης από την Μ. Βρετανία και την Ισπανία οδήγησε τις δύο οργανώσεις στην υιοθέτηση του πολέμου φθοράς με τα κράτη, μια διαδικασία που εμφάνισε ως άκαμπτη τη συλλογική ταυτότητα των δύο οργανώσεων, αλλά παράλληλα δημιούργησε πλήγματα στις ένοπλες ομάδες.

Ωστόσο η συζήτηση για τη συλλογική ταυτότητα, και ιδιαίτερα στο ακραίο επίπεδο που αφορά τις τρομοκρατικές οργανώσεις καταδεικνύει ότι όσο άκαμπτη κι αν επιχειρείται να παρουσιαστεί η συγκρότησή της, παραμένει εύπλαστη και ρευστή. Αυτό δεν σημαίνει ότι οποιαδήποτε αλλαγή είναι αναπόφευκτη ή μια εύκολη διαδικασία. Η κάμψη της συλλογικής ταυτότητας στις τρομοκρατικές οργανώσεις που μας απασχόλησαν σε αυτή τη μελέτη και γενικότερα οι αλλαγές προέκυψαν όταν εμφανίστηκε ο κατάλληλος συνδυασμός εξωτερικών δυνάμεων , στον κατάλληλο χρόνο και στα κατάλληλα επίπεδα επιτρέποντας την ανάδυση μιας αλλαγής παραδείγματος στην κουλτούρα της συλλογικής δράσης.

Πως εξηγείται επομένως το τέλος της ένοπλης δράσης του I.R.A και της E.T.A; Η απάντηση στο ερώτημα σχετίζεται άμεσα με την κατανόηση της αντίληψης της βίας ή της μη βίας που διατρέχει μια κοινωνία κατά τη σύνδεσή της με τη συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας των ένοπλων οργανώσεων. Εάν οι ταυτότητες κατασκευάζονται σε ένα γενικότερο κλίμα βίας, εάν η έχθρα και η έλλειψη ανεκτικότητας αποτελούν βασικές προσλαμβάνουσες μιας κοινωνίας το αποτέλεσμα θα επιφέρει περισσότερη βία. Έτσι ερμηνεύεται και η μετατροπή του I.R.A και της E.T.A σε συστηματικές τρομοκρατικές οργανώσεις κατά το πέρασμα του χρόνου. Όμως η ωμή τρομοκρατική βία που έχει σαν αποτέλεσμα τον θάνατο ή τη γενικότερη θυματοποίηση αθώων ανθρώπων και μια αίσθηση ματαιότητας για τον ένοπλο αγώνα δημιουργεί μια θεμελιώδη κρίση ταυτότητας στις κοινωνίες και τις οργανώσεις. Οι άνθρωποι έχουν την ικανότητα να διατηρούν περισσότερες από μία ταυτότητες. Αυτό σημαίνει ότι κάποιος μπορεί να έχει ριζοσπαστικές ιδέες αλλά ταυτόχρονα να είναι και εναντίον της βίας.

Η ωμή ένοπλη βία του I.R.A και της E.T.A έσπασε τον συνεκτικό δεσμό της κουλτούρας στις κοινωνίες αλλά και της συλλογικής ταυτότητας στις ίδιες τις οργανώσεις. Αντί για την επίτευξη ενός κοινού στόχου οι άνθρωποι στις κοινωνίες και πολλά μέλη που είχαν στρατολογηθεί στις δύο οργανώσεις, αντιλήφθηκαν ότι η βία προκαλούσε ένα γενικό αίσθημα φόβου και αναπαρήγαγε περισσότερη βία χωρίς προοπτική επίλυσης των συγκρούσεων. Είναι ακριβώς εκείνο το σημείο που οι κοινωνίες και οι ένοπλες ομάδες αρχίζουν να απο-ριζοσπαστικοποιούνται. Οι ανεξέλεγκτα βίαιες βομβιστικές επιθέσεις του I.R.A με και οι συνεχείς δολοφονικές επιθέσεις της E.T.A κατά πολιτικών προσώπων ή ακόμη και εναντίον πρώην συντρόφων της που επιθυμούσαν να απεμπλακούν από την οργάνωση, προκάλεσαν ένα κύμα δυσαρέσκειας που έλαβε παρόμοιες διαστάσεις με εκείνο για το οποίο συγκροτήθηκε η συλλογική ταυτότητα των δύο οργανώσεων.

Εάν η επίτευξη ειρήνης σημαίνει να μιλάς με τον εχθρό σου η επίλυση της σύγκρουσης στη Βόρεια Ιρλανδία αποτελεί πρότυπο. Οι πολιτικές δυνάμεις της Βρετανίας, της Βόρειας Ιρλανδίας και της Ιρλανδίας επέδειξαν μια πολιτική κουλτούρα που συνέβαλε αποφασιστικά στην ειρήνευση. Εκμεταλλεύτηκαν την από-ριζοσπαστικοποίηση της κοινωνίας προκειμένου να καλέσουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων όλους τους εμπλεκόμενους που λίγα χρόνια πριν δεν θα μπορούσαν να συνυπάρξουν στο ίδιο δωμάτιο. Αυτή η «ώριμη» προσέγγιση συνέβαλε αποφασιστικά στη συμφωνία ειρήνευσης και στην άμβλυνση της βίας μέσω συμβιβασμών που έγινα αποδεκτοί από όλες τις πλευρές. Κομβικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία διαδραμάτισε το γεγονός ότι το πολιτικό σκέλος του I.R.A ήταν ένα κόμμα που δεν έπαψε ποτέ να συμμετέχει στην πολιτική συζήτηση. Στη Χώρα των Βάσκων αντίθετα, αυτό το μοντέλο δεν μπόρεσε να

δώσει τη λύση. Εκεί η αλλαγή στάσης της κοινωνίας και η αποκήρυξη της βίας ακόμη και από μέλη της E.T.A, δημιούργησαν το κατάλληλο υπόβαθρο για την αποσυναρμολόγηση της συλλογικής ταυτότητας της οργάνωσης που ουσιαστικά οδηγήθηκε στην αυτο-διάλυση. Εκεί το πολιτικό σκέλος της E.T.A δεν μπορούσε να συμμετέχει στην πολιτική διαδικασία καθώς θεωρήθηκε και το ίδιο ως εγκληματική οργάνωση και τέθηκε εκτός νόμου.

Τι έμεινε μετά τη σύγκρουση; Αναμφισβήτητα μια νέα κουλτούρα. Οι άνθρωποι στη Βόρεια Ιρλανδία και τη Χώρα των Βάσκων υπέφεραν από την πολιτική βία. Τα άμεσα και έμμεσα θύματα της τρομοκρατίας, οι οικογένειες που έχασαν ανθρώπους στην ένοπλη σύγκρουση και όσες ενοχοποιήθηκαν και στοχοποιήθηκαν για τη συμμετοχή μελών τους στον I.R.A και την E.T.A αποτέλεσαν θύματα μιας διαμάχης που τους επιβλήθηκε. Για το λόγο αυτό τα 30 χρόνια της σύγκρουσης αποτελούν πλέον αναμφίβολα, αναπόσπαστο μέρος της πολιτισμικής κληρονομιάς και της κουλτούρας των εμπλεκόμενων στη σύγκρουση κοινοτήτων. Οι διαφορές μπορεί να εξακολουθούν να υπάρχουν, όμως ο τρόπος για την επίλυσή τους έχει μεταβληθεί και ενσωματωθεί σε προσπάθειες συζήτησης με όρους δημοκρατικών θεσμών. Σε τελική ανάλυση οι κοινωνίες στην Ιρλανδία και τη Χώρα των Βάσκων,, σε όποια θέση κι αν βρέθηκαν κατά τη μακροχρόνια ένοπλη σύγκρουση και όποιες αντιπαραθέσεις εμφανίζουν σήμερα, δεν διακρίνονται από εκδικητικές τάσεις για τα αποτελέσματα της σύγκρουσης αλλά αναζητούν τη διαμόρφωση μιας νέας κουλτούρας προκειμένου να λάβουν απαντήσεις στο «πως» και το «γιατί» της τραυματικής ένοπλης διαμάχης ώστε να διασφαλίσουν ότι δεν θα ξανασυμβεί.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alonso, R. (2001)**, *The modernization of Irish republican thinking toward the utility of violence*, Studies in Conflict & Terrorism, 24
- Alonso, R., (2016)**: *Victims of ETA's terrorism as an interest group: Evolution, influence, and impact on the political agenda of Spain*, Terrorism and Political Violence
- Anderson, W., (2003)**, *The ETA: Spain's Basque terrorists*, Rosen Pub., New York.
- Aramburu, F. (2018)**, *Πατρίδα*, Πατάκη, Αθήνα
- Arena, M., & Arrigo, B., (2005)** *Social Psychology, Terrorism, and Identity: A Preliminary Re-Examination of Theory, Culture, Self, and Society*, Behavioral Sciences and the Law, 23 .
- Baca, E. et al. (2005)**, *Short and Long-term Effects of Terrorism Attacks in Spain*. Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, vol. 9
- Beck, C., and Schoon, E., (2018)**, *Terrorism and Social Movements* in Snow, D. et. Al (eds), The Wiley Blackwell Companion to Social Movements, Wiley-Blackwell, New York.
- Beck, C. (2008)**, *The Contribution of Social Movement Theory to Understanding Terrorism*, Sociology Compass, 2(5),
- Benford, R., & Snow, D., (2000)**. *'Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment*, Annual Review of Sociology 26.
- Bosi, L. & De Fazio, G. (2017)**, *The Troubles in Northern Ireland and Theories of Social Movements*, Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Bradley, R. T., (2011)** *Communication of collective identity in secret social groups: Hypothesis of a holographic signature of member affiliation*, Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, 3:3
- Buesa, M. (2011)**. *ETA, S.A.: El Dinero que mueve el terrorismo y los costes que genera.*, Editorial Planeta, Barcelona.
- Clark, R. (1984)**, *The Basque Insurgents: ETA, 1952-1980*, University of Wisconsin Press, U.S.A.
- Clark, R. P. (1990)**. *Negotiating with ETA: Obstacles to Peace in the Basque Country, 1975 - 1988.*: University of Nevada Press, Reno.
- Collins, R., (1986)**. *The Basques.*: Basil Blackwell, New York
- Conway, B., (2003)**, *Active Remembering, Selective Forgetting and Collective Identity: The Case of Bloody Sunday*, Identity: An International Journal of Theory and Resaerc, vol. 3 (4)

Coogan, T.P. (1966), *Ireland since the Rising*, Praeger Publishers, New York.

Coogan, T.P. (2002), *The I.R.A.*, Palgrave MacMillan, London.

Cowel A. (2018, 4 Οκτωβρίου), 50 Years Later, Troubles Still Cast “Huge Shadow” Over Northern Ireland, New York Times διαθέσιμο στο: <https://www.nytimes.com/2018/10/04/world/europe/northern-ireland-troubles.html> (πρόσβαση 22 Αυγούστου, 2019)

Cox, M. et al. (2000), *A Farewell To Arms? From 'Long War' to Long Peace in Northern Ireland.*: Manchester University Press, Manchester.

Crenshaw, M. (1991): *How Terrorism Declines.*,: Terrorism and Political Violence 3 (1).

Cuenca, I. S., (2001), *ETA contra el Estado. Las estrategias del terrorismo*, Tusquets Editores, Spain.

Cuenca, I. S., (2004), *Terrorism as a War of Attrition: ETA and the IRA*, Center for Advanced Studies in the Social Sciences, Working Paper, Madrid.

Darby, J., & MacGuinty, R., eds. (2003), *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes*, Palgrave MacMillan, New York:

Della Porta, D. & Diani, M. (2006), *Social Movements, an Introduction* Blackwell Publishing, New York..

Della Porta, D. (1995), *Social Movements, Political Violence, and the State: A Comparative Analysis of Italy and Germany.*,: Cambridge University Press, Cambridge.

Della Porta, D. (2009), *Social Movements Studies and Political Violence*, Centre for Studies in Islamism and Radicalisation (CIR) Department of Political Science Aarhus University, Denmark.

Della Porta, D. (2013). *Clandestine political violence*. Cambridge University Press, Cambridge. Democratic Progress Institute. (2013). *The Good Friday Agreement - An Overview*. Democratic Progress Institute., London.

Duhart, P. (2017), *From armed group to movement: armed struggle and movement formation in Northern Ireland and the Basque Country*, Social Movement Studies.

English, R. (2003) *Armed Struggle*, Oxford University Press, New York.

Euskadi Ta Askatasuna. (1980). *Documentos: Y* (Vols. 15–16), . Hordago San Sebastian:

Euskobarometro. (2016). *Euskobarometro Octubre 2016*. Euskobarometro

Echeburúa, E. (2007). *Treatment guidelines for victims of terrorism: A comprehensive approach*. in Begen, S. (ed.), *The integration and management of traumatized people after terrorist attacks* IOS, Amsterdam. Press (Nato Science Series)

Gelfand, M., & LaFree, G. (2013), *Culture and Extremism*, Journal of Social Issues, vol 69(3).

Gill, P & Horgan, J. (2013), *Who Were the Volunteers? The Shifting Sociological and Operational Profile of 1240 Provisional Irish Republican Army Members*, *Terrorism and Political Violence*, vol. 25(3).

Goodwin, J., & Jasper, J., (1999). *Caught in a Winding, Snarling Vine: The Structural Bias of Political Process Theory*. *Sociological Forum* **14**: 27–54.

Gunning, J., (2009), *Social movement theory and the study of terrorism*, in Jackson, R., Breen Smyth, M., & Gunning J., *Critical Terrorism Studies. A new research agenda*, Routledge, New York.

Hoffman, B.. (1998). *Inside Terrorism*. :Columbia University Press, New York.

Hofstede, G. (1980), *Culture's consequences*. Sage. London.

I.R.A (1977), *The Green Book*. Belfast

Jackson, B. A. (2006). *Groups, networks, or movements: A command-and-control-driven approach to classifying terrorist organizations and its application to Al Qaeda*. *Studies in Conflict and Terrorism*, 29

Jasper, J. 1(1997). *The Art of Moral Protest: Culture, Biography, and Creativity in Social Movements.*: University of Chicago Press.. Chicago.

Jensen, L., (2013) *Coming of Age in a Multicultural World: Globalization and Adolescent Cultural Identity Formation*, *Applied Developmental Science* 7(3).

Knox, C., & Quirk, P. (2000). *Peacebuilding in Northern Ireland, Israel and South Africa: Transition, Transformation and Reconciliation*. Macmillan Press Ltd.

Lecours, A. (2007). *Basque Nationalism and the Spanish State* , University of Nevada Press, Reno.

Leonisio, R, Molina, F. & Muro, D., (2017), *ETA's Terrorist Campaign. From Violence to Politics, 1968-2015*, Routledge, London.

Lester, D., Yang, B., & Lindsay, M. (2004) *Suicide Bombers: Are Psychological Profiles Possible?*, *Studies in Conflict and Terrorism* 27 .

Lipsitz, G. (1990). *Time Passages: Collective Memory and American Popular Culture*. University of Minnesota Press, Minneapolis.

Llera , F., Mata, J., & Irvin, C., (1993) *ETA: From secret army to social movement – the post-Franco schism of the Basque nationalist movement*, *Terrorism and Political Violence*, 5(3)..

Lizardo, O ,(2008). *Defining and Theorizing Terrorism: A Global Actor- Centered Approach.*, *Journal of World-Systems Research* 14(2).

- Mahoney, C. (2018)**, End of the cycle: assessing ETA's strategies of terrorism, *Small Wars and Insurgencies Journal*, vol. 29.
- Martin- Pena, J. et al. (2011)**. *Taxonomy of the psychosocial consequences caused by the violence of persecution of ETA's network*. *The Spanish Journal of Psychology*, 14,
- McAdam, D., Tarrow, S., & Tilly. C., (2001)**. *Dynamics of Contention*. Cambridge University Press. New York.
- McAdam, D, McCarthy, J., & Zald, N. (1996)**, *Comparative perspectives on social movements political opportunities, mobilizing structures, and cultural framings* Cambridge University Press, Cambridge.
- McGarry, J. & O' Leary, B., (1995)**, *Explaining Northern Ireland Broken Images*, Blackwell, Cambridge.
- Mees, L., (2001)**, *Between votes and bullets. Conflicting ethnic identities in the Basque country*, *Ethnic and Racial Studies*, vol. 24, No 5.
- Mees, L. (2003)** *Nationalism, Violence and Democracy: The Basque Clash of Identities*, Palgrave Macmillan New York.
- Melaugh, M. (2016)**. *Irish Peace Process - Brief Note on Decommissioning*. διαθέσιμο στο: <http://cain.ulst.ac.uk/events/peace/decommission.htm> (πρόσβαση 21 Αυγούστου 2019).
- Melaugh, M., & McKenna, F. (2016)**. *Results of the Referenda in Northern Ireland and Republic of Ireland, Friday 22 May 1998*. διαθέσιμο στο: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/politics/election/ref1998.htm> (πρόσβαση 22 Αυγούστου 2019)
- Melucci, A. (1995)**, *The Process of Collective Identity*, in Johnston, H., & Klandermans, B. *Social Movements and Culture.*, vol. 4, *Social Movements, Protest and Contention*, University of Minnesota Press, Minnesota.
- Melucci, A. (1996)**, *Challenging Codes., Collective Action in the Information Age*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Melucci, A. (2002)**, *Κουλτούρες στο Παιχνίδι. Διαφορές για αν συμβιώσουμε*, Gutenberg, Αθήνα.
- Moloney, E., (2002)**, *A Secret History of the IRA*, Norton & Company, New York.
- Oberschall, A.,(2004)**. *Explaining Terrorism: The Contribution of Collective Action Theory*. *Sociological Theory*, 22..
- O' Dochartaigh, N. (2005)**, *From Civil Rights to Armalites: the Birth of the Troubles*, 2nd ed., Palgrave-Macmillan, New York.
- O Dochartaigh, N., (2015)** *The Longest Negotiation: British policy, IRA strategy and the making of the Northern Ireland peace settlement.*, *Political Studies*, 63 (1)

- O'Kane, E. (2004),** *Anglo-Irish Relations and the Northern Ireland Peace Process: From Exclusion to Inclusion*. Contemporary British History,
- Peco, M. (2007),** *A Cognitive Relational Approach to Violent Radicalization based on a Real Case*, *Psicologia Politica*, vol.49.
- Quintana-Murci, L., (2012).** *Basque Roots Revealed through DNA Analysis*. *American Journal of Human Genetics and National Geographic*, διαθέσιμο στο: <https://genographic.nationalgeographic.com/wp-content/uploads/2012/07/Basque-Paradigm> (πρόσβαση 17-8-2019).
- Post, J., (2007),** *The Mind of the Terrorist*, Palgrave MacMillan, N.Y.
- Praszkier, R. & Bartoli, A., (2016),** *The role of Society in the Peace Process of the Basque Country*, *International journal of Peace Studies*, vol. 19 (2).
- Reinares, F., (2004),** *Who Are the Terrorists? Analyzing Changes in Sociological Profile among Members of ETA*, *Studies in Conflict and Terrorism* vol. 27 .
- Reuters. (2017 , Μάρτιος).** *Basque militant separatist group ETA set to announce disarmament.*, διαθέσιμο στο : <http://www.reuters.com/article/us-spain-eta-idUSKBN16O1HF> (πρόσβαση 20 Αυγούστου 2019)
- Sanchez-Cuenca, I. (2007),** *The Dynamics of Nationalist Terrorism: ETA and the IRA*, *Terrorism and Political Violence*, no19, Routledge.
- Sageman, M. (2004),** *Understanding terror networks*, University of Pennsylvania Press , Philadelphia P.A.
- Schwartz, S., (2005),** *A New Identity for Identity Research: Recommendations for Expanding and Refocusing the Identity Literature*, *Journal of Adolescent Research*, vol. 20(3).
- Schwartz, S, Dunkel, C., & Waterman, A., (2009),** *Terrorism: An Identity Theory Perspective*, *Studies in Conflict and Terrorism*, no.32, Routledge, U.S.A.
- Shanahan, T., (2009),** *The Provisional Irish Republican Army and the Morality of Terrorism*, Edinburgh University Press, Edinburgh.,
- Shapiro, J. N. (2005).** *Organizing terror: Hierarchy and networks in covert organizations*. Paper presented at the meeting of the American Political Science Association, Washington, DC
- Shirlow P & Coulter, C., (2014)** *Northern Ireland: 20 Years After the Cease-Fires*, *Studies in Conflict & Terrorism*, 37:9,

Sisk, T. (2001), *Democratization and Peacebuilding*. In C. Crocker, F. O. Hampson, & P. Aall, *Turbulent Peace*. USIP Press Books Washington D.C.

Smith, B. et. al, (2017), *Framing Terrorism: The Communicative Constitution of the Terrorist Actor*, University of California Press, U.S.A.

Soldevilla, G. F. (2010). *Agur a Las Armas. EIA, Euskadiko Ezkerra y La Disolucion de ETA politico-militar (1976-1985)*. Sancho el Sabio: Revista de Cultura e Investigacion Vasca,

Spencer, T & Croucher, S., (2008), *Basque Nationalism and the Spiral of Violence*, Sage Pub., London.

Sullivan, J., (1988), *E.T.A and Basque Nationalism. The Fight for Euskadi 1899-1986*, Routledge, New York.

Tarrow, S. (1998). *Power in Movement: Social Movements and Contentious Politics*. Cambridge University Press, Cambridge, UK

Tilly, C. (2004). *Terror, Terrorism, Terrorists*. *Sociological Theory* 22(1).

Varona, G., Cuesta J. L., & Echeburúa, E., (2016), *Victims of terrorism in the Basque Country: Paradoxes of their expectations and demands in the end of E.T.A*, *Journal of Victimology*, vol. 3.

Vázquez, J. F., (2018) *After the quarantine: a closer look at monuments to victims of ETA in the Basque country and Navarre*, *Journal of Spanish Cultural Studies*, 19 (2).,

Waldmann, P. (2005), *The Radical Community: A Comparative Analysis of the Social Background of ETA, IRA and Hesbollab*, *Sociologus*, vol.55(2).

Woodworth, P. (2001), *Why Do They Kill? The Basque Conflict in Spain*, *World Policy Journal*, vol 18(1).

Woodworth, P. (2002), *Dirty War, Clean Hands*, Yale University Press, Yale.